

Hogeschool van Amsterdam

KENNISCENTRUM TECHNIEK

HET STEDENBOUWKUNDIG BUREAU VAN DE TOEKOMST

SPIN IN HET WEB

Peter de Bois
Joris Dresen
Camila Pinzon
Elena Selezneva
Cunera Smit

PUBLICATIREEKS HVA KENNISCENTRUM TECHNIEK

In deze publicatiereeks bundelt het Kenniscentrum Techniek van de Hogeschool van Amsterdam de resultaten van praktijkgericht onderzoek. De publicatie is gericht op professionals en ontsluit kennis en expertise die via praktijkgericht onderzoek van de HvA in en vanuit de metropoolregio Amsterdam wordt verkregen. Deze publicatie geeft de lezer handvatten om tot verbetering en innovatie in de technische beroepspraktijk te komen.

Domein Techniek

Domein Techniek van de Hogeschool van Amsterdam is de grootste technische HBO van Nederland. Het domein bestaat uit elf technische opleidingen en twee technische leerroutes. Het palet aan opleidingen is zeer divers, van E-Technology tot Logistiek, van Bouwkunde tot Forensisch Onderzoek en van Maritiem Officier tot Aviation Studies.

Onderzoek bij domein Techniek

Onderzoek heeft een centrale plek bij domein Techniek. Dit onderzoek is geworteld in de beroepspraktijk en draagt bij aan de continue verbetering van de kwaliteit van het onderwijs en aan praktijkinnovaties. Het praktijkgericht onderzoek van de HvA heeft drie functies:

- Het ontwikkelen van kennis
- Ervoor zorgen dat (de ontwikkelde) kennis ten goede komt aan de beroepspraktijk en maatschappij
- Ervoor zorgen dat (de ontwikkelde) kennis doorwerkt in het onderwijs, inclusief de professionalisering van docenten

Domein Techniek kent 5 onderzoeksprogramma's die allen nauw gekoppeld zijn aan een deel van de opleidingen. De programma's zijn:

1. Aviation
2. CleanTech
3. De Stad
4. Forensisch onderzoek
5. Mainport Logistiek

Het HvA-Kenniscentrum Techniek is dé plek waar de resultaten van het praktijkgericht onderzoek worden gebundeld en uitgewisseld.

Redactie

De publicatiereeks is uitgegeven door het HvA-kenniscentrum Techniek. De redactie is gevormd door lectoren en onderzoekers van het domein Techniek van de HvA, eventueel aangevuld met vertegenwoordigers van bedrijven en ander kennisinstellingen. De redactie verschilt per publicatie.

COLOFON

Uitgave:

Hogeschool van Amsterdam

Kenniscentrum Techniek

<http://www.hva.nl/kenniscentrum-dt/>

Deze publicatie is op bovenstaande site als pdf te downloaden

Tekst:

Peter G. de Bois (HvA)

Joris Dresen (HvA)

Danny Edwards

Camila Pinzon (HvA)

Adviseurs

Platform IRP

Website

Mattmo, added value of creativity

Eindredactie:

prachtig. Utrecht

Grafische vormgeving:

Abdelkader Nassiri (HvA)

Opmaak:

Nynke Kuipers

Drukwerk:

SDA Print +Media

Juni 2014, © Kenniscentrum Techniek,

Hogeschool van Amsterdam

*“ALL MODELS ARE WRONG
BUT SOME ARE USEFUL”*

GEORGE E.P. BOX

1	INLEIDING	09
1.1	Aanleiding	09
1.2	Doelgroep en scope.....	10
1.3	Doelstellingen en resultaten.....	10
1.4	Onderzoekopzet en onderzoeksvragen	14
1.5	Leeswijzer.....	15
2	ONDERZOEK IN DE HEDENDAAGSE STAD	17
2.1	Belangrijke factoren in het onderzoek naar de stad	17
2.2	Praktijkonderzoek (workshop 1) succesfactoren in de stad	18
2.2.1	Interactieve sessie over (fysiekruimtelijke) factoren	18
2.2.2	Conclusie toptien factoren.....	20
2.2.3	Verdieping van de fysiekruimtelijke factoren.....	20
2.2.4	Conclusie fysiekruimtelijke factoren.....	20
2.3	Bijdrage Urban Knowledge-platform.....	21
2.3.1	Ordenen naar thema	21
2.3.2	Factoren als trefwoord	22
2.4	Uitdaging voor de toekomst	23
2.4.1	Algemeen	23
2.4.2	Platform	23
3	METHODEN BIJ ANALYSE VAN DE STAD	29
3.1	Ontwikkeling van methoden in de tijd	30
3.1.1	Tot op heden	30
3.1.2	In het nu	32
3.2	Praktijkonderzoek (workshop 2) naar methoden	32
3.2.1	Bestaande methoden en ontwikkelingen.....	33
3.2.2	Onderzoek aan de hand van social media	34
3.3	Bijdrage platform.....	35
3.4	Uitdaging voor de toekomst	35
4	HET PLATFORM – EEN HANDLEIDING	41
4.1	Praktijkonderzoek (workshop 3) naar opzet platform	42
4.1.1	Toegankelijkheid	43
4.1.2	Vormgeving, navigatie en interface.....	43
4.1.3	Onderscheidend vermogen	43
4.1.4	Data.....	43
4.1.5	Discussie en social media	43
4.1.6	Beheer en onderhoud.....	43
4.2	Doelgroepen en gebruik platform	46
4.2.1	Doelen.....	46
4.2.2	Vormen van gebruik	46
4.2.3	Mogelijkheden per doelgroep	46
4.3	Welke kennis bevat het kenniscentrum?.....	47
4.4	Hoe is de kennis ingedeeld?	48
4.4.1	Per thema.....	48

4.4.2	Subthema's.....	49
4.4.3	Mogelijkheden filters	49
4.4.4	De selectie van projecten op de kaart.....	50
4.4.5	Taal	50
4.5	Hoe werkt het kenniscentrum?	51
4.6	Realtime nieuws van 2news.....	52
4.7	Bouwen van een netwerk.....	53
4.8	Uitdagingen voor de toekomst	53
4.8.1	Algemeen	53
4.8.2	Tweede spoor	53
5	UITDAGINGEN VOOR DE TOEKOMST CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	59
5.1	Uitdagingen voor de toekomst.....	59
5.2	Uitdagingen voor de toekomst naar aanleiding van vakdiscussies	60
5.3	Inzet van het platform bij het onderwijs.....	60
5.4	Meerwaarde bij het combineren van methoden	64
5.5	De échte uitdaging voor de toekomst	64
BIJLAGEN		76
	Bijlage 1 Enquête Resultaten 'Spininhetweb'	72
	Bijlage 2 Evenementenlijst.....	80
	Bijlage 3 Literatuurlijst onderzoek	82
	Bijlage 4 Lijst afbeeldingen.....	85
	Bijlage 5 Consortium en betrokken bureaus.....	86
LOSSE INZETJES		
1	Enquête Methoden en instrumenten	12
2	Portfolio analyse van wijken en buurten	24
3	Space Syntax.....	36
4	Maastricht Noordoost	38
5	Twitteronderzoek	44
6	Open Soure City.....	54
7	Leegstaande kantoren	56
8	Citymaker.....	62
9	De prijs van disconnetie	66

Amsterdam met GPS

verplaatsingsgedrag van 60 deelnemers in 2 maanden
realtime.waag.org (Waag Society 2002)

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding

Vandaag de dag staan 'stedelijk professionals' als stedenbouwkundigen, landschapsarchitecten, architecten, planologen en planners voor een andere opgave dan enkele jaren terug. Vooral door de economische crisis is het accent in stedelijke ontwikkeling namelijk verschoven van (kwantitatief) groeien naar (kwalitatief) onderhouden.

Waar voorheen kwantitatieve aspecten, zoals bouwkosten per woning, aantallen woningen en vierkante meters gebruiksoppervlak de beroepspraktijk regerden, beoordelen we ruimtelijke voorstellen tegenwoordig op hun kwalitatieve bijdrage aan duurzame waardecreatie voor het omliggende deel van de wijk of stad. Denk aan de aanleg van het ontbrekende stukje

fietspad in een fietsnetwerk dat ineens een hele wijk op de kaart zet of een deel van het centrum weer interessant maakt voor ondernemers.

Het is binnen die context van de veranderende opgave in stedelijke ontwikkeling dat kwalitatief onderzoek naar het functioneren van de stad gevraagd is. Vanuit de beroepsgroep is er bovendien een toenemende behoefte aan uitbreiding van het gangbare stedelijk onderzoeksinstrumentarium.

De gewenste verbreding en verdieping van het instrumentarium van de stedelijk professional staat dan ook centraal in het onderzoek aan de Hogeschool van Amsterdam.

Het onderzoeksteam, onder leiding van Peter de Bois, bestaat uit academici en ervaringsdeskundigen in de stedenbouwkundige en planologische beroepspraktijk. Een consortium bestaande uit het Kadaster, de beroepsvereniging BNSP, Bouwfonds en de adviesbureaus Soeters van Eldonk en BGSV heeft het onderzoek begeleid. Daarnaast hebben zowel ontwerpbureaus, zelfstandig adviseurs en ontwerpers, als gemeenten, corporaties en ontwikkelaars, én hogescholen en studenten (als onderdeel van hun studie) op verschillende manieren bijgedragen aan het onderzoek.

Het onderzoek is gefinancierd vanuit RAAK-MKB van de Stichting Innovatie Alliantie (SIA). RAAK-MKB stimuleert samenwerking en kennisuitwisseling tussen hogescholen en de beroepspraktijk.

1.2 Doelgroep en scope

Het doel van onderhavig onderzoeksproject is om stedelijk professionals actief in onderzoek, planning en ontwerp, te helpen bij de verbreding en verdieping van het onderzoeksinstrumentarium voor onderzoek in de stad. Het resultaat van het onderzoek betreft een digitaal leer- en werkplatform, dat in deze publicatie is beschreven.

Deze publicatie is bedoeld voor iedereen die interesse heeft in de ontwikkelingen in de gebouwde omgeving en de toepassing van onderzoeksmethoden in de stad in het bijzonder. De rapportage geeft inzicht in het proces van totstandkoming van het digitale leer- en werkplatform: www.urban-knowledge.nl. Dit is het product van het onderzoek, dat dienst doet als kennisbank en discussieplatform.

We hopen dat we meer studenten met dit onderzoek kunnen bereiken. Zodat zij zich kunnen oriënteren in de stedelijke analysemethodiek en ook mee kunnen discussiëren. Discussies die kunnen leiden tot nieuw onderzoek en nieuwe inzichten in het functioneren van de stedelijke leefomgeving

1.3 Doelstelling en resultaten

Ruimtelijke ordening staat voor de opgave een gelijkgebleven hoeveelheid stedelijke vernieuwing uit te voeren met minder middelen. In dat perspectief is het geen overbodige luxe om scherp inzicht te krijgen in de (kwalitatieve) aspecten die bijdragen aan de sociaal-economische waarde van wijken en steden.

Het onderzoek naar deze bepalende factoren, en het bijbehorende instrumentarium daarvoor, is de laatste jaren enorm in ontwikkeling. Mede door de snelle ontwikkeling van ICT, neem alleen al Big Data en Social Media. Maar de kennis over bepalende fysiekruimtelijke factoren en het inzicht in het instrumentarium om hier onderzoek naar te doen, zijn binnen de stedelijke beroepsgroep nog onderontwikkeld.

De **doelstelling** van het onderzoek is om de integrale kennis van de stedenbouwkundige bureaus, over de fysiekruimtelijke factoren die bepalend zijn voor duurzame sociaaleconomische waardeontwikkeling

van steden, te ontsluiten en te vergroten. Als gevolg zijn de stedenbouwkundige bureaus beter in staat om aan de veranderde vraag (naar kwaliteit in plaats van kwantiteit) van de markt te voldoen. Beter uitgerust om de rol van verbinder en regisseur op zich nemen.

De **resultaten** van het onderzoek vormen een body of knowledge en zijn vastgelegd in een digitaal kennisplatform. Het kennisplatform faciliteert de stedelijk professional in de uitvoering van zijn werk. Voor het onderwijs zelf biedt het onderzoek nieuwe inzichten in analysemethoden bij onderzoekers, docenten en studenten.

Afbeelding 1.1 Openingsseminar – blik in de zaal

Afbeelding 1.2 Openingsseminar – presentatie Mattmo

SAMENVATTING ENQUÊTERESULTATEN OPENINGSSEMINAR

Wanneer: november – december 2012
(202 respondenten)

Deelnemers: ontwerpers, planologen en andere stedelijke professionals (bedrijven, onderwijs en gemeenten)

Uitgebreid verslag: bijlage 1

Methodelijsten enquête openingsseminar: bijlage 1

200 stedelijke professionals

Van alle respondenten is meer dan de helft stedenbouwkundige en behoort nog ruim een kwart tot een andere ontwerpende discipline. De overige respondenten behoren tot aanverwante disciplines in de ruimtelijke ontwikkeling. De meeste respondenten zijn werkzaam bij een gemeente of een adviesbureau en werken voor organisaties van wisselende omvang. Ruim een kwart van de respondenten werkt als zelfstandig adviseur.

Gebruik methoden in de dagelijkse praktijk

Op dit moment wordt er nog veel gewerkt op basis van de theorieën van onderzoekers uit de jaren 60 en 70; Alexander, Cullen, Jacobs en Lynch worden genoemd. Sporadisch werken respondenten met nieuwe digitale technieken, zoals Space Syntax of de 3-staps-analyse.

Wat echt opvalt is dat respondenten vaak andere zaken benoemen als specifieke methode: Ontwerpend onderzoek, visualisatie- en tekenprogramma's, aspecten die relatie hebben met de specifieke vaardigheden van de beroepsgroep (maquette maken, tekenen, schetsen, literatuuronderzoek, locatiebezoek) of zaken die relatie hebben met het gebruik van bepaalde bronnen (luchtfoto's, streetview) worden ook als methoden genoemd. Inventarisatie van specifieke gegevens voor een opdracht wordt ook genoemd (analyse van bestemmingsplan, welstandsnota en van programma) evenals algemene begrippen die relatie hebben met de participatie binnen een opdracht (interviews, workshop, luisteren, vragen stellen). De antwoorden zijn verder geanalyseerd in de uitgeschreven

'Methode-lijsten enquête openingsseminar' die zijn opgenomen in bijlage 1.

Dit zou een indicatie kunnen zijn voor een relatief beperkt gebruik van specifieke analysemethoden van de stad in de praktijk. Dit is verder niet onderzocht.

Keuze voor specifieke methoden

Respondenten geven aan dat er altijd een gedegen analyse van de vraag, het gebied en de context moet plaatsvinden. Het type opgave en de schaal ervan verschillen vaak. Dit zijn de overwegingen om voor een andere methode of techniek te kiezen. Bijna de helft van de respondenten gebruikt daarvoor een eigen methode. Methoden worden gebruikt om de opgave inzichtelijk te maken en te objectiveren. Het vormt de onderbouwing van de ingreep.

Toekomstige behoefte

80% voorziet in de toekomst een grotere behoefte naar de toepassing van meer concrete data en het gebruik van objectievere methoden in het stedenbouwkundig werkveld. Bijna driekwart van de respondenten ziet de sociale media als een medium om deze data te verzamelen.

Een kwart van de respondenten merkt echter ook op dat hier nadelen aan kunnen zitten. Zij voorzien veel werk, maar weinig rendement, een beperkte reikwijdte en verdieping en men geeft ook aan daarvoor onvoldoende uitgerust te zijn. Een aantal respondenten geeft aan daardoor het noodzakelijke contact met betrokkenen te missen.

Delen van informatie

Bijna 90% van de respondenten hecht belang aan het publiekelijk beschikbaar hebben van concrete data voor methoden en zijn zelf ook geïnteresseerd in het delen van informatie.

Conclusie

De enquêteresultaten bevestigen de stelling dat er binnen de beroepsgroep behoefte is aan meer kennis over methoden. Dit geldt niet alleen voor zelfstandigen, maar ook andere professionals hebben hier behoefte aan. Het samenbrengen en ontsluiten van

informatie op één punt kan barrières wegnemen voor andere professionals om nieuwe methoden eigen te maken en toe te passen. Het delen van en discussiëren over kennis met andere experts kan leiden tot een verdere professionalisering in de beroepsgroep.

11] Wilt u in de toekomst binnen uw organisatie meer gebruik maken van concrete data en van nieuwe methoden en technieken?

nee, toelichting:		16 (15.38 %)
ja, toelichting:		88 (84.62 %)
n = 104 # 104		

12] Wilt u in de toekomst binnen uw organisatie meer gebruik maken van sociale media om concrete data te verzamelen, als onderdeel van een methode of techniek?

nee, toelichting:		28 (26.67 %)
ja, toelichting:		77 (73.33 %)
n = 105 # 105		

13] Vindt u het belangrijk om meer concrete data (publiek) te gebruiken en toegankelijk te hebben?

nee, toelichting:		13 (12.38 %)
ja, toelichting:		92 (87.62 %)
n = 105 # 105		

14] Zou u als organisatie geïnteresseerd zijn algemene en objectieve informatie over methoden en technieken voor analyse en ontwerp met het werkveld te delen?

nee, toelichting:		12 (11.43 %)
ja, toelichting:		93 (88.57 %)
n = 105 # 105		

Afbeelding 1 Weergave van enkele vragen en de antwoorden daarop, die exemplarisch zijn voor de enquêteresultaten en die de noodzaak van het onderzoek onderschrijven.

1.4 Onderzoekopzet en onderzoeksvragen

In het verlengde van de doelstelling en beoogde resultaten kent het onderzoek de volgende hoofdvraag:

Hoe kunnen de stedenbouwkundige bureaus voldoen aan de actuele vraag van de markt naar kennis van fysiekruimtelijke factoren die van belang zijn voor de duurzame sociaaleconomische waardeontwikkeling van steden?

De hoofdvraag is onderverdeeld in 5 deelvragen, in 2 deelprojecten. In deelproject 1 is het instrumentarium van methoden en technieken onderzocht, in deelproject 2 is het kennisplatform opgezet.

Deelproject 1 – onderzoek naar het instrumentarium

1. Welke fysiekruimtelijke factoren zijn vandaag de dag bepalend voor de sociaaleconomische waardeontwikkeling van wijken en steden?
2. Welke methoden en instrumenten zijn beschikbaar om de stedenbouwkundige kwaliteit van een gebied of ontwerp op deze factoren te kunnen onderzoeken?

3. Welke methoden en instrumenten dienen (verder) ontwikkeld te worden om de stedenbouwkundige kwaliteit van een gebied of ontwerp (beter) op deze factoren te kunnen onderzoeken?

Deelproject 2 – onderzoek naar het kennisplatform

4. Hoe ziet de samenhangende integrale analysemethodiek en het bijbehorend instrumentarium eruit?
5. Hoe dient het beoogde kennisplatform op het gebied van stedelijke kwaliteit eruit te zien?

Naar aanleiding van een discussie tijdens het openingsseminar is besloten het onderzoek primair te richten op innovatieve methoden voor analyse van de stad in de 21ste eeuw.

Samen met de aangesloten bureaus en professionals zijn de deelvragen in workshops verkend. Gaandeweg het onderzoek is door voortschrijdend inzicht besloten sommige deelvragen sámen in een workshop te behandelen, of op een andere manier te onderzoeken. Deze 'losse inzetjes' zijn herkenbaar aan de groene opmaak.

Synoniemenlijst veelgebruikte termen

stedelijk professionals	ontwerpde en ontwikkelende disciplines in de stad, werkend bij gemeenten, corporaties, ontwikkelaars en onderwijsinstellingen
platform	portal, website
theorie	achtergrond
methode	analysemethode, instrument, techniek
case	voorbeeldproject

Tabel 1.3 Synoniemenlijst veelgebruikte termen

1.5 Leeswijzer

Het onderzoek heeft twee publicaties opgeleverd. Deze publicatie beschrijft het onderzoek en de resultaten. De rapportage 'Urban Knowledge' borduurt hierop voort en beschrijft de perspectieven voor de stad en de stedelijke professional.

De opzet van deze rapportage volgt in grote lijnen het onderzoeksverloop. Het is vervolgens in drie delen uiteengezet, waarbij sommige deelvragen samen zijn genomen.

In de hoofdstukken 2, 3 en 4 beschrijven we het onderzoeksverloop per deel. Dit gebeurt steeds aan de hand van een theoretische beschouwing, gevolgd door een praktische beschouwing op basis van workshops met de beroepsgroep. Ieder hoofdstuk complementeren we met de conclusies uit het onderzoek in relatie tot de opzet van het platform, voorzien van uitdagingen voor de toekomst.

Per hoofdstuk komt onder meer het volgende aan bod.

Hoofdstuk 2 beschrijft het onderzoek naar de hedendaagse stad. In dit deel komt het onderzoek naar deelvraag 1 aan bod. Met onderzoek naar de bepalende

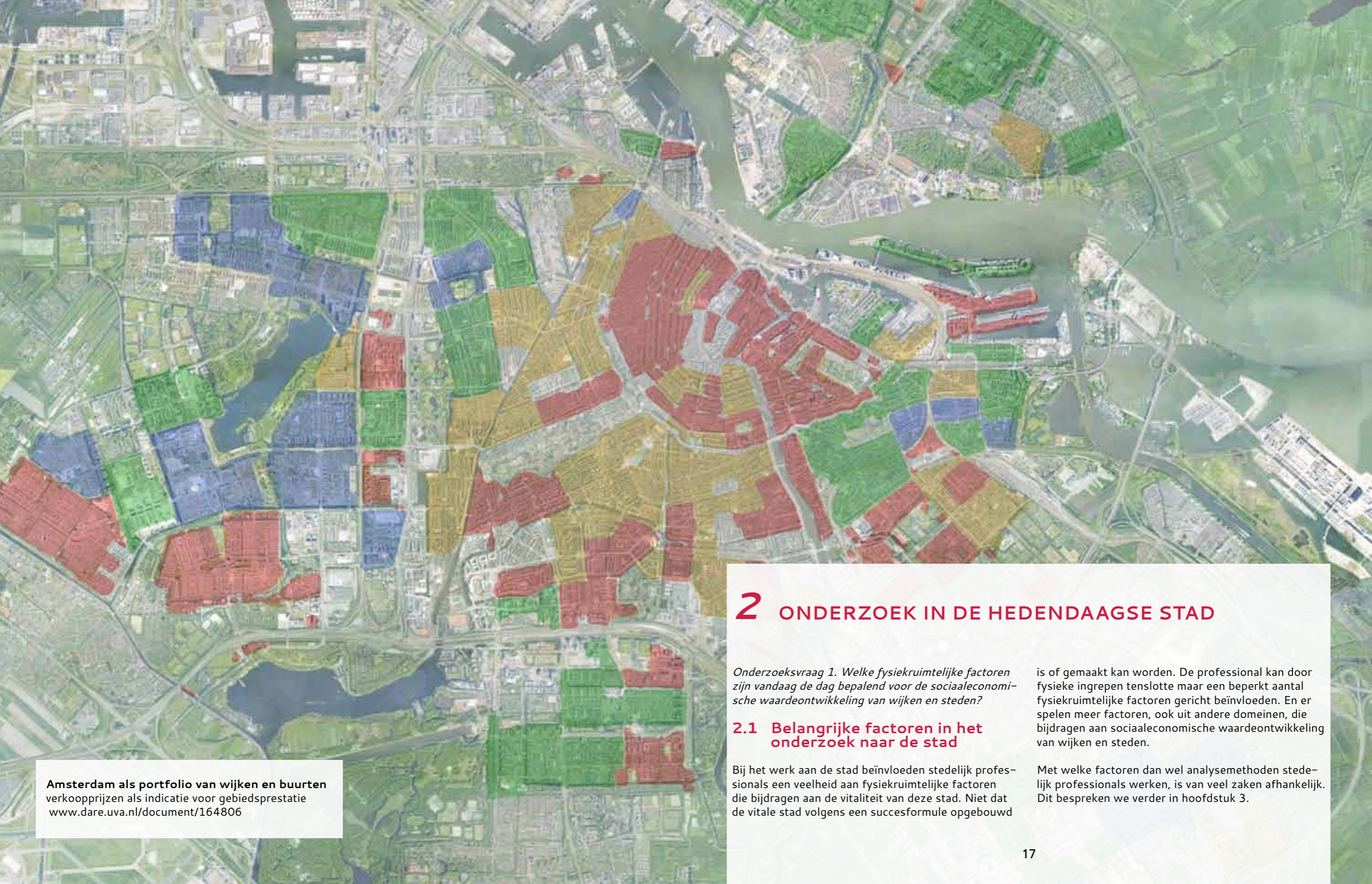
fysiekruimtelijke factoren voor de sociaaleconomische waardeontwikkeling van wijken en steden.

Hoofdstuk 3 behandelt het onderzoek naar de beschikbaarheid van, en behoefte aan, innovatieve methoden en instrumenten van onderzoek in de stad. Bovendien beschrijft het de laatste ontwikkelingen van verschillende onderzoeksmethoden.

Hoofdstuk 4 vormt de feitelijke handleiding en verantwoording van de opzet van het platform.

Hoofdstuk 5 sluit af met een beschrijving van de opgaven voor de toekomst en conclusies en aanbevelingen voor vervolgonderzoek.

Ten slotte zijn er, ter inspiratie, verschillende kaders opgenomen met uiteenlopende wetenswaardigheden en innovatieve onderzoeksmethoden, die aan bod zijn gekomen gedurende het onderzoek.

Amsterdam als portfolio van wijken en buurten
verkoopprijzen als indicatie voor gebiedsprestatie
www.dare.uva.nl/document/164806

2 ONDERZOEK IN DE HEDENDAAGSE STAD

Onderzoeksvraag 1. Welke fysiekrumtelijke factoren zijn vandaag de dag bepalend voor de sociaaleconomische waardeontwikkeling van wijken en steden?

2.1 Belangrijke factoren in het onderzoek naar de stad

Bij het werk aan de stad beïnvloeden stedelijk professionals een veelheid aan fysiekrumtelijke factoren die bijdragen aan de vitaliteit van deze stad. Niet dat de vitale stad volgens een succesformule opgebouwd

is of gemaakt kan worden. De professional kan door fysieke ingrepen tenslotte maar een beperkt aantal fysiekrumtelijke factoren gericht beïnvloeden. En er spelen meer factoren, ook uit andere domeinen, die bijdragen aan sociaaleconomische waardeontwikkeling van wijken en steden.

Met welke factoren dan wel analysemethoden stedelijk professionals werken, is van veel zaken afhankelijk. Dit bespreken we verder in hoofdstuk 3.

In dit hoofdstuk is het onderzoek naar de verschillende factoren nader beschreven. We proberen aansluitend te achterhalen waar methoden raakvlakken vertonen, of vergelijkingen te trekken zijn, met methoden of inzichten uit andere domeinen. Vanwege het elementaire karakter van individuele (onomstreden) factoren (bijvoorbeeld m2 BVO) als onderdeel van verschillende methoden of theorieën, vormen zij als verbindende schakel de basis van het onderzoek.

2.2 Praktijkonderzoek (workshop 1): succesfactoren in de stad

In een reeks van vier workshops, in samenwerking met Jaap Brouwer van Soeters van Eldonk Architecten, hebben de deelnemers gezamenlijk onderzocht welke fysiekruimtelijke factoren bepalend zijn voor sociaaleconomische waardeontwikkeling van wijken en steden. De workshop werd georganiseerd op vier verschillende locaties. De eerste drie sessies waren open voor iedereen. De laatste sessie was een bijzondere bijeenkomst met de leden van de BNSP (Beroepsvereniging van Nederlandse Stedenbouwkundigen en Planologen) Jong Professionals.

Afbeelding 2.1 Workshop 1 – Het groeperen van factoren

In totaal hebben er 61 mensen (verschillend in opleiding, leeftijd en ervaring) deelgenomen aan de onderzoekswerkshop. Amsterdam telde 13 deelnemers, Den Haag 14, Amersfoort 18 en Utrecht 16.

2.2.1 Interactieve sessie over (fysiekruimtelijke) factoren

In het eerste deel van de workshop zijn in een brainstormsessie fysiekruimtelijke succesfactoren benoemd en nader onderzocht. Vervolgens zijn deelnemers bevroegd over (het bestaan, de veelheid en de waardering van) fysiekruimtelijke factoren en factoren uit andere domeinen die bijdragen aan sociaaleconomische waardeontwikkeling van wijken en steden.

Door verschillende vraagstellingen (met het benoemen van succes- en faalfactoren, en het benoemen van zuivere ontwerpfactoren bijvoorbeeld) en een aparte ronde waarin de deelnemers de gegeven factoren konden waarderen, hebben de vier workshopsessies uiteindelijk drie lijsten met factoren opgeleverd.

Afbeelding 2.2 Workshop 1 – Het waarderen van factoren

Toptien *succesfactoren* bij sociaaleconomische waardeontwikkeling van wijken en steden

01	Flexibiliteit
02	Funciemenging
03	Landschappelijke kwaliteiten
04	Bereikbaarheid
05	Gebruiker (invloed/overleg)
06	Dichtheid
07	Identiteit
08	Ontmoetingsplekken
09	Diversiteit
10	Voorzieningen

Tabel 2.3a Toptien succesfactoren bij sociaaleconomische waardeontwikkeling van wijken en steden, volgens de deelnemers van workshop 1.

Toptien *faalfactoren* bij sociaaleconomische waardeontwikkeling van wijken en steden

01	Monofunctionaliteit
02	Inflexibiliteit
03	Onbereikbaarheid/barrière
04	Vervuiling/lelijkheid
05	Leegte/overmaat
06	Segregaties
07	Gebrek identiteit
08	Slechte oriëntatie/invulling
09	Slechte relatie context
10	Gebrek relatie gebruiker

Tabel 2.3b Toptien faalfactoren bij sociaaleconomische waardeontwikkeling van wijken en steden, volgens de deelnemers van workshop 1.

Toptien *zuivere ontwerpfactoren* bij sociaaleconomische waardeontwikkeling van wijken en steden

01	Relatie met de context
02	Flexibiliteit
03	Landschap/groenvoorziening
04	Heldere structuren
05	Maatvoering
06	Historie
07	Oriëntatie/indeling
08	Diversiteit/funciemenging
09	Participatie gebruiker
10	Parkeerruimte

Tabel 2.3c Toptien zuivere ontwerpfactoren bij sociaaleconomische waardeontwikkeling van wijken en steden, volgens de deelnemers van workshop 1.

Bij de lijsten zijn de nodige kanttekeningen te plaatsen. Per locatie of workshopessie (Amsterdam, Den Haag, Amersfoort en Utrecht) lag het accent steeds anders. Zo werd in Den Haag door de deelnemers veel waarde gehecht aan de Landschappelijke inpassing en Cultuurhistorie, terwijl bij andere sessies Flexibiliteit en Functiemenging meer waardering kregen. Ook hebben de deelnemers elkaar bij de weging beïnvloed.

De vraag om de Toptien faalfactoren bij sociaal-economische waardeontwikkeling te benoemen, was een controlevraag. Afgezien van de soms iets andere omschrijving blijken de aangegeven faalfactoren de tegenhangers te vormen van de succesfactoren, en deze daarmee te bevestigen.

De lijst met zuivere ontwerpfactoren wijkt meer af van de andere twee lijsten en bevestigt dat de ontwerper via fysiek ingrijpen slechts een beperkt aantal factoren kan beïnvloeden. Bovendien is de ontwerper niet altijd bepalend, maar de beschikbare ruimte of de (vraag van de) opdrachtgever. Voor het onderzoek heeft deze vraag als zodanig weinig opgeleverd, anders dan dat het antwoord aantoont dat de ontwerper de toekomst of maakbaarheid van de stad niet meer bepaalt.

2.2.2 Conclusie toptien factoren

De uitkomsten in de lijst met Toptien succesfactoren onderschrijven de vraagstukken die in het huidige vakgebied van de ruimtelijk professional spelen. Flexibiliteit, functiemenging, bereikbaarheid, dichtheid, diversiteit en voorzieningen zijn thema's die vaak een belangrijke rol spelen bij de totstandkoming van de vitale stad. De gebruiker, identiteit, de aanwezigheid van ontmoetingsplekken en in mindere mate de (landschappelijke) kwaliteit van de plek schetsen op hun beurt het belang van de individuele gebruiker daarin.

Niet alles is te ontwerpen

De uitkomsten in de lijst Toptien succesfactoren maken duidelijk dat de genoemde aspecten, van belang geacht bij ontwikkeling van de stad, lang niet altijd zuivere ontwerpfactoren zijn. Ook het programma, de specifieke ligging, de bereikbaarheid van de locatie en het proces om te komen tot een ingreep vormen belangrijke aspecten.

Ten slotte is tijdens de workshop het vermoeden bevestigd dat veel van de aspecten, die de deelnemers

van belang achten bij sociaaleconomische waardeontwikkeling, moeilijk als specifieke factoren te benoemen zijn. Ernaar gevraagd, blijkt de doelgroep zelf vaak met thema's te werken die weer samengesteld zijn of opgebouwd blijken uit andere factoren. Zelfs gevraagd naar de zuivere ontwerpfactoren worden thema's benoemd die (vooralsnog) alleen samen met andere stedelijk professionals (ook uit andere domeinen) vorm te geven zijn.

2.2.3 Verdieping van de fysiek-ruimtelijke factoren

In het tweede deel van de workshop maakten de deelnemers een verdiepingsslag. Daarbij hebben ze eerst individueel en later in groepen mindmaps gemaakt van de meest gewaardeerde thema's uit de betreffende deelsessies. Met als streven de thema's te ontleden in meetbare factoren.

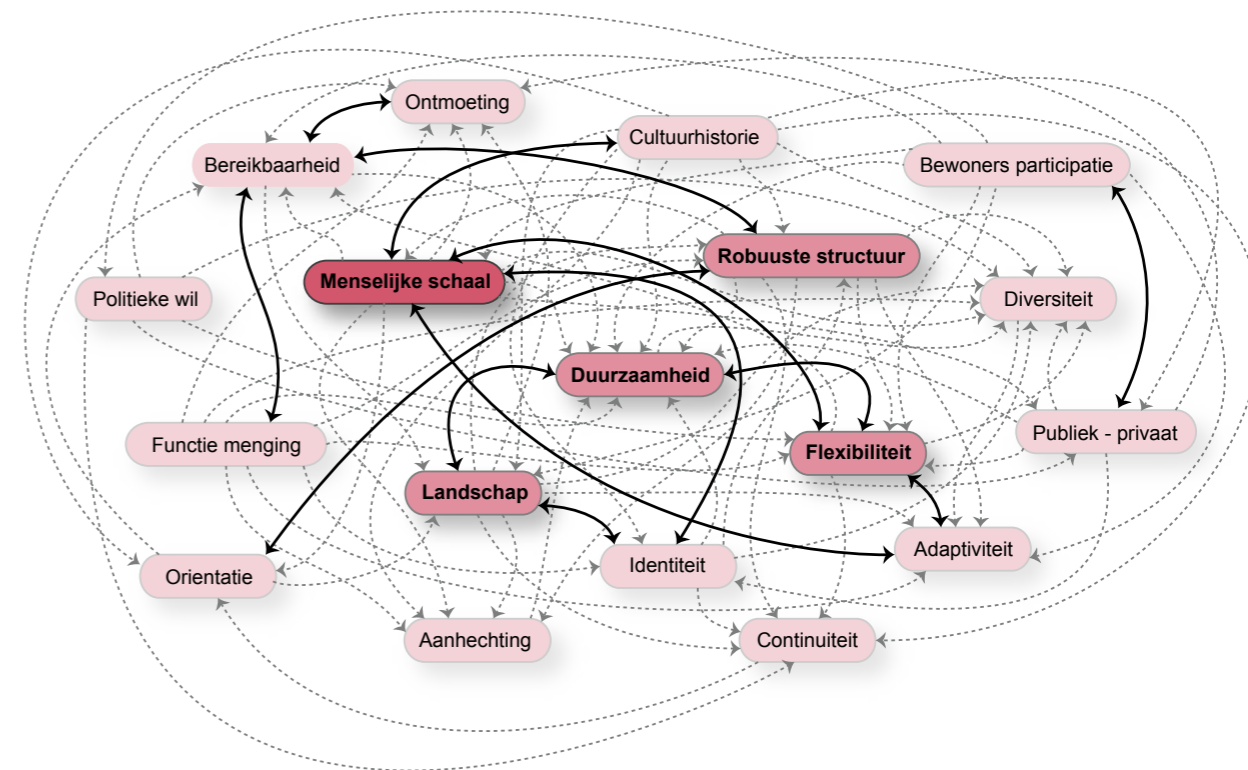
Bij de bespreking van de mindmaps bleek dat de ontleding van thema's in exacte factoren een complexe exercitie is. Van wetenschappelijk niveau. Dit is geen reden geweest voor het onderzoeksteam om de mindmaps dan maar links te laten liggen. In het verslag van de workshop zijn de mindmaps van de verschillende bijeenkomsten genoteerd en aanvullend onderling met elkaar verbonden

In figuur 2.4 zijn de uitgewerkte thema's met elkaar in verband gebracht volgens de aangegeven pijlen. Tweezijdige relaties zijn aangegeven met een doorgetrokken pijl. De roodgekleurde thema's kennen meerdere tweezijdige relaties. En de thema's centraal in het schema worden het meest als onderdeel van de beschrijving van een ander thema genoemd.

Dit schema is slechts een weergave van het moment en verre van compleet. Wel geeft het inzicht in (de centraliteit van) de verschillende thema's, zoals gezien door de deelnemers in de verschillende sessies van workshop 1.

2.2.4 Conclusie fysiekrumtelijke factoren

Het onderzoek naar fysiekrumtelijke factoren in relatie tot sociaaleconomische waardeontwikkeling van wijken en steden is complex gebleken. Meer dan een deelonderzoek is het een onderzoek op zich. Zo bleek

Figuur 2.4 Relatieschema belangrijkste thema's, volgens de deelnemers van workshop 1.

al tijdens de voorbereiding door het onderzoeksteam voorafgaand aan de workshop, en later bij de pogingen factoren in te delen naar specifieke domeinen. Het praktijkonderzoek aan de hand van de workshops bevestigde daarna het beeld dat de beroepsgroep definitief afscheid heeft genomen van de maakbare samenleving.

Uit het beschreven onderzoek zijn conclusies getrokken voor de opzet van een kennisplatform en is een opgave voor de toekomst geformuleerd. Zie hiervoor de paragrafen 2.3 en 2.4.

Voor de deelnemers aan workshop 1 is een vervolgworkshop georganiseerd, waarbij voor de analyse van enkele genoemde factoren een aantal mogelijke methoden en technieken zijn aangereikt. Hierover is meer te lezen in hoofdstuk 3.

2.3 Bijdrage Urban Knowledge-platform

De resultaten van het onderzoek vormen een body of knowledge en zijn vastgelegd op www.urban-knowledge.nl. De onderzoeksvraag naar bepalende factoren voor sociaaleconomische waardeontwikkeling van wijken en steden zou een onderzoek op zich kunnen zijn.

2.3.1 Ordenen naar thema

Het feit dat stedelijk professionals in plaats van specifieke kwantificeerbare factoren vaak complexe thema's benoemen als drivers voor sociaaleconomische waardeontwikkeling is gebruikt bij de opzet van het kennisplatform. Het platform is uiteindelijk zo ingericht dat de theorieën, methoden en casussen zich ordenen naar thema. De gebruikte thema's zijn: ruimtelijke kwaliteit, functies in de stad, mobiliteit, kwantitatieve

data, realtime data en proces. Goed om te weten: een theorie, methode of casus kan tot meerdere thema's behoren. En hier kan ook op geselecteerd worden.

De eerste indeling in thema's, gebaseerd op de Toptien Lijsten, sluit aan bij de logica (/manier van zoeken) van de doelgroep, maar is niet allesomvattend. Daarom is deze in de toekomst ook veranderbaar. Er bestaat bovendien de mogelijkheid om bij de beschrijving van een theorie, methode of casus een subthema aan te maken onder één van de eerdergenoemde thema's.

Indien er veel documenten aan een dergelijk subthema komen te hangen of als bezoekers veel naar een bepaald subthema zoeken, dan is de indeling in thema's op het platform hier in de toekomst op aan te passen.

2.3.2 Factoren als trefwoord

De uitgevoerde verdiepingsslag in de relationele mindmaps illustreert hoe verschillende thema's met elkaar verknoopt zijn. En volledige ontleding van bepaalde thema's in kwantificeerbare factoren bleek helaas onmogelijk. Toch hoeven we niet bij de pakken neer te zitten. Juist op dit front is namelijk een rol weggelegd voor het kennisplatform.

De beschreven factoren worden op de achtergrond van het platform gebruikt in de omschrijving van (reguliere) zoekopdrachten. Bovendien kunnen we met (zoek)lijsten alle theorieën, methoden en cases, die gebruikmaken van eenzelfde factor (parameter), selecteren en met elkaar vergelijken. Op termijn ontstaat zo steeds meer inzicht en wellicht verbeterde ontledingmogelijkheden.

2.4 Uitdaging voor de toekomst

2.4.1 Algemeen

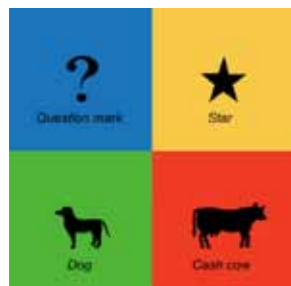
Het onderzoek naar de fysieke ruimtelijke factoren, bepalend voor de sociaaleconomische waardeontwikkeling van wijken en steden, heeft voor (de organisatie /inrichting van) het kennisplatform een aantal bruikbare conclusies opgeleverd. Het onderzoek heeft niet geleid tot een feitelijke inhoudelijke beantwoording van de onderzoeksvraag.

Mogelijk zijn de meeste bepalende factoren uiteindelijk wel te benoemen, maar tijdens het onderzoek zijn de thema's, opgebouwd uit meerdere factoren, interessanter gebleken. Verder uitzoeken van deze onderzoeksvraag zou mede daarom niet bijgedragen hebben aan de beantwoording van de hoofdvraag van het onderzoek.

2.4.2 Platform

Ondanks de beschreven onvolkomenheid van de fysieke ruimtelijke factoren blijven ze van waarde als basiseenheid of bouwsteen van thema's. Ook kunnen ze een belangrijke rol spelen bij de organisatie op het kennisplatform. Zo is het zoekstelsel van het platform, dankzij gebruik van de factoren, telkens verder te verfijnen. Vooral op het gebied van het relationeel zoeken: je zoekt naar netwerkanalyse A, en krijgt gerelateerde informatie over netwerkanalyse B, die deels met dezelfde factoren werkt.

Tot besluit is er in de vele bijeenkomsten duidelijk naar voren gekomen dat ook methoden en thema's uit andere domeinen, zoals de economie of social media, bijdragen aan meer begrip van de stad. Door een duidelijke uiteenzetting van de factoren zijn ook die in de toekomst gericht in kaart te brengen.

PORTFOLIOBENADERING

Samenvatting

De portfolio benadering is gebaseerd op de Growth-share matrix van de Boston Consulting Group. De essentie van het model is feitelijk het uitzetten van het huidige presteren tegen de potentie van een product. Die gedachte, in combinatie met het idee van de levenscyclus (van groei naar volwassenheid en niet noodzakelijk naar verval), vormt de inspiratie om de Growth-share matrix te vertalen naar de stad. Het basisidee van de portfolio benadering in dit onderzoek is dus dat de stad beschouwd kan worden als een portfolio van buurten met verschillende posities.

Problematiek

Met immer beperkte middelen moeten planners en lokale overheden selectief zijn met waar ze hun interventies en investeringen op richten. Om dat op een effectieve en efficiënte manier te doen vraagt om uitgekende strategieën. Dat is niet uniek voor de overheid: corporaties en ander bedrijven staan voor hetzelfde type vraagstuk. Er moeten keuzes gemaakt worden over welk vastgoed in hun portfolio afgestoten kunnen worden, waar geïnvesteerd moet worden en waar het geld vandaan moeten komen. De portfolio benadering kan hen daarbij helpen.

Uitleg

De portfolio benadering is gebaseerd op de Growth-share matrix van de Boston Consulting Group. De essentie van het model is feitelijk het uitzetten van het huidige presteren tegen de potentie van een product. Die gedachte, in combinatie met het idee van de levenscyclus (van groei naar volwassenheid en niet noodzakelijk naar verval), vormt de inspiratie om de Growth-share matrix te vertalen naar de stad. Het basisidee van de portfolio benadering in dit onderzoek is dus dat de stad beschouwd kan worden als een portfolio van buurten met verschillende posities.

Werking

Bij de portfolio benadering worden vier typen buurten onderscheiden op basis van een boven- of ondergemiddelde score op de twee indicatoren. Voor het presteren van buurten wordt naar vastgoedwaarden per m² gekeken; en de potentie van buurten wordt gemeten door de ontwikkeling van die vastgoedwaarden. De verschillende buurten in een stad kunnen zodoende worden beschouwd als stars, cash cows, question marks en dogs (zie onderstaande figuur). Net als andere producten kunnen buurten een cyclus doorlopen: van dog naar question mark, naar star en cash cow, maar een buurt kan ook stabiel zijn en zijn positie behouden.

De portfolio benadering in de stad richt zich vooral op het vinden van een balans tussen enerzijds integrale lange termijnplanning die zaken als de kwaliteit van de infrastructuur en milieuwaarden waarborgen en anderzijds de flexibiliteit om snel in te spelen op kansen die zich voordoen.

Kwantitatieve Data

Methode ■

Buurt
Stad / Regio

Academisch/
professioneel werk

Auteurs: Perry Hoetjes
Reviewer: Joris Dresen

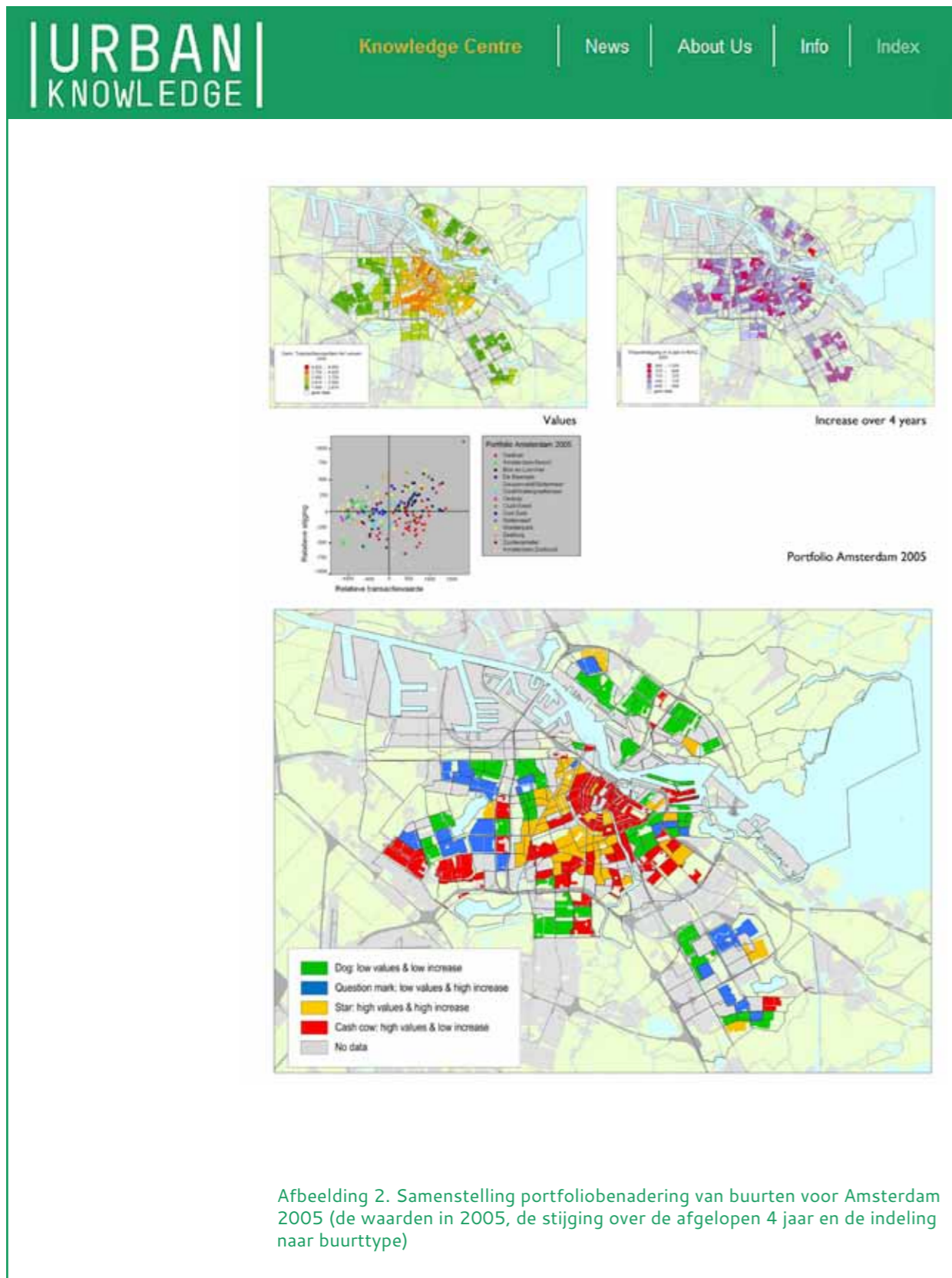

Afbeelding1. De 4 buurttypen onderscheiden naar marktwaarde en potentie

Mogelijke strategieën

Op basis van de buurtposities in de portfolio zijn een paar algemene strategieën denkbaar:

- Stars zijn buurten met bovengemiddelde waarde die ook bovengemiddeld stijgen. Ze doen het goed en de waardestijging laat zien dat er nog meer ontwikkeling mogelijk is. In sommige stars zal de waardestijging echter over hun top heen zijn en komt een cash cow-positie in zicht. Een logische strategie voor stars is het benutten van de sterke positie: private interesse en ontwikkelingen in deze gebieden kunnen dan gebruikt worden om bepaalde publieke doelen te bereiken, of winst te maken;
- Cash cows hebben een hoge vastgoedwaarde, maar de ondergemiddelde stijging impliceert dat deze buurten in relatief rustig vaarwater zijn gekomen. Daarmee is relatief weinig ontwikkeling te verwachten en er is relatief weinig aandacht nodig voor deze gebieden. Toch moet opgepast worden dat cash cows niet dreigen af te glijden naar een dog-positie. In de stedelijke portfolio kunnen cash cows hun naam eer aan doen door inkomsten te genereren, o.a. in de vorm van hoge onroerend-zaakbelastingen of erfpachtcanons, maar ook indirect omdat ze relatief weinig middelen vereisen;
- Dogs kennen lage vastgoedwaarden en een lage stijging en ze vormen daarmee doorgaans de zwakkere gebieden in de stad. De lage waarde gaat vaak samen met leefbaarheidsproblemen. Overheidsingrijpen kan dus nodig en wenselijk zijn in deze gebieden, maar men moet beseffen dat marktpartijen meestal niet zullen staan te springen om hieraan mee te doen;

Afbeelding 2. Samenstelling portfoliobenadering van buurten voor Amsterdam 2005 (de waarden in 2005, de stijging over de afgelopen 4 jaar en de indeling naar buurttype)

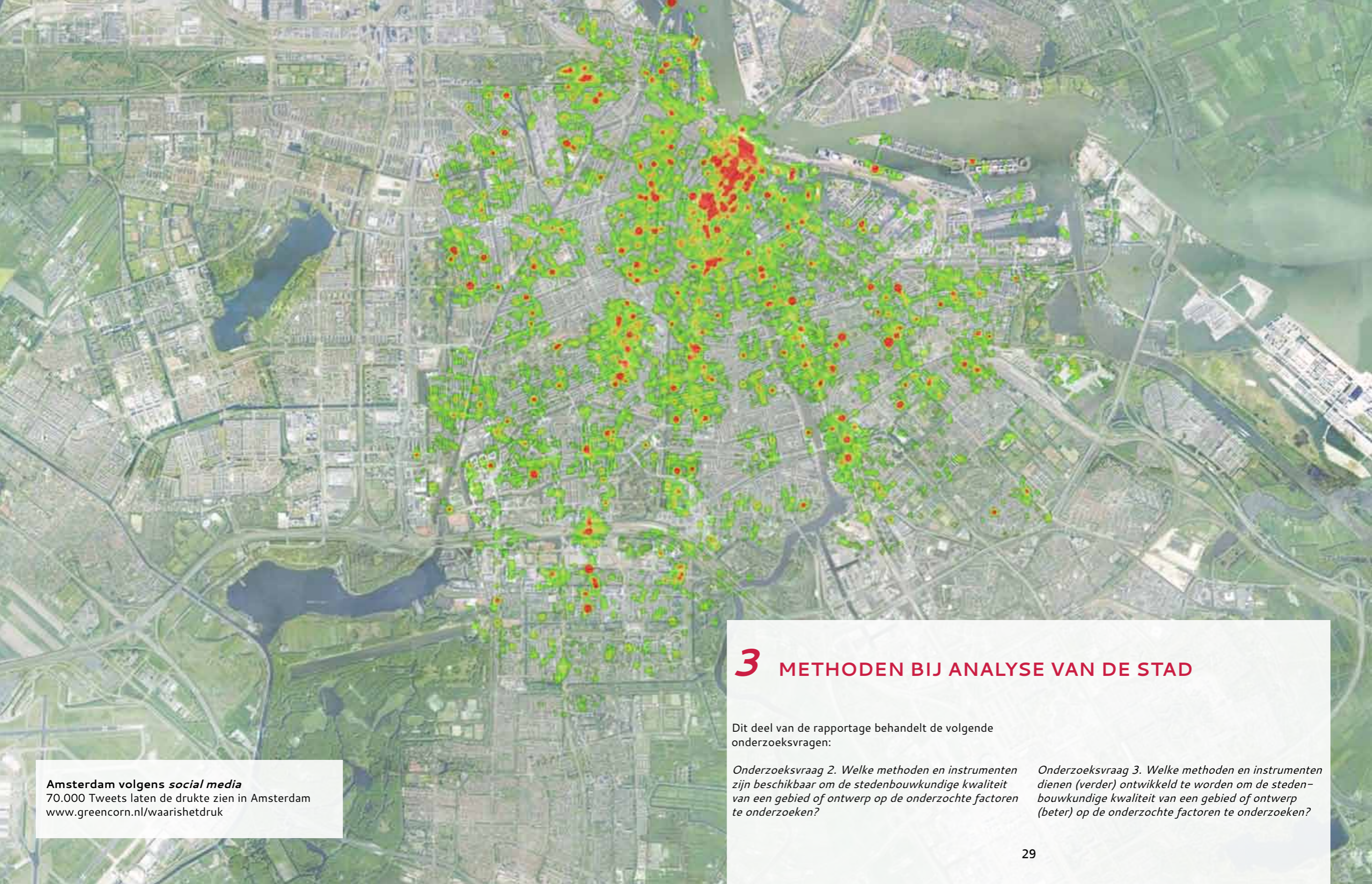
- Question marks zijn misschien wel de interessantste gebieden in de stad; hier zijn namelijk tekenen van daadwerkelijke verandering zichtbaar. In een aantal van deze buurten is ontwikkeling al aardig gevorderd en is het aan de overheid om deze in wenselijk richting te sturen en begeleiden, vergelijkbaar met de strategie in stars. In andere question marks (vandaar de naam) is het vertrouwen minder groot en hier kan de overheid een leidende rol aannemen bij het stimuleren van ontwikkeling.

Op het schaalniveau van de gehele portfolio is eveneens een algemene strategie denkbaar. Enigszins vergelijkbaar met de strategie die doorgaans voor de Growth-share matrix wordt gepropageerd, is een strategie voor te stellen waarbij de middelen die gegenereerd of bespaard worden in stars en cash cows, ingezet worden in dogs en/of in question marks om ontwikkeling te stimuleren.

Uiteraard is dit een grove strategie die in werkelijkheid om aanzienlijk meer nuance vraagt; de portfoliobenadering schrijft geen strategieën voor die het strategisch denken uitbannen. Dit is één van de belangrijkste kritiekpunten geweest op de Growth-share matrix en andere strategische planningstools uit de bedrijfsliteratuur. Om die reden bestaat de portfoliobenadering uit meer dan het identificeren van buurtposities in de portfolio.

De portfoliobenadering wordt ingezet als een Planning Support Systeem. Effectiviteit van de benadering is afhankelijk van de combinatie van inhoudelijke informatie en een platform. "Het faciliteert een gezamenlijk leerproces, dat bijdraagt aan de geïnformeerde afweging van planningstrategieën voor de stad en haar buurten, in geval waar sprake is van een urgente opgave met relatief veel onzekerheid over de marktdynamiek in het algemeen en over wie er hoe en waar moet interveniëren."

Om het strategisch denken bij partijen te stimuleren, wordt de portfoliobenadering toegepast in workshops bestaande uit een aantal stappen. Eerst wordt de portfoliobenadering uitgelegd en de portfolioposities van buurten op kaarten getoond (1), in relatie tot een bepaald thema of gebied waarover meer duidelijkheid over gewenst is. Dit vormt de input voor een gezamenlijke analyse van de getoonde posities (2), gevolgd door een discussie over investeringskansen en mogelijke ambities (3), en mogelijke strategieën (4). De workshop wordt daarbij beschouwd als 'social construction site for new knowledge', waar ideeën kunnen worden besproken en getest en nieuwe ideeën kunnen ontstaan.

Amsterdam volgens social media
70.000 Tweets laten de drukte zien in Amsterdam
www.greencorn.nl/waarishetdruk

3 METHODEN BIJ ANALYSE VAN DE STAD

Dit deel van de rapportage behandelt de volgende onderzoeksvragen:

Onderzoeksvraag 2. Welke methoden en instrumenten zijn beschikbaar om de stedenbouwkundige kwaliteit van een gebied of ontwerp op de onderzochte factoren te onderzoeken?

Onderzoeksvraag 3. Welke methoden en instrumenten dienen (verder) ontwikkeld te worden om de stedenbouwkundige kwaliteit van een gebied of ontwerp (beter) op de onderzochte factoren te onderzoeken?

3.1 Ontwikkeling van methoden in de tijd

Vanaf de jaren 10 van de vorige eeuw hebben de ontwerpende disciplines zich ontwikkeld tot volwaardige vakgebieden. Rond die tijd is ook het onderzoek naar de stad geprofessionaliseerd. En vanaf de jaren 30 is het wetenschappelijk te noemen.

Parallel aan die ontwikkeling zijn bij elke grote maatschappelijke verandering telkens de blik op onze leefomgeving en onze verwachtingen erbij veranderd. Wat ook steeds weer leidde tot nieuwe inzichten en bijbehorende methoden om de stad vorm te geven.

3.1.1 Tot op heden

Vanaf het begin van de 20ste eeuw is in Nederland de analyse van en het onderzoek naar de (bestaande) stad

ontwikkeld. Steeds grotere uitbreidingsopgaven voor de steden en opschaling van ruimtelijke vraagstukken waren hier de directe aanleidingen voor. Met het AUP van Van Eesteren, het streekplan voor de Utrechtse Heuvelrug van Verhagen en de structuurplannen van de Casseres voor Eindhoven en Zuid-Oost Brabant, vanaf de jaren 30, professionaliseerde het vakgebied verder.

Na de Tweede Wereldoorlog heeft het onderzoek in Nederland, onder invloed van de moderne stijl (Bauhaus, Le Corbusier en CIAM), in dienst van een functionele wederopbouw gestaan. Eind jaren 60 ontstond in reactie op de wederopbouwarchitectuur internationaal een tegengeluid. Mensen als Cullen, Lynch, Jacobs, Alexander en Venturi gingen de menselijke beleving bij de ontwikkeling van de stad weer meer centraal stellen. Een ontwikkeling die ook in Nederland navolging kreeg

Tot op heden zijn in Nederland de meeste van de gangbare analysemethoden voor de stad terug te voeren op bovengenoemde stromingen. Of op een interpretatie van de denkbeelden van de boegbeelden ervan. Wat ook is bevestigd in de enquête bij het openingsseminar van het onderzoek (zie inzet hoofdstuk 1).

Echter, het voorhanden hebben van een veelheid aan analysemethoden betekent niet dat iedere denkbare onderzoeksvraag zijn geëigende methode kent. Welke methode de voorkeur verdient, is afhankelijk van het type opdracht, de aard van de problematiek, de wensen van de opdrachtgever, de overtuiging (of signatuur) van de regisseur of ontwerper of eenvoudigweg van de beschikbare gegevens ter plaatse.

Voor de signatuur van de ontwerper komt in de laatste jaren (voor de recente crisis) in zwang. Een ontwerp voor een gebouw leunt niet langer sec op

'objectieve' kennis van de stad, maar meer en meer op de persoonlijke opvattingen en stijl van de ontwerper. Dit sluit ook goed aan bij de behoefte van opdrachtgevers (publiek en privaat) om zichzelf te onderscheiden aan de hand van een karakteristiek ontwerp. Niet verwonderlijk dat juist in deze tijd het begrip 'starchitects' ontstaat, als geuzennaam voor gewilde ontwerpers met een sterke eigen beeld- en vormtaal.

In de veranderende omgeving is ook de rol van het onderzoek naar en de analyse van de stad veranderd. Bewust of onbewust hebben ontwerpers hun analyses voor de stad laten vergroeiën met belang voor het beeld, dan wel signatuur. In tijden van welvaart heeft dit geleid tot een verdieping, maar ook tot een verkleining van de gereedschapskist van de stedelijk professional.

3.1.2 In het nu

Zoals eerder behandeld in hoofdstuk 1, staan stedelijk professionals vandaag de dag voor een andere opgave dan enkele jaren terug. De vraag is verschoven van advies over kwantitatieve uitbreiding aan de rand van de stad, naar advies over kwalitatieve verbetering in de stad. Te realiseren met beduidend minder middelen dan voorheen.

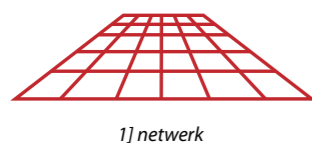
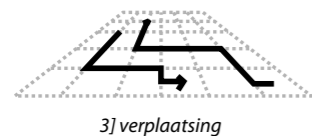
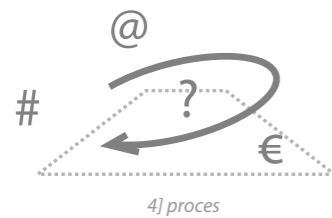
De stad vraagt om intelligente ruimtelijke oplossingen met, naast meerwaarde voor één specifieke plek, vooral ook meerwaarde voor de bijbehorende omgeving. Alleen de gereedschapskist van de stedelijk professional is hier nog niet op ingericht. Wat zonde is, aangezien er juist nu zo veel kansrijke ontwikkelingen zijn.

Deze kansrijke ontwikkelingen vinden bijvoorbeeld plaats in ICT, digital data en social media. Rekenkracht is 24/7 in de cloud beschikbaar, het vrijkomen van grote hoeveelheden informatie is voer voor nieuwe methoden, en social media bieden een veelheid aan kansen voor nieuwe soorten (realtime) onderzoek in de stad.

3.2 Praktijkonderzoek (workshop 2) naar methoden

Het onderzoeksteam heeft een veelheid aan analysemethoden onderzocht en bekeken. Tijdens een tweede workshop, in samenwerking met Judith de Koster van BGSV, is meerwaarde gezocht in het ontsluiten van enkele van deze methoden. In kleine groepen, onder

INDELING METODEN NAAR TYPE

PRESENTATIE TIJDENS WORKSHOP 2

BV STEDENBOUW ALS VERANDERKRACHT

HERKOMST BESTEMMING ONDERZOEK
presentatie: Richard van der Werken

GPS - TRACKING
presentatie: Remco de Haan

REALTIME DATA
presentatie: Wouter Meys en Maarten Groen

CITYMAKER
presentatie: Berend Hoffman

SPACE SYNTAX
presentatie: Danny Edwards

3STAPS METHODE
presentatie: Peter de Bois

Figuur 3.1 Indeling methoden naar type (netwerk, plaatsgebonden data en verplaatsing)

leiding van een expert, zijn vijf methoden toegelicht en besproken. Het nut en de noodzaak voor het werkveld zijn daarbij uitvoerig aan bod gekomen.

3.2.1 Bestaande methoden en ontwikkelingen

Het onderzoek naar de vele methoden die onderzoek naar de stad doen, doet verlangen naar een classificatie. Zodat verschillende methoden beter te vergelijken en beoordelen zijn, bijvoorbeeld voor een specifieke opgave. In ons onderzoek is daarom gekozen voor een indeling van methoden aan de hand van 1] het netwerk, 2] data 'op locatie' en 3] de verplaatsing daartussen. Deze indeling wordt wel vaker toegepast, hoewel soms anders benoemd (bijvoorbeeld frame-pattern-circuit), en is verbeeld in figuur 3.1.

In deze verbeelding is ook een vierde procescategorie opgenomen. Hiertoe zou een nader te bepalen complexe procesmethode kunnen behoren, zoals die de laatste jaren ontwikkeld zijn (denk aan Stedenbouw als veranderkracht, door AIR Rotterdam, De Beuk Organisatieadvies, Enno Zuidema Stedenbouw en Trancity). Dergelijke methoden worden steeds belangrijker bij complexere (her)ontwikkelingsprocessen in de bestaande stad. Methoden die realtime data onderzoeken zijn verder opgenomen als subcategorie bij methoden die onderzoek naar de stad doen aan de

hand van verplaatsing (dit onderwerp is aan bod gekomen in het tweede deel van de workshop).

In het rechter deel van figuur 3.1 zijn de verschillende in workshop 2 behandelde methoden aangeduid. Een beschrijving van enkele van deze methoden is elders in de rapportage opgenomen. De keuze voor de gepresenteerde methoden is ingegeven vanuit een goede spreiding over de gekozen categorieën. Voor het platform is, na de conclusies uit workshop 1, deze indeling later aangepast en is ervoor gekozen het platform te ordenen naar thema.

Methoden in de beroepspraktijk

De reacties van de deelnemers op de presentaties waren erg positief (wat is bevestigd in de workshop-evaluatie). De op de presentaties volgende discussies waren direct heel inhoudelijk. Met als conclusie dat de meeste van de gepresenteerde methoden als serieuze aanvulling op de huidige gereedschapskist van de stedelijk professional inzetbaar zijn.

Meer algemene punten van discussie gingen over de mogelijkheid van toepassen van methoden door deelnemers zelf. Is de software gratis te downloaden of is het eenvoudig uit te voeren? Andere onderwerpen waren de mogelijke meerwaarde van het combineren van verschillende methoden (reistijdenonderzoek & Space Syntax) of de mogelijkheden om de methoden in te zetten voor Maatschappelijke Kosten-Batenanalyses.

Abbeelding 3.2 Workshop 2 – methodetfels in groepen

Abbeelding 3.3 Workshop 2 – discussie social media

3.2.2 Onderzoek aan de hand van social media

Om de derde deelvraag van het onderzoek te beantwoorden, naar methoden die nog (verder) ontwikkeld dienen te worden, is in het tweede deel van de workshop gediscussieerd over de toepasbaarheid van digital data en social media voor het onderzoek in de stad. Ter ondersteuning zijn Maarten Groen en Wouter Meys van GreenCorn, een IT start-up die zich focust op datamining en -visualisaties, gevraagd om te vertellen over hun werk. Aan de hand van die presentatie is een bredere discussie gevoerd over de toepasbaarheid van digital data en social media.

Het is iedereen duidelijk dat social media voor onderzoek in de stad een enorme kans zijn. GreenCorn maakt bijvoorbeeld gebruik van geanoniseerde Twittergegevens. Zij beschikken daarmee over informatie over het tijdstip, de plaats en de inhoud van duizenden berichten in een continue stroom aan updates. Geweldige informatie bij het doen van gericht onderzoek in de stad.

Obstakels bij het gebruik van social media voor onderzoek zijn alleen wel de representativiteit met betrekking tot de beperkte doelgroepen en privacybeperkingen. Dit hoeft niet zo'n groot probleem te zijn, mits iedereen zich bewust blijft van het feit dat er sprake is van een specifieke doelgroep. En wat privacy aangaat: Twitter is een open communicatiemiddel, GreenCorn kan Twittergegevens verder anonimiseren en privacy is verder te beschermen door individuele verplaatsingen niet inzichtelijk te maken.

Om individuele verplaatsingen toch te kunnen 'tracken' is het natuurlijk ook mogelijk om smartphone-apps aan te bieden waar gebruikers zich op aanmelden om gevolgd te worden. Bijvoorbeeld bij evenementen, zoals de Koninginnedag app van de politie 2013 en de Incheck app voor Lowlands. Een nieuwe wijze van zichtbaar maken waar mensen zijn en dus drukte is; waar bij noodsituaties door organisaties en hulpdiensten snel op in te spelen is.

De vraag bij onderzoek in de stad is vooralsnog wel of je sneller en betere conclusies kunt trekken uit apps en

social media, dan met traditionele analoge methodes. Het blijft mede daarom altijd zaak om realtime data te valideren aan de hand van andere methoden.

Tijdens de discussie zijn, tot besluit, enkele uiteenlopende ideeën geopperd, die door te ontwikkelen zijn tot concrete toepassingen. Zoals het idee om tweets met opmerkingen over knelpunten in de stad te analyseren, om obstakels in het stedelijk netwerk te signaleren en weg te nemen.

3.3 Bijdrage platform

Over de gepresenteerde methoden in het eerste deel van de workshop zijn uitvoerige verslagen gemaakt. Deze zijn ingevoerd in het kennisplatform voor verdere verspreiding onder de beroepsgroep. (In deze rapportage zijn enkele van de methoden ook opgenomen in de inzetjes verspreid over de rapportage.) Verder heeft de discussie en het enthousiasme over de (toekomstige) mogelijkheden van apps en social media ertoe geleid dat de indeling in thema's is uitgebreid met het thema realtime data.

3.4 Uitdaging voor de toekomst

Hoewel deze fase van het onderzoek zich vooral richtte op het verkennen van methoden, is tijdens de tweede workshop een aantal keer het idee geopperd om methoden met elkaar te combineren. Of om ze juist tegen elkaar af te zetten. Een vraag die bij het vervolg van het onderzoek vaker terugkwam en daardoor als uitdaging voor de toekomst is te zien. Het gaat er dan niet zozeer om de resultaten uit de ene methode te valideren met de resultaten uit de andere methode, maar om te zien of de som der delen nog iets anders oplevert.

Een tweede mogelijke uitdaging voor de toekomst is om te onderzoeken of er al mogelijkheden zijn om de methoden in te zetten voor Maatschappelijke Kosten-Batenanalyses. Deze vraag speelt in op de huidige trend om financiering van projecten breder te organiseren dan voorheen. Het instrumentarium hiervoor is op dit moment in ontwikkeling.

Thema:
Ruimtelijke Kwaliteit

Document: Methode ■

Schaal:
Kavel/Blok
Buurt
Stad/Regio

Werktype: Academisch/
professioneel werk

Auteurs: Bill Hillier e.a.
Reviewer: Danny
Edwards

Gerelateerde Case:
Maastricht Noord-Oost

SPACE SYNTAX

Samenvatting

De Space Syntax-methode onderzoekt de structuur van de stedelijke ruimte en relateert deze aan het menselijk gebruik. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat het stratenpatroon grotendeels bepalend is voor het verloop van verkeersstromen, of dat nu voetgangers, fietsers of automobilisten zijn. Dit wordt de theorie van natuurlijke beweging genoemd [Hillier, 1993]. De Space Syntax-programmatuur analyseert de metrische, topologische en angulaire afstanden in het netwerk van stedelijke verbindingen en bepaalt zo hiërarchieën in het netwerk van straten en openbare ruimten. Op basis hiervan kunnen redelijk betrouwbare uitspraken worden gedaan over zeer uiteenlopende onderwerpen, zoals bijvoorbeeld het vestigingspatroon van winkels of voorzieningen, over de vastgoedwaarden en economische potenties, over sommige vormen van criminaliteit, over segregatie en andere zaken.

Beschrijving

De methode is oorspronkelijk ontstaan vanuit een kritische houding ten aanzien van de modernistische stedenbouw uit de tweede helft van de vorige eeuw en de daarbij horende, eenzijdige top-down planning. Space Syntax stelt dat steden groeien en vitaal blijven middels twee tegengestelde krachten. Enerzijds een economische drijfveer die over ter wereld resulteert in een stadsstructuur met één of meer centra, plus radialen en tangenten. En anderzijds een sociaal-cultureel bepaalde kracht die vooral, maar niet uitsluitend, tot uiting komt in de woongebieden, die veel meer lokaal gekleurd is. Beide krachten werken bottom-up, maar kunnen uiteindelijk resulteren in zeer grootschalige structuren en enorme metropolen.

Space Syntax berekent de toegankelijkheid van een plek in de stedelijke ruimte primair wiskundig, conform moderne netwerktheorieën zoals ze ook in andere vakgebieden opgeld doen. De methode onderkent echter ook het belang van fysieke aspecten als met name zichtlijnen. Een stad is tenslotte geen virtueel bouwsel, en de mens redeneert niet alleen met zijn hersens maar ook met zijn ogen, handen en voeten. De toegankelijkheid van een plek kan op meerdere variabelen en verschillende reikwijdtes berekend worden. Elke variabele hangt samen met één of meerdere stedelijke activiteiten, en elke radius met een bepaalde vervoerswijze. Zo hangt de variabele 'Integration' samen met [groot] stedelijke functies, de variabele 'Choice' met doorgaand verkeer, en hangen de radii van R100 tot R1000 met voetgangers, fietsers en automobilisten.

Space Syntax vertoont op het eerste gezicht veel verwantschap met verkeersmodellen. De meerwaarde van Space Syntax is vooral dat een Space Syntax-model relaties kan leggen tussen natuurlijke beweging en tal van andere zaken: Heeft het autovrij maken van deze straat positieve of negatieve gevolgen voor het winkelgebied? Wat betekent de realisatie van een ringweg voor de economische potentie van de aanliggende stadsdelen? Waar liggen onvermoe-de kansen en bedreigingen?

Afbeelding 1 A] Voorbeeld van de integratiewaarde bij een metrische Space Syntax analyse op autoafstand (R1000) binnen geheel Maastricht. B] Voorbeeld van de integratiewaarde bij een metrische Space Syntax analyse op loopafstand (R100) binnen geheel Maastricht.

Trefwoorden

voetgangsgedrag, sociale antropologie, Emile Durkheim, Levi Strauss, Robert Sack, axiaal, Bill Hillier, toegankelijkheid, openbare ruimte, integratie, integratie analyse, globale integratie, locale integratie, metrische afstand, topologische afstand, angulaire afstand, choice, loopafstand, fietsafstand, autoafstand, R100, R500, R1000, hiërarchie, stratenpatroon, netwerk, structuur, tweestappenanalyse, vitale en levendige straten, vitale straten, levendige straten, dichtheid netwerk, compact stratenpatroon, structuur stedelijke ruimte, verplaatsingsgedrag, vestigingspatroon, oriëntatie, routekeuze, Ruth Conroy Dalton

Reactie plaatsen

Submit

Locatie: Wyckerpoort-
Wittevrouwenveld,
Maastricht, Nederland

Thema:
Ruimtelijke Kwaliteit

Document: Casus ■

Werktype: Academisch/
professioneel werk

Auteurs: Danny Edwards,
Akkelies van Nes
Reviewer: Joris Dresen

Gehanteerde Methode:
Space Syntax

MAASTRICHT NOORDOOST

Samenvatting

Met het space syntax onderzoek is de levensvatbaarheid van nieuwe wijkwinkencentra in Maastricht Noordoost onderzocht. Naar aanleiding van het plan Avenue2 van West 8 wordt een zeer ambitieuze ingreep om de woonkwaliteit in Maastricht Noordoost te verbeteren uitgevoerd. De A2, die de wijk nu in tweeën deelt, wordt daarbij in een tunnel gelegd. Bovenop deze tunnel komt ruimte voor woningbouw en een nieuwe Parklaan, die de omliggende straten van verschillende buurten weer met elkaar verbindt.

Beschrijving

Deel 1

Onderdeel van de aanpak is ook de realisatie van twee nieuwe winkel- en voorzieningencentra. Hier wordt kort het onderzoek naar de vitaliteit van het winkelcentrum rond de Voltastraat-Parklaan toegelicht, ten behoeve van de omliggende buurten Wyckerpoort en Wittevrouwenveld. De vraag is nu of situering geschikt is om ook op lange termijn de vitaliteit van deze centra te garanderen.

Afbeelding 1. WiWy 2011 Metric Integration R100

Afbeelding 2. WiWy 2011 Metric Integration R500

Afbeelding 3. WiWy 2020 Metric Integration R100

Afbeelding 4. WiWy 2020 Metric Integration R500 (excl. Fietsverb.)

De space syntax analyse van Maastricht voor de loop- en de fietsafstand laat duidelijk zien dat de locatie rond de Voltastraat-Parklaan lokaal beter geïntegreerd raakt in het stedelijk netwerk, als de A2 als barrière wordt weggenomen en de lokale verbindingen aan weerszijden van deze structuur weer met elkaar verbonden worden. Dit maakt de locatie uitermate geschikt als vestigingslocatie voor winkels en andere voorzieningen.

Deel 2

Daarnaast omvat het advies een studie naar de exacte positionering van een aanvullende langzaam verkeersverbinding over/onder het spoor richting het centrum; een andere barrière in de stad.

Afbeelding 5. WiWy 2020 Metric Int. R100 incl. Fietsverb. optie Noord

Afbeelding 6. WiWy 2020 Metric Int. R500 incl. Fietsverb. Noord

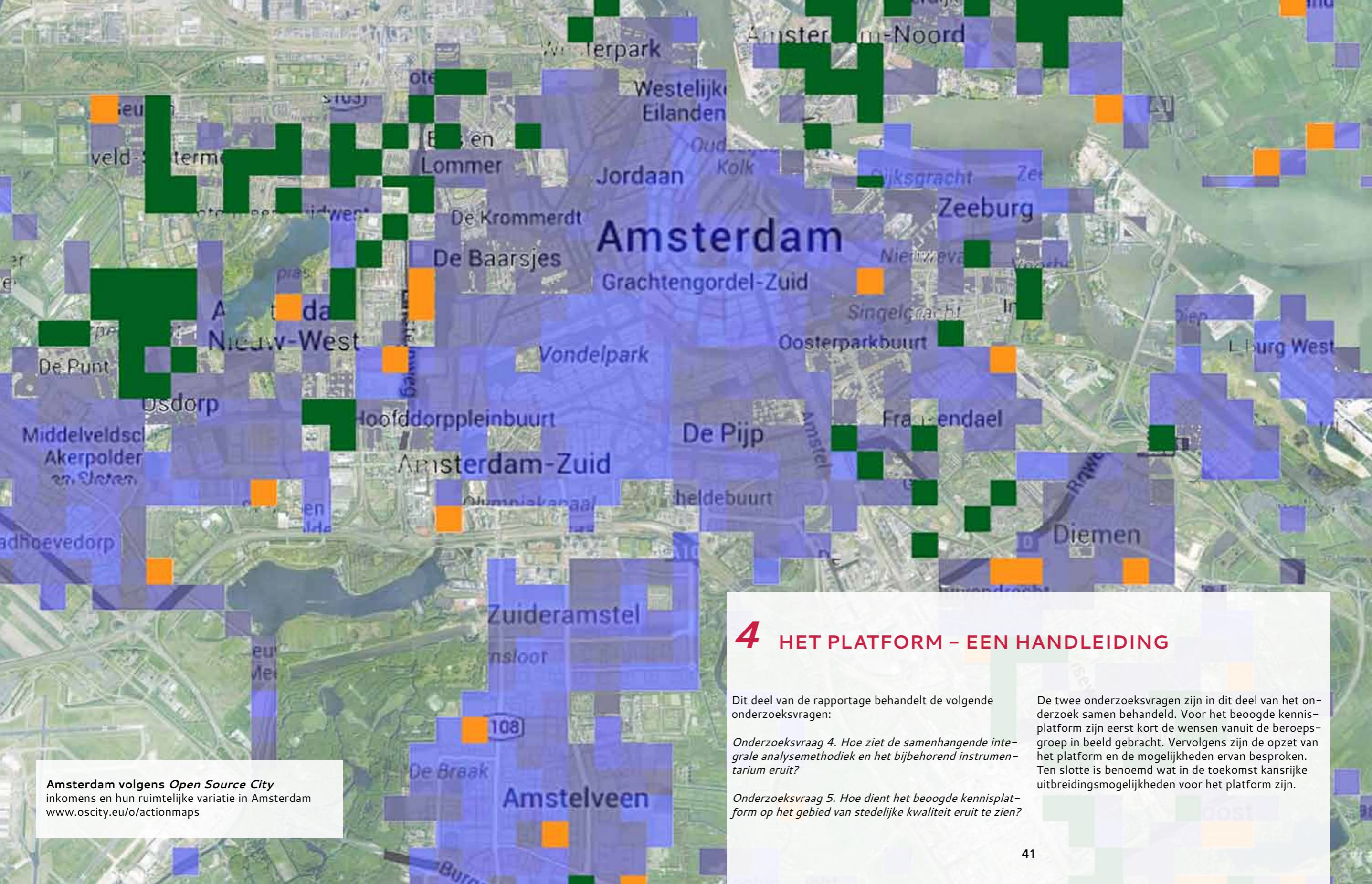

Afbeelding 7. WiWy 2020 Metric Int. R100 incl. Fietsverb. optie Zuid

Afbeelding 8. WiWy 2020 Metric Int. R500 incl. Fietsverb. optie Zuid

In een vergelijkende studie is duidelijk aangetoond dat een nieuwe dwarsverbinding, die een directere verbinding naar het stadscentrum introduceert, de vitaliteit van het buurtwinkelcentrum op de lange termijn zou ondergraven. Voor het draagvlak van het buurtwinkelcentrum in haar directe omgeving zou het beter zijn als de nieuwe dwarsverbinding zo gesitueerd wordt dat hij primair het buurtcentrum beter in de loop zou leggen – een positie tweehonderd meter verder noordelijk dus.

Amsterdam volgens Open Source City
inkomens en hun ruimtelijke variatie in Amsterdam
www.oscity.eu/o/actionmaps

4 HET PLATFORM - EEN HANDLEIDING

Dit deel van de rapportage behandelt de volgende onderzoeksvragen:

Onderzoeksvraag 4. Hoe ziet de samenhangende integrale analysemethodiek en het bijbehorend instrumentarium eruit?

Onderzoeksvraag 5. Hoe dient het beoogde kennisplatform op het gebied van stedelijke kwaliteit eruit te zien?

De twee onderzoeksvragen zijn in dit deel van het onderzoek samen behandeld. Voor het beoogde kennisplatform zijn eerst kort de wensen vanuit de beroepsgroep in beeld gebracht. Vervolgens zijn de opzet van het platform en de mogelijkheden ervan besproken. Ten slotte is benoemd wat in de toekomst kansrijke uitbreidingsmogelijkheden voor het platform zijn.

4.1 Praktijkonderzoek (workshop 3) naar opzet platform

In de laatste fase van het onderzoek is een workshop georganiseerd in samenwerking met het Instituut voor Informatica van de HvA. Dit instituut zal later ook het feitelijke platform bouwen, als resultaat van het onderzoek. Doel van de workshop was om de eerste opzet van het platform te bespreken met de aangeslo-

ten bureaus, om de door de praktijk gewenste functionaliteiten inzichtelijk te krijgen.

Onderstaand zijn de wensen, functionele criteria en aspecten benoemd als uitgangspunten voor het opzetten van een integraal platform. De uitgangspunten die inmiddels nog niet volledig doorgevoerd zijn in het platform, kunnen mogelijk in de toekomst alsnog een waardevolle uitbreiding zijn.

Afbeelding 4.1 Workshop 3 – toelichting onderzoek

4.1.1 Toegankelijkheid

Voor een open platform dient de drempel voor het creëren van content zo laag mogelijk te zijn. De mogelijkheid om direct in te kunnen loggen via een OAuth (Open Authorization)-partij als LinkedIn, met je bestaande account, is alvast één manier om drempels weg te nemen. Om vervolgens de kwaliteit van de inhoud van het platform te borgen, kun je werken met verschillende rechten per type gebruiker. Denk aan wel of niet in mogen voeren van nieuwe informatie. Om de kwaliteit van de inhoud te monitoren, is het bovendien wenselijk om te zien voor hoeveel procent de desbetreffende methode, theorie of casus is ingevuld, of om te werken met een waardering van content door gebruikers.

4.1.2 Vormgeving, navigatie en interface

Toegankelijkheid van het platform speelt een belangrijke rol bij het gebruikmaken ervan door de beroepsgroep. De relatie tussen vormgeving, navigatie en inhoud (de hoofdcomponenten van de interface) verdient dan ook de aandacht. Het werken met het platform moet gewoon vanzelfsprekend zijn. Een doordacht ontwerp met representatieve uitstraling draagt daaraan bij. Tegelijkertijd geldt zoveel mensen, zoveel wensen; er leven meerdere voorkeuren naast elkaar in de discussie over de vormgeving en de user experience. Neem alleen al de verschillende manieren van zoeken. Sommige mensen zoeken liever associatief; anderen scrollen liever door lijstjes. Het platform is te optimaliseren voor gebruik door verschillende doelgroepen. Bijvoorbeeld door: verschillende manieren van zoeken, verschillende platformprofielen per doelgroep en de mogelijkheid voor deelnemers om hun eigen dossiers op te bouwen en hun platform in te richten.

4.1.3 Onderscheidend vermogen

Het is niet de bedoeling om met andere platforms die informatie bieden (zoals Google of Wikipedia) te concurreren. Het is ook niet de bedoeling om te concurreren met opiniesites of blogs. Het platform

onderscheidt zich van wiki-achtige websites en zoekmachines door de inhoud en kwaliteit. Het beschrijft analysemethoden, de theorieën die daaraan gerelateerd zijn, en de toepassingen ervan (in casussen).

De kracht van het platform is dat het de doelgroep (inhoudelijk) verbindt door specifieke kennis te bieden die andere platforms niet zo expliciet presenteren. Zoals het samenbrengen van gevalideerde informatie over methoden. Of het opbouwen van voorgeselekteerde dossiers met actuele informatie. En de mogelijkheid om verbanden te leggen tussen verschillende methoden, theorieën en casussen.

4.1.4 Data

In eerste instantie richt het platform zich op de ontsluiting van en discussie over methoden, theorieën en casussen. Indien van toepassing, en om gebruikers van dienst te zijn, linkt de site door naar andere sites of bronnen van (geregistreerde/open) data. Er zijn tenslotte al de nodige (goed geoutilleerde) sites beschikbaar, die open data verzamelen, aan coördinaten koppelen en visualiseren.

4.1.5 Discussie en social media

Een belangrijk deel van de kennisontwikkeling over methoden, theorieën en casussen vindt plaats door debat. Bezoekers moeten daarom kunnen reageren op reviews. Authors en reviewers kunnen hier ook weer van profiteren. Zo is gezamenlijk specifieke kennis uit te bouwen. De mogelijkheden om specifieke onderdelen te sharen of te liken draagt bij aan verdere verdieping.

4.1.6 Beheer en onderhoud

De afronding van het onderzoek is het oplevermoment voor het platform. Om het platform vervolgens levend en actief te houden, is het zaak deze ook na de afronding te monitoren en te onderhouden. Ook is het waardevol om in de toekomst te bekijken hoe het platform uit te breiden is met extra informatie en functionaliteit.

Kwalitatieve Data

Methode ■

Kavel / Blok
Buurt
Stad / Gebied
Land

Academisch/
professioneel werk

Auteurs: Greencorn
Reviewer: Joris Dresen

TWITTERONDERZOEK

Samenvatting

Aan de hand van social media-analyses kan bepaald worden hoe mensen zich (realtime) gedragen in de stad. Twitter is bij uitstek een medium dat zich hiervoor leent vanwege het open karkater. Op dit moment zijn een aantal twitter-tools gemaakt die inzicht geven in waar en wanneer mensen twitter gebruiken in de stad. Daarbij wordt gebruik gemaakt van geanonimiseerde gegevens.

Beschrijving

Twitterberichten kunnen relatief makkelijk worden opgehaald met behulp van specifieke zoekopdrachten. Aan een deel van de Twitterberichten is ook nog geografische informatie gekoppeld. Met deze informatie kan exact worden bepaald waar een bericht verstuurd is, wat een extra analyseslag mogelijk maakt. Op dit moment zijn een aantal tools die inzicht geven in waar en wanneer mensen Twitter gebruiken en wat men zegt in een bepaald gebied.

Social media-analyses bestaan uit de volgende stappen:

1. Het verzamelen/ophalen van informatie
2. Het analyseren en opschonen van deze data
3. De visualisatie

Door deze analyses uit te voeren kan inzicht verkregen worden in het twittergedrag in een bepaald gebied. Zo kan er een overzicht worden gegenereerd van de hoeveelheid tweets die er in het gebied worden verstuurd, de exacte tijd en de locaties (geodata: x,y coördinaat) waar dit vaak gebeurt. Ook kan de inhoud van de tweets zelf worden geanalyseerd en kan er met deze methode inzicht worden gegenereerd over het taalgebruik of de manier waarop men over bepaalde onderwerpen praat.

Met al deze gegevens kunnen bewerkingen worden uitgevoerd, zoals track and trace (waar gaat iemand die 's ochtends wakker wordt in Amsterdam West 's middags naar toe en zijn daarin patronen te herkennen?) en (taalkundige) analyses van de inhoud van het bericht (bijvoorbeeld gesproken talen of onderliggende stemming van berichten).

De ontwikkeling van verschillende toepassingsmogelijkheden staat anno 2014 nog in de kinderschoenen. In dit artikel is voor Amsterdam binnen de ring een visualisatie gemaakt (www.greencorn.nl/waarishetdruk). Interessant is om te zien dat er bepaalde ruimtelijke patronen lijken te ontstaan. De onderzoekers hebben geconstateerd dat tweets vaak worden verstuurd tijdens het wachten, bijvoorbeeld bij de bushalte of de oversteekplaats bij het centraal station.

Bij het ontwikkelen van daadwerkelijke tools moet gedacht worden aan applicaties die alle tweets analyseren op (mogelijke) arbeidsongevallen. De aard, de plek en het tijdstip zouden daarmee dan automatisch kunnen worden vastgelegd. Een

Afbeelding 1. Twitteranalyse voor Amsterdam, www.greencorn.nl/waarishetdruk

andere interessante toepassing zou kunnen zijn de kwaliteit van een bepaalde dienstverlening te onderzoeken. Dit zou bijvoorbeeld kunnen door alle tweets die slecht over busdiensten praten te filteren, te bekijken waar deze tweets precies vandaan komen en de precieze aard van de klacht te onderzoeken.

Trefwoorden

social media, sociale media, data analyse, data, analyse, geografisch, user input, twitter, geografische locatie, gedrag, big data, greencorn, tweets, RSS, GET, search, API, geocode, twittertools, geanonimiseerde gegevens, greencorn, twittergedrag, hoeveelheid tweets, tijdsbepaling, plaatsbepaling, taalgebruik, stemming, mood, track and trace, verplaatsingspatroon, taalkundige analyses, applicaties

4.2 Doelgroepen en gebruik platform

In 4.1 zijn de wensen van de beroepsgroep voor de opzet van het platform beschreven. In deze paragraaf behandelen we de feitelijke indeling en opzet van het uiteindelijke platform. In geval dat niet aan de wensen van de beroepsgroep is voldaan volgt uitleg, of staan deze wensen op het eind van dit hoofdstuk benoemd als uitdaging voor de toekomst.

4.2.1 Doelen

Zoals vermeld in hoofdstuk 1 streeft het platform de volgende doelen na:

- het versterken van de expertise van de beroepsgroep;
- het delen van kennis, ervaringen en inzichten over stedelijke analysemethoden en toepassingen in specifieke locaties;
- het faciliteren van leer- en ontwikkeltrajecten van (aankomende) professionals.

Om deze doelen te bereiken moet het platform open en toegankelijk zijn, het moet verdieping kunnen bieden, en het moet contact- en netwerk mogelijkheden tussen de gebruikers faciliteren.

4.2.2 Vormen van gebruik

Afhankelijk van interesse kunnen bezoekers op verschillende manieren van het platform gebruikmaken

- Rondkijken en verkennen: Browsen door de inhoud van het kenniscentrum kan zonder inlog. Voor de andere vormen van participatie moet de gebruiker een account aanmaken. Bijvoorbeeld via een bestaand LinkedIn-profiel.
- Delen kennis en expertise: Bezoekers kunnen bijdragen aan de vergroting van beschikbare kennis op het platform. Door ervaring met toepassing van bestaande analysemethoden te delen. Het publiceren van een eigen methode. Of te discussiëren over het werken met één of meer methoden voor de analyse van een specifieke locatie. Om slechts enkele dwarsstraten te noemen.

- Discussiëren over ervaringen met specifieke methoden, theorieën en/of casussen: Elke pagina biedt de mogelijkheid om discussie te voeren. Zo zijn ook vragen te stellen aan de oorspronkelijke reviewer of auteur van het document. Waarmee we discussie op het niveau van de inhoud stimuleren en professionals met gezamenlijke interesses verbinden.
- Lid worden van de Urban Knowledge Community: Om de duurzaamheid van het platform en het beheer en controle van de kwaliteit van de inhoud te bewaken, creëren we een community.
- Ambassadeurs worden van het platform: We nodigen senior professionals uit het platform te uit te dragen en collega's erop attenderen om ook hun bijdrage te leveren.

4.2.3 Mogelijkheden per doelgroep

Iedereen die betrokken is bij opgaven in of om de stad is welkom om bij te dragen aan het platform. Vanuit drie hoofd doelgroepen.

- Stedelijk professionals: Zij kunnen hun kennis delen via het kenniscentrum. In dit geval wordt het platform ook een soort publiciteitsmiddel voor professionals om hun zichtbaarheid te vergroten. Daarbij kunnen ze nieuwe kennis over analysemethoden verkrijgen of kennis uitwisselen in discussies. En/of bekijken welke onderzoeken al in een specifiek gebied zijn gedaan.
- Academische onderzoekers: Veel academisch onderzoek blijft in de academische kring. Het platform wil bijdragen aan de uitwisseling van kennis tussen wetenschap en praktijk. Wij nodigen onderzoekers uit om hun casussen en onderzoeken te delen, zodat deze in de praktijk inzetbaar zijn.
- Studenten: Studenten kunnen bladeren door de kennis van verschillende methoden, theorieën en toepassingen. Elke methode, theorie en casus is samengevat om de informatie van het platform overzichtelijk te houden en er zijn verwijzingen naar de oorspronkelijke bronnen (al dan niet digitaal) waar extra informatie voorhanden is. Afstudeerprojecten zijn te delen via het toevoegen van een nieuwe casus.

4.3 Welke kennis bevat het kenniscentrum?

Het kenniscentrum ontsluit kennis over methoden, achterliggende theorieën en de toepassingen hiervan in de casussen. In het kenniscentrum staat iedere theorie, methode en casus omschreven in een apart document. Er zijn documenten die door de auteurs zelf zijn ingevoerd, en reviews in de vorm van beschouwingen door derden. De bezoeker vindt er documenten waarin bekende methoden, zoals die van Kevin Lynch in *The Image of the City*, meestal door reviewers zijn beschreven, naast innovatieve methoden die bijvoorbeeld nog in ontwikkeling zijn, zoals het gebruik van social media bij onderzoek.

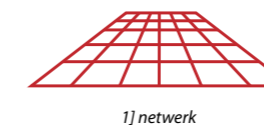
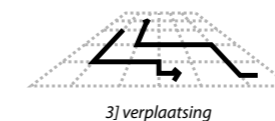
- Onder methoden verstaan we allerhande analyses van een stedelijke omgeving of problematiek. Methoden, instrumenten, tools, technieken, noem maar op. Overzichtelijk gepresenteerd in lijsten onder een geselecteerd thema of combinatie van thema's.

- De theorieën die op het platform te vinden zijn, hebben allemaal een relatie met één of meerdere methoden op het platform. Dit onderdeel bevat geen volledige beschrijvingen van theorieën, maar juist die specifieke delen van een theorie die als basis zijn gebruikt voor een methode. Een goed voorbeeld hiervan is Jane Jacobs. Het document Jane Jacobs in het centrum bevat niet alle teksten van Jane Jacobs; het beschrijft uitsluitend die teksten waar specifieke methoden zoals Space Syntax aan refereren.

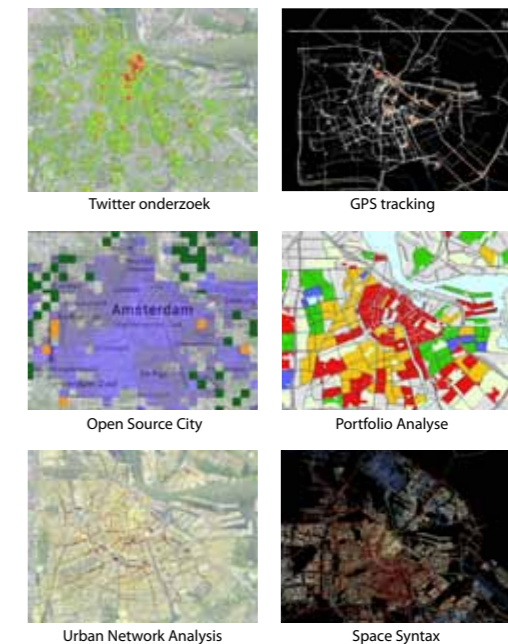
Net als de methoden presenteert het platform de theorieën in lijsten onder een geselecteerd thema of combinatie van thema's.

- Casussen zijn toepassingen van (één of meerdere) methoden in een specifieke locatie. Het platform presenteert de casussen op een kaart, waarbij het mogelijk is om te kijken of andere casussen op of rond dezelfde locatie uitgevoerd zijn.

INDELING METHODEN NAAR TYPE

VOORBEELDEN

Afbeelding 4.2 Indeling methode naar type met voorbeelden uit deze publicatie

4.4 Hoe is de kennis ingedeeld?

4.4.1 Per thema

Zoals benoemd in hoofdstuk 2 bevat het kenniscentrum in basis drie verschillende soorten informatie: methoden, theorieën en casussen. Alle drie te gebruiken als filter, waarbij we de informatie primair verder thematisch presenteren.

Om te beginnen hebben we zes hoofdthema's gedefinieerd: Ruimtelijke kwaliteit, functies in de stad, mobiliteit, kwantitatieve data, realtime data en proces. De indeling in deze zes thema's is tot stand gekomen door analyse van de eerste twee workshops naar factoren en methoden (zie hoofdstuk 2), en het onderzoek naar categorieën van methoden.

Ons onderzoek naar verschillende analysemethoden concludeerde dat de huidige analysemethoden voornamelijk drie verschillende aspecten analyseren (hoofdstuk 3.2):

1. Netwerk: De morfologie van de stad of studies van de stadsplattegrond. Hieronder vallen alle typomorfologische studies, de analyses van stratennetwerken, patronen, enz.
2. Data op locatie: Methoden waar kwantitatieve informatie over andere aspecten dan ruimtelijk en fysiek (economische, demografische, etc.) gekop-

peld is aan de stadsplattegrond. Zoals het analyseren van grondwaarden, inkomstenverdeling, leeftijd van populatie, luchtkwaliteit, enz.

3. De bewegingen en stromen door de stad en de ervaring van de gebruiker. Hier vinden we historische studies zoals de representatie van autostromen door Philadelphia van Louis Kahn; het tellen van voetgangers in een openbare ruimte; analyses van autodrukke door het stratennetwerk; en de meer recente studies waar met sensoren, gps en mobiele signalen de realtime locatie en bewegingen van mensen door de stad te registreren en analyseren zijn. Onder deze methoden vallen ook methoden die over de ervaring van de stad gaan, zoals Kevin Lynch' methoden over de Image of the City. Ook methoden die 'mental maps' gebruiken om dagelijkse ruimtes en routines door de stad de beschrijven rekenen we tot deze groep.

Deze drie hoofdclassificaties zijn door de enquête en via de twee workshops geherdefinieerd en uitgebreid in zes hoofdthema's:

- Ruimtelijke kwaliteit. Ruimtelijke kwaliteit is een thema dat aspecten van de morfologie van de stad en aspecten als openbare ruimte en aanwezigheid van groen samenpakt. Uit workshop 1 (over de factoren, zie hoofdstuk 2) kwam naar voren dat professionals zich eerder richten op specifieke factoren, zoals de hoeveelheid open-

Afbeelding 4.3 Het platform uitgelicht – selectie van een thema levert documenten in een lijst

baar groen, dan dat zij zich bij hun zoektocht direct terug laten voeren op een groter thema, zoals de morfologie van de stad

- Functies in de stad. Tijdens workshop 1 is aangegeven dat professionals het thema van functiemenging zeer waardevol achten bij sociaaleconomische waardeontwikkeling van wijken en steden. Het was nummer 2 in de Toptien van belangrijke factoren. Veel andere genoemde factoren hebben ook een directe relatie met dit thema, zoals voorzieningen of recreatie.
- Mobiliteit. Mobiliteit slaat op wat wij oorspronkelijk als de bewegingen en stromen door de stad noemen. Na workshop 2 (over methoden) hebben we het 'mobiliteit' genoemd. Mobiliteit omvat ook de kwantiteit van de bewegingen en stromen.
- Data. De methoden die met verschillende data werken, zijn weer onderverdeeld in de subthema's Kwantitatieve data en Realtime data. Reden hiervoor is dat methoden die realtime data en social media inzetten wezenlijk anders van aard zijn dan de methoden die werken met meer statische, kwalitatieve data.
- Proces. In workshop 1, en tijdens de enquête bij het openingsseminar (zie bijlage 1), kwam naar voren dat processen vanuit een gebruikersperspectief een overkoepelend thema zijn. Denk

aan het proces van participatie, interactie met de eindgebruiker, het creëren van betrokkenheid van bewoners, het houden van interviews, enz. (zie ook hoofdstuk 2)

4.4.2 Subthema's

De eerste indeling in thema's sluit aan bij de logica (/manier van zoeken) van de doelgroep, maar is niet allesomvattend. Daarom is deze in de toekomst ook veranderbaar. Er bestaat namelijk de mogelijkheid om bij de beschrijving van een theorie, methode of casus een subthema aan te maken onder één van de eerder genoemde thema's. Dit is niet direct zichtbaar op het platform, maar als blijkt dat veel documenten aan een bepaald subthema komen te hangen, of als bezoekers er veel naar zoeken, dan is de indeling in thema's op het platform hier in de toekomst op aan te passen.

4.4.3 Mogelijkheden filters

Naast dat het mogelijk is om via thema's de informatie te selecteren, zijn er ook andere wegen om snel inzicht te krijgen in de opbouw van documenten. Behalve via de document'tegels', of het zoeken in lijsten na het selecteren van thema's, kunnen bezoekers ook casussen ook opzoeken op een kaart (zie paragraaf 4.4.4). En er zijn filters in het platform opgenomen die, eenmaal aangevinkt, de hoeveelheid geselecteerde informatie verder verkleinen. De volgende filters zijn van toepassing:

Afbeelding 4.4 Het platform uitgelicht – gebruik van filters

- Type documenten. Je kunt ervoor kiezen om alleen methoden, theorieën of casussen te visualiseren.
- Schaal. Schaal geeft het niveau aan waarop een methode, theorie of casus van toepassing is. De Lynch-methode is bijvoorbeeld niet goed van toepassing op de schaal van een straat en de Spacemate-methode heeft minder betekenis voor een analyse op het niveau van een regio. De schaal refereert verder ook aan het schaalniveau waarbinnen een casus is uitgevoerd. Tijdens het onderzoek naar analysemethoden hebben wij de schaalindeling die Taeke de Jong (2012) definieert (gebaseerd op de maat van de radius (Jong, Taeke M. de, 2012)), gebruikt. Maar bij het implementeren en testen van het platform merkten we dat het onnodig en verwarrend is om te veel schaalniveaus toe te passen. Daarom onderscheiden we uiteindelijk vier schaalniveaus: kavel/blok, buurt/wijk, stad/regio, land en groter.
- Type auteur van project: Student of professional. Het platform maakt onderscheid tussen projecten van studenten en professionals. Onder 'professionals' verstaan we zowel professionals uit de beroepspraktijk als professionals uit het onderwijs en onderzoek. Uit de bestudeerde voorbeelden van zowel professionals als studenten viel op dat studenten vaak bestaande methoden toepassen,

vandaar dat deze projecten voornamelijk te vinden zijn in de casussen.

4.4.4 De selectie van projecten op de kaart

Workshopdeelnemers gaven aan dat het wenselijk is om informatie over een specifieke locatie snel te kunnen vinden. In aanvulling op de beschreven navigatiemogelijkheden en het zoekvenster, biedt het platform daarom de mogelijkheid om via een kaart te zoeken.

4.4.5 Taal

Vanaf het begin is de vraag geweest in welke taal het platform moet zijn. De belangrijkste doelgroep en medeopdrachtgevers van het project zijn de stedenbouwkundige bureaus in Nederland. Daarom is oorspronkelijk gekozen voor Nederlands. Maar veel van de bronnen over methoden, theorieën en casussen zijn in het Engels. Ter voorkoming van semantische discussies hebben we ervoor gekozen om deze documenten niet te vertalen. En snel daarop besloten we van de nood een deugd te maken door het platform tweetalig te maken. Met een taalwisseloptie bovenaan het scherm.

Het taalfilter sluit geen anderstalige documenten uit, het bepaalt alleen de volgorde waarin het docu-

Afbeelding 4.5 Het platform uitgelicht – selecteren van casussen, aangegeven op een kaart

menten toont. Een Engelse navigatie-instelling zorgt ervoor dat alle Engelse documenten bovenaan in beeld komen. En vice versa. Nederlandstalige bezoekers die ook Engels spreken, zouden anders een deel van de informatie kunnen missen. En Engelstalige bezoekers zouden die ene expert in een Nederlandstalige review anders mislopen.

Voor de gebruiksvriendelijkheid voor Engelstaligen geldt dat als de bibliografie van een methode in het Engels is, dan het dan beter is om ook de review van deze methode in het Engels te schrijven. Al dan niet met nog een samenvatting in het Nederlands erbij. En indien een bezoeker op een review wil reageren is het ook good practice om in het Engels te reageren.

4.5 Hoe werkt het kenniscentrum?

Documenten

Zoals beschreven onder 4.3 vormen documenten de kennisbouwstenen. Als je een nieuw document maakt, moet je allereerst invullen om welk type (methode, theorie of casus) het gaat en vervolgens krijg je het bijbehorende formulier. Elk type heeft zijn eigen velden. Zo hoef je bijvoorbeeld alleen bij een casus een locatie te selecteren.

Goed om te weten: de verschillende vragen en velden bij documenten hoeven niet in één keer ingevuld worden, maar zijn **na opgeslagen te zijn** steeds verder aan te vullen door dezelfde auteur.

De vaste velden die een gebruiker invult zijn: titel, auteur, parameters, trefwoorden, referenties, bibliografie. Verder is er ruimte voor de hoofdtekst en voor een samenvatting. De samenvatting komt boven aan de beschrijving te staan en is de zichtbare tekst als mensen in lijsten naar een document zoeken.

In de hoofdtekst zijn aspecten als achtergrond, stappen bij een methode en conclusies te benoemen, en zijn afbeeldingen welkom. Dat doe je door de afbeeldingen te uploaden naar de server en vervolgens in de tekst, op de betreffende plaats, te linken. De afbeeldingen zijn ook aan de linkerkant van de tekst te plaatsen. Door dit te doen worden ze vergroot weergegeven na een muisklik van de bezoeker. Extra informatie over een document is bovendien in de vorm van referenties en links op te nemen, en het systeem

voorziet in de mogelijkheid om aanvullende documenten (als pdf's) te uploaden.

Relaties

Bij elk document staat aangegeven met welk ander document er een relatie is. Zo krijgt de bezoeker, naast de beschrijving van een methode, ook de links naar gerelateerde theorieën en casussen. Deze relatie maak je aan bij het invoeren van een document. De methode vormt daarbij altijd het vertrekpunt; een casus is pas toe te voegen als er al een document van de desbetreffende methode is.

Parameters

Parameters zijn de minimale eenheid waarin een bestudeerd onderwerp uit te drukken valt. Bijvoorbeeld m²/ha of woningen/ha voor verschillende vormen van dichtheid, of kilometers voor afstand. Bij de parameters vraagt het platform in welke eenheid de parameter te meten is. Het is wenselijk dit te beantwoorden, want daarmee faciliteren we specifieke zoekopdrachten en zijn er snel vergelijkingen tussen de methoden te maken.

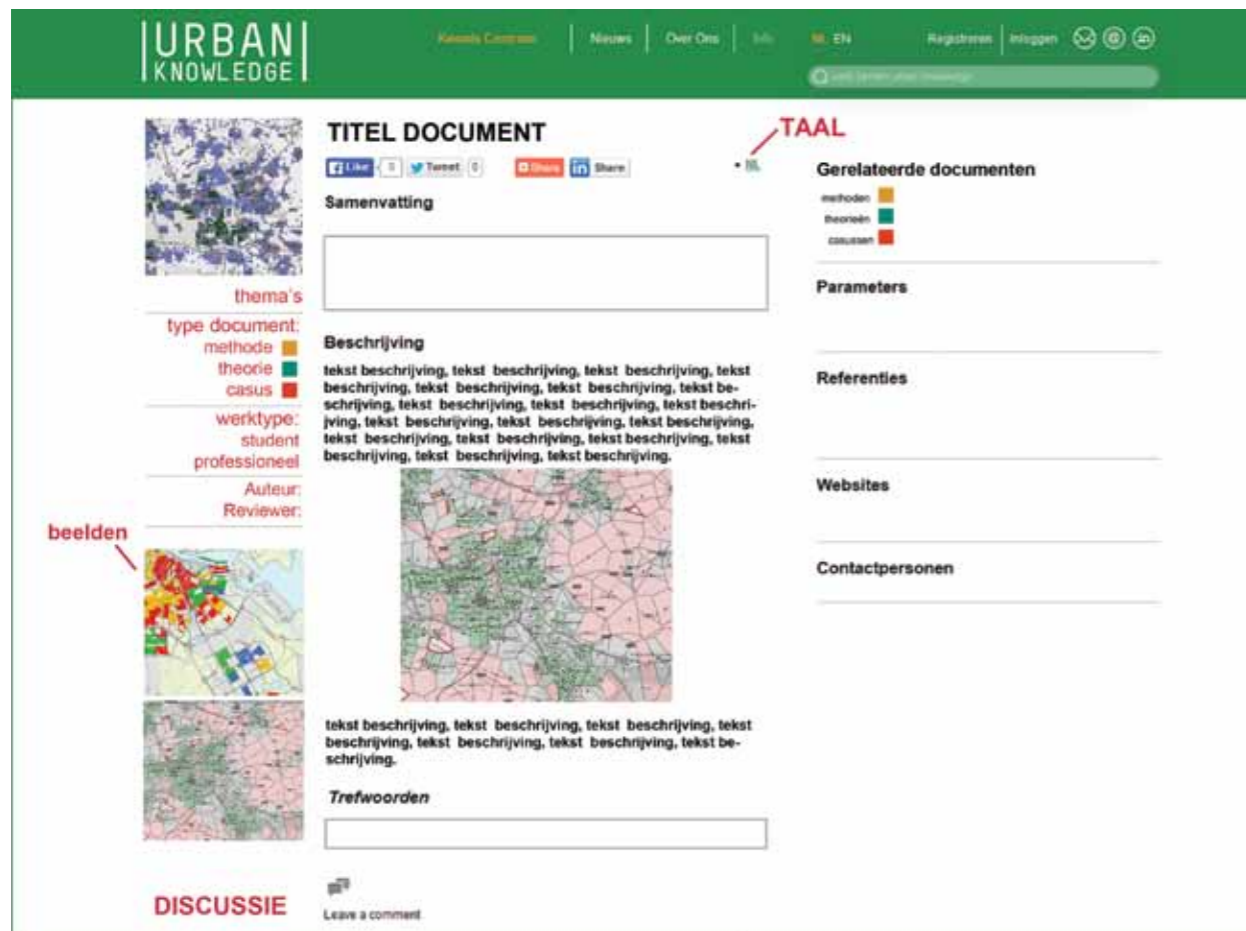
NB: Iedere methode kent vaak zijn eigen zeer specifieke omschrijving van een parameter en veel methoden maken gebruik van zeer veel parameters. Het onderzoeksteam adviseert daarom de gebruikers om de belangrijkste parameters óók op te nemen als trefwoord of tag.

Trefwoorden (tags)

Bij elk document staat aangegeven wat de belangrijkste trefwoorden van het document zijn. Deze zijn per tag in één of twee woorden genoteerd. Het kan daarbij gaan om uiteenlopende zaken zoals auteurs, bronnen (van theorieën), methodestappen, eenheden, achtergronden, gerelateerde methoden, belangrijkste parameters, programmatuur, namen van experts en veel meer. De tags helpen als korte, aanklikbare omschrijvingen bij het zoeken naar gerelateerde informatie op het platform. Bovendien zijn ze opgenomen in voor bezoekers raadpleegbare indexlijsten.

Indexlijsten

Indexlijsten geven een vlot overzicht van alles wat op dat moment is ingevoerd. Op de indexpagina zijn drie soorten lijsten te raadplegen: de lijst met titels van documenten (theorieën, methoden en casussen), de lijst van trefwoorden en de lijst van locaties (van de casussen). In alle drie de lijsten staat de informatie alfabetisch geordend.

Afbeelding 4.6 Het platform uitgelicht – beschrijving van een documentpagina

Na selectie van een (document)titel, trefwoord of locatie, stelt het kenniscentrum een lijst samen met alle documenten die voldoen aan de gekozen indexomschrijving. Handig om snel en gericht op zoek te gaan naar informatie; om gerelateerde documenten te vinden; andere casussen in Maastricht te bekijken; een methode op te zoeken die ook met verkoopwaarden rekent; andere netwerkmethoden te ontdekken; etc.

Discussie

Bij elk document is het ook mogelijk om commentaar te geven. Via een forum per document (theorie, methode of casus). Op deze manier blijft de discussie inhoudelijk specifiek en voorkomen we dat de discussies te algemeen worden.

4.6 Realtime nieuws van 2news

Om het informatieaanbod uit te breiden, hebben we in het platform een informatiestroom opgenomen van discussies en gebeurtenissen in het nationale en internationale stedenbouwkundige vakgebied. Voor dit doel gebruikt het platform de '2news'-tool van IRP (een samenwerking tussen de opleiding informatica van de HvA en IRP). De tool scant nieuws en artikelen uit 25 sites en bewaart ze in een eigen database. Deze database toont het meest recente nieuws uit de selectie van sites op het platform (en linkt naar de oorspronkelijke bron). Aanvullend stelt hij toekomstige bezoekers in staat te zoeken naar een specifiek thema (trefwoord) binnen alle eerder gescande artikelen en nieuws.

4.7 Bouwen van een netwerk

Om het platform levendig en actueel te houden, willen we de doelgroep van stedelijk professionals zoveel mogelijk actief bij het platform betrekken. Enerzijds om het platform verder te vullen met informatie en deze verder uit te diepen. Anderzijds om door discussie de expertise verder uit te breiden.

Zo stimuleert het platform dat via het discussieforum per document (theorie, methode of casus) specifieke netwerken ontstaan tussen bezoekers die een bepaalde interesse delen. Om dit te faciliteren zijn bij ieder document ook de auteurs, reviewers en experts genoemd.

Als bezoekers zijn ingelogd via hun LinkedIn-profiel kunnen zij eenvoudig een discussie starten. Bijvoorbeeld over een specifieke methode waarmee een gebied is onderzocht, of over een specifieke locatie waar iemand een opdracht moet uitvoeren. Ook professionals of experts die eerder een analyse met een bepaalde methode hebben uitgevoerd, of eerder op een bepaalde locatie hebben gewerkt, kunnen zo gemakkelijk hun kennis en ervaring met elkaar delen.

Ten slotte is er naast het platform een LinkedIn-groep voor 'Urban Knowledge' opgezet. Dit is de plek waar meer algemene discussies in relatie tot de materie welkom zijn. Wij hopen dat ook dit kanaal bijdraagt aan betere samenwerking en verdere verdieping binnen de beroepsgroep

4.8 Uitdagingen voor de toekomst

4.8.1 Algemeen

In de workshop en de onderzoeksperiode daarna zijn veel toepassingsmogelijkheden voor het platform besproken. Wij hebben geprobeerd om zoveel mogelijk aan de wensen van iedereen te voldoen, maar natuurlijk was het niet mogelijk om alles in het platform op te nemen. Redenen hiervoor zijn onder meer dat vragen vanuit de beroepsgroep soms te complex waren en hiervoor nieuw onderzoek aan sich nodig is (om specifieke data aan het platform te koppelen); of dat de wensen buiten de opzet van het onderzoek vielen (zoals het betrekken van burgers als doelgroep van het huidige platform). Deze wensen vormen de opgave voor de toekomst, waarbij we drie uitdagingen onderscheiden:

1 – Het personaliseren van het platform

Personaliseren is op meerdere manieren te doen. Aan de hand van een voorbeeld: geef aan waar je interesses liggen en ontvang automatisch mailupdates als nieuwe informatie hierover beschikbaar is.

Door de bureauleden is bovendien ook de wens uitgesproken om de inhoud te kunnen beoordelen. Bijvoorbeeld met waarderingcijfers voor de verschillende documenten, of door het delen en waarderen via social media.

2 – Het ontsluiten van data binnen het platform

Het platform geeft al algemene informatie over casussen op locaties. In een vervolg hierop zien we het platform ook algemene achtergrondinformatie over de locaties zelf ontsluiten. In samenwerking met partijen die over veel data beschikken, zoals het kadaster. En partijen als de Waag Society die (open) data van verschillende bronnen ontsluit, koppelt en zichtbaar maakt met openstreetmaps (die het platform ook gebruikt).

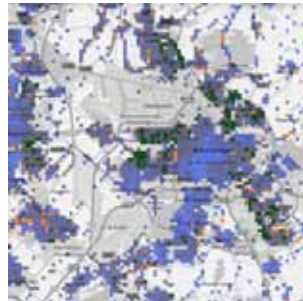
3 – Meer groepen bedienen met informatie

De informatie op platform spreekt waarschijnlijk vooral de beroepsgroep van de stedelijk professional aan. Maar in deze tijden van actief burgerschap, waarin burgers zelf hun huizen en wijken ontwikkelen, zal de groep geïnteresseerden gestaag groeien. De overweging is dan om het platform toegankelijker te maken voor een brede doelgroep door de informatie anders te beschrijven (te vertalen / uit te leggen) en anders te representeren.

4.8.2 Tweede spoor

Het onderzoeksteam en de platformbouwer monitoren het platform gedurende de eerste periode na oplevering van de site. Voor het actief uitbouwen met nieuwe toepassingen en koppelingen zoeken we nog een businesscase met verschillende partijen, waaronder de beroepsvereniging BNSP.

Deze zoektocht noemen we het tweede spoor en staat los van het huidige onderzoek. Bruikbare, maar misschien voor nu te ingrijpende, nieuwe toepassingen en ideeën voor het platform zijn in dit tweede spoor mee te nemen. Dit wordt in de publicatie 'Perspectieven voor de stad en de stedelijke professional' besproken.

OPEN SOURCE CITY

Samenvatting

OSCity (Open Source City) is een openbaar en gratis online platform dat met behulp van technologie openbare informatie toegankelijk maakt voor een breed publiek. OSCity brengt de Nederlandse ruimtelijke ordening samen met de nieuwste informatietechnologie. Door direct geografische data op te vragen, te visualiseren en te combineren kan iedereen – van burger, ondernemer tot ontwerper en beleidsmaker – inzicht krijgen in alles wat ruimte betekent.

Beschrijving

De Nederlandse overheid loopt voorop in het openbaar maken van allerhande data. Tot op heden wordt deze data niet op een gebruiksvriendelijke manier aangeboden. OSCity tracht daarmee belangoverstijgende perspectieven te creëren en een voedingsbodemp te bieden voor een gemeenschappelijke en innovatieve aanpak van ruimtelijke vraagstukken.

Open Source City maakt deze informatie inzichtelijk door deze in verschillende lagen op een kaart van Nederland te projecteren. Door verschillende informatielagen te combineren ontstaan nieuwe inzichten en relaties.

Door te participeren in het platform krijgen gebruikers de beschikking over analyse- en visualisatiegereedschappen om eigen inzichten te presenteren op OSCity. In de toekomst wordt het platform uitgebreid met een wiki zodat gebruikers meer feedback kunnen geven, onderling kunnen communiceren en de beschikking krijgen over meer bewerkingsgereedschappen.

Trefwoorden

open source, analyse, visualisatie, geografische data, openbaar, inkomen, functies, vastgoedprijis, bevolkingsgroei, krimp, woningprijis, EPC, functiemix, dagelijkse voorzieningen, basisscholen, scholen, kwel, inziging, leeftijden, bouwjaren, concentraties, rijksmonumenten, kaartlagen, blog, platform

Kwalitatieve Data

Document:
Methode ■

Schaal:
Stad / Regio
Land

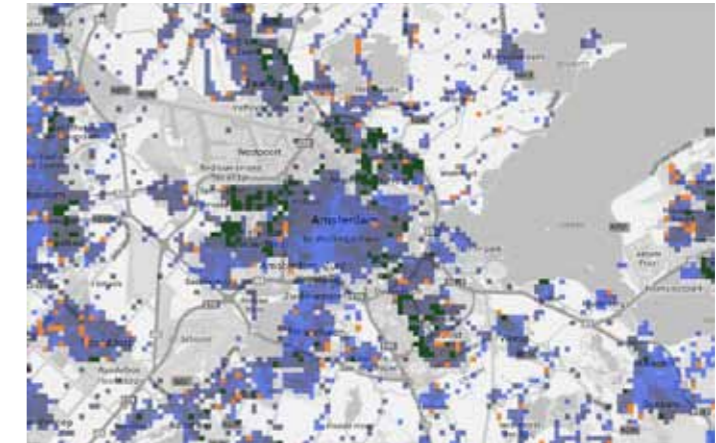
Werk:
Academisch/
professioneel werk

Auteurs:
Open Source City
Reviewer: Joris Dresen

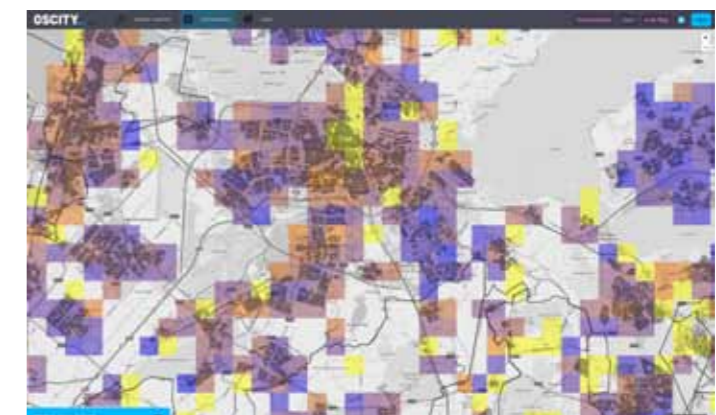
Reactie plaatsen

Submit

Afbeelding 1. Inkomen en ruimtelijke variatie.

Deze kaart geeft de gemiddelde inkomens weer. Van lage inkomens [donkerblauw] tot hoge inkomens [licht blauw]. Inkomensverschillen zijn meestal zacht en vertonen veel lokale variaties. Concentraties van lage inkomens [groen] zijn vaak groter dan hoge inkomens [oranje].

Afbeelding 2. Huizenprijzen en inkomen.

Volgens 'Eurostat' besteden de Nederlanders 29,2% van hun inkomen aan huisvesting. Daarmee behoort de Nederlandse huisvesting tot de duurste in Europa. Dat is slecht een nationaal gemiddelde, deze analyse geeft een impressie van de lokale verschillen en daarmee het politieke belang van betaalbare huisvesting. Per gebied worden de prijzen van privé woningbezit tussen de 20- (blauw) en 50% (geel) weergegeven. De kaart geeft inzicht in de de prijsposities van de verschillende gebieden, gemeenten met hoge prijzen voor huisvesting zijn zwart omlijnt.

LEEGSTAANDE KANTOREN

Samenvatting

Publiek probleem collectieve kans 15,4 procent van de kantoorruimte in Nederland staat leeg. Dat is 7,5 miljoen vierkante meter ruimte die niet wordt gebruikt.

Beschrijving

1. Aanbod in kaart? – Location is everything

Veel kantoren bevinden zich in de centra van steden. Ze zijn klein van schaal, goed bereikbaar en liggen in de buurt van allerlei voorzieningen. Naar verwachting krijgen de panden die hier worden aangeboden wel weer een gebruiker. Lastig is het voor de grote kantoren op bedrijventerreinen langs de snelwegen. Het is moeilijk om een toekomst als kantoor voor deze gebouwen voor te stellen.

2. Grotere leegstand, dalende prijzen – gemiddelde prijs aangeboden kantoren

In 2008 had een goedkoop kantoorpand in Amsterdam een waarde van zo'n 1.500 euro per vierkante meter. Inmiddels zijn er in Amsterdam panden verkocht voor minder dan 500 euro per vierkante meter. Volgens experts kan dit verder dalen tot onder de 250 euro.

3. Leegstand als stadsuitbreiding – Prognoses bevolkingsgroei 2030

Het aantal huishoudens blijft in de meeste gemeentes toenemen de komende jaren (groei = groen, Krimp is = rood). Rondom Amsterdam moeten er maar liefst 440.000 woningen gebouwd worden in de volgende 25 jaar. Op 7,5 miljoen vierkante meter kantoorvloer passen heel wat woningen. Woonoppervlak waar we geen weilanden voor hoeven vol te bouwen. Gemeenten met 10% of meer groei zijn dik omlijnt.

4. Wonen in leegstand? – Kantoorprijzen versus woningprijzen?

We kunnen de gemiddelde verkoopprijs van woningen [rood] in samenhang zien met de prijzen waar kantoren [blauw] nu voor worden aangeboden. De gele stippen op de kaart tonen plekken waar een vierkante meter kantoor maar de helft kost van eenzelfde oppervlak aan woning. Met een beetje klussen heb je hier voor weinig geld een woning. Dat is handig voor starters die geen kans meer maken op een tophypotheek. Of voor iemand die wel wil pionieren en daar een grote woning voor terugkrijgt.

Trefwoorden

Open Data, Kantoorruimte, Kantoorfunctie, Leegstand, Heatmap, Kantoorprijzen, Woningprijzen, Prognoses, Bevolkingsgroei, Vergelijkingskaart, Mark Van Der Net, Beeldverhaal, Open Source City

Thema:
Kwantitatieve Data

Document:
Case ■

Schaal:
Stad / Regio
Land

Werk:
Academisch/
professioneel werk

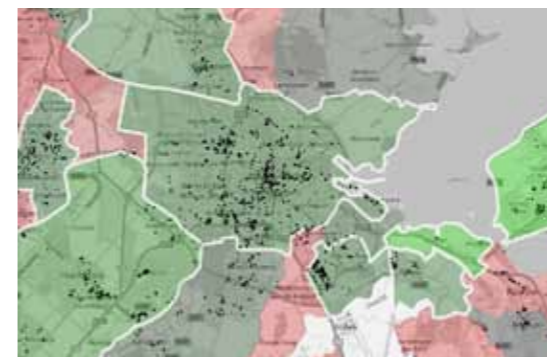
Auteurs:
Open Source City
Reviewer:
Joris Dresen

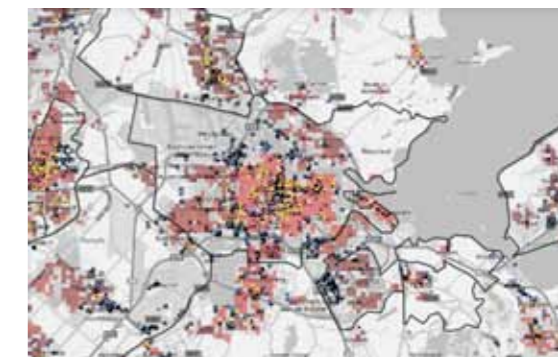
Afbeelding 1 – Leegstandkaart kantoorruimte.
Alle panden met een kantoorfunctie [grijs] in relatie tot (gedeeltelijk) beschikbare kantoorruimte [zwart]. Een 'heatmap' toont de dichtheid van het kantooraanbod [rood = beperkt / geel = veel].

Afbeelding 2 – Kaart huurprijzen kantoren.
Het getoonde patroon toont de prijs per vierkante meter per jaar van het aangeboden vastgoed. Van 20 euro p. m2 p. j [blauw] tot 300 euro p. m2 p. j en hoger [geel].

Afbeelding 3 – Prognosekaart bevolkingsgroei per gemeente.
Prognoses van bevolkingsgroei [groen] of krimp [rood] per gemeente [4]. Gemeenten met 10% groei of meer worden dik omlijnd.

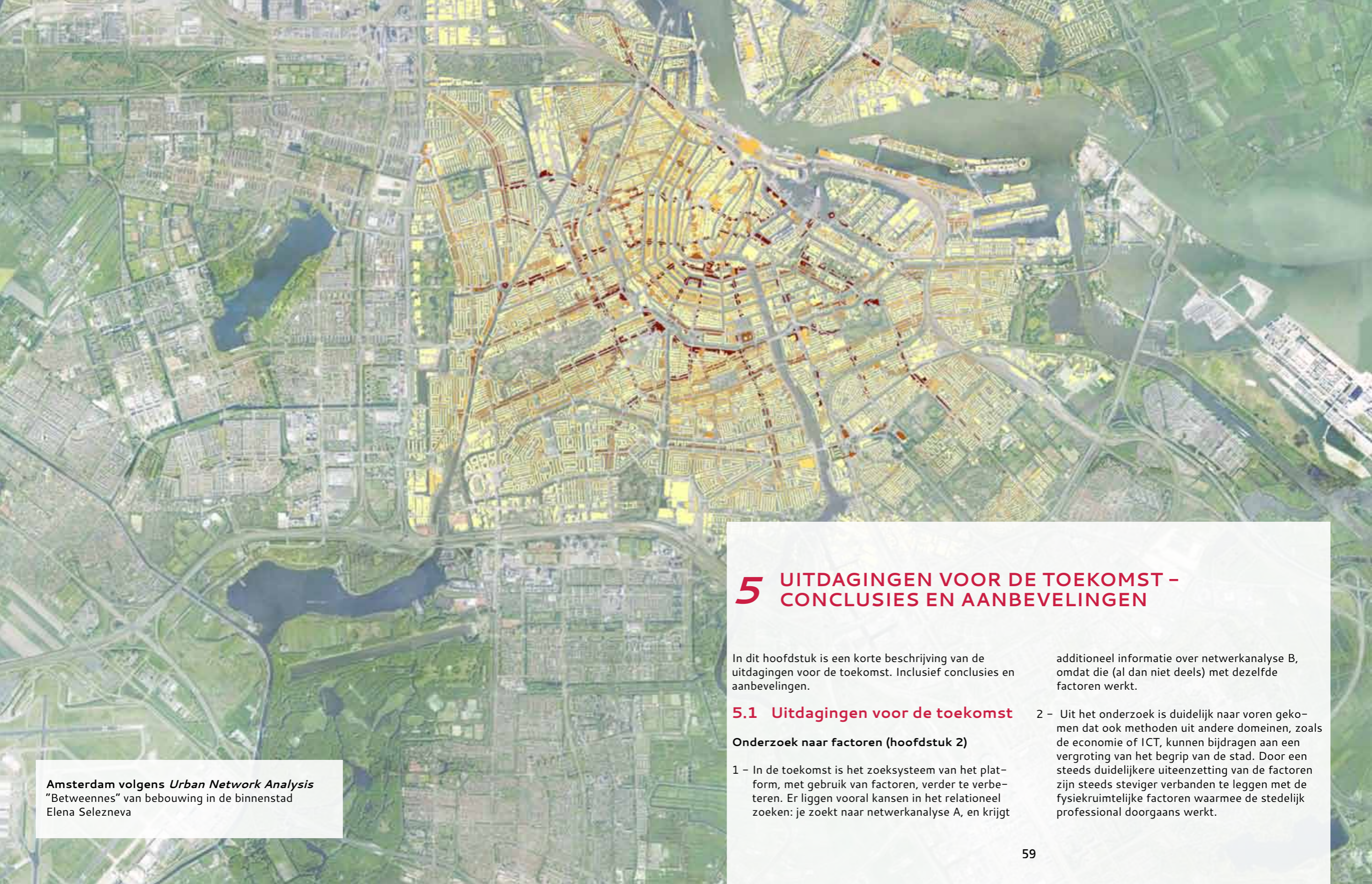

Afbeelding 4 – Vergelijkingskaart kantoor- en woningprijzen.
De gemiddelde verkoopprijs van woningen [rood] en de prijzen kantoren [blauw] vergeleken. De gele stippen op de kaart tonen plekken waar een vierkante meter kantoor maar de helft kost van eenzelfde oppervlak aan woning [5].

Reactie plaatsen

Submit

Amsterdam volgens *Urban Network Analysis*
"Betweenness" van bebouwing in de binnenstad
Elena Selezneva

5 UITDAGINGEN VOOR DE TOEKOMST – CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

In dit hoofdstuk is een korte beschrijving van de uitdagingen voor de toekomst. Inclusief conclusies en aanbevelingen.

5.1 Uitdagingen voor de toekomst

Onderzoek naar factoren (hoofdstuk 2)

1 – In de toekomst is het zoekstelsel van het platform, met gebruik van factoren, verder te verbeteren. Er liggen vooral kansen in het relationeel zoeken: je zoekt naar netwerkanalyse A, en krijgt

additioneel informatie over netwerkanalyse B, omdat die (al dan niet deels) met dezelfde factoren werkt.

2 – Uit het onderzoek is duidelijk naar voren gekomen dat ook methoden uit andere domeinen, zoals de economie of ICT, kunnen bijdragen aan een vergroting van het begrip van de stad. Door een steeds duidelijkere uiteenzetting van de factoren zijn steeds stevigere verbanden te leggen met de fysiekruimtelijke factoren waarmee de stedelijk professional doorgaans werkt.

Onderzoek naar methoden (hoofdstuk 3)

- 3 – Tijdens de tweede workshop is een aantal keer het voorstel geopperd om methoden met elkaar te combineren, of juist tegen elkaar af te zetten. Een vraag die bij het vervolg van het onderzoek vaker terugkwam en die daarom als uitdaging voor de toekomst te zien is. Waarbij het niet primair gaat om de resultaten uit de ene methode te valideren met de resultaten uit de andere, maar om te zien of de som der delen nog iets oplevert. In paragraaf 5.4 is deze 'opgave voor de toekomst' verder verkend
- 4 – De tweede uitdaging voor de toekomst zou kunnen zijn om te onderzoeken of er al mogelijkheden zijn om de methoden in te zetten voor Maatschappelijke Kosten-Batenanalyses. Deze vraag speelt in op de huidige trend om financiering van projecten brederteorganiserendanvoorheen. Het instrumentarium hiervoor is op dit moment in ontwikkeling

Onderzoek naar het platform (hoofdstuk 4)

- 5 – Vanuit het perspectief dat het platform een hele brede waaier aan interessegebieden en thema's behandelt, is het wenselijk om in de toekomst het platform te personaliseren. Geef aan waar je interesse ligt en ontvang automatisch updates als nieuwe informatie hierover beschikbaar is.
- 6 – In de toekomst zou het ontsluiten van meer data binnen het platform kansrijk kunnen zijn. Zeker als meer open data beschikbaar is. Eerdergenoemde partijen als de Waag Society en Oscity kunnen daar een rol bij spelen.
- 7 – In deze tijden van actief burgerschap zal de groep in het platform geïnteresseerden groeien. Daarom is gesuggereerd het platform toegankelijker te maken voor burgers, onder meer door de informatie anders te presenteren.

5.2 Uitdagingen voor de toekomst naar aanleiding van vakdiscussies

Tijdens het onderzoek heeft het onderzoeksteam in twee vakdiscussies (zie bijlage 2 evenementen) met het kadaster en enkele methodenexperts de resul-

taten van de workshops besproken en gespiegeld. In deze bijeenkomsten is het belang van de geschetste opgaven voor de toekomst onderschreven. Daarbij zijn twee punten benoemd die we in dit hoofdstuk verder behandelen, als de eerste vervolgstappen op het onderzoek.

Tijdens beide vakdiscussies is het belang benadrukt dat het platform vooral ook dienstdoet voor de professionals van de toekomst. In reactie hierop heeft het onderzoeksteam een beknopt onderzoeksvoorstel ingediend bij het SIA voor het organiseren van een onderwijsbijeenkomst om het platform te presenteren. Verder toegelicht in paragraaf 5.3.

In de tweede vakdiscussie is (net als in workshop 2) gesproken over de (theoretische) mogelijkheid om combinaties van methoden te gebruiken om tot gedegen stedelijke analyses te komen. Verder toegelicht in paragraaf 5.4.

5.3 Inzet van het platform bij het onderwijs

Het kennisplatform is gemaakt voor de stedelijk professional in de breedste zin van het woord. Tijdens het onderzoek is vaak geopperd dat ook de aankomende professional gebaat is bij actuele informatie over theorieën, methoden en casussen. Tijdens het onderzoek is dit al op beperkte schaal getest (bij het uitrollen van Citymaker als onderwijstool). Waarbij bleek dat nieuwe methoden het best voor het voetlicht te brengen zijn in workshops.

Aanvraag

In het kader van de subsidieregeling 'Netwerken voor Groei' van het SIA, heeft het onderzoeksteam een voorstel ingediend om het resultaat van ons onderzoek ook te ontsluiten voor het netwerk van hogescholen. Door hogescholen actief kennis te laten nemen van het platform en samen met hen te onderzoeken wat de mogelijkheden (en condities) zijn van de toepassing van het platform voor het onderwijs. Aan de hand van vier motieven:

A – Het actueel houden van de kennis over de recente analysemethoden en -technieken, ook buiten de scope van het eigen werkveld (social media, big data, GIS, enz.), voor toegepast onderzoek.

- B – Het actief inzetten van het platform in het onderwijs, door direct contact te houden met de (methoden)experts uit het MKB-netwerk van het onderzoek, en door het inzetten van innovatieve methoden en technieken in het onderwijs bij het onderzoek naar actuele stedelijke thema's.
- C – Het profileren van de hogescholen zelf als kennisdeler en kennisinstituut door eigen kennis, projecten en onderzoeken rond (nieuwe) methoden en technieken op het platform te delen en te bediscussiëren.
- D – Bepalen hoe het resultaat van het onderzoek (te weten het digitaal leer- en werkplatform) een geschikte intermediair kan zijn bij netwerkvorming tussen hogescholen onderling (én het MKB-netwerk).

Voorstel

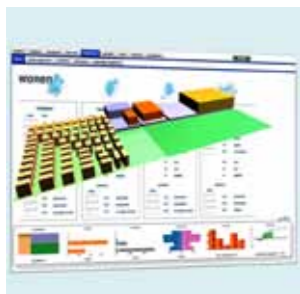
Het voorstel bestaat uit: een eendaags hogescholenseminar, een evaluatiebijeenkomst hogescholen en digitale verslaglegging.

Het hogescholenseminar is bedoeld voor de verschillende BE-opleidingen in Nederland (ruimtelijke ordening, stedenbouw, civiele techniek, mobiliteit, bouwtechnische bedrijfskunde en bouwkunde). Per opleiding nodigen we opleidingsmanagers, docenten, lectoren en (de beste) studenten uit om deel te nemen. Tijdens de bijeenkomst presenteren we het platform en onderzoeken we de mogelijkheden voor het (HBO-)onderwijs. Waarna we het succes van de tweede workshop willen herhalen, door de deelnemers samen met enkele methodenexperts in een workshopsetting een concrete opgave aan te laten pakken.

Met het organiseren van het hogescholenseminar is het platform in ieder geval voor het voetlicht gebracht bij de diverse instellingen. Tijdens de evaluatiebijeenkomst met docenten, afdelingshoofden en lectoren evalueren we vervolgens welke rol het platform kan spelen in het HBO-onderwijs en binnen welke condities.

Van beide bijeenkomsten brengen we een verslag uit dat via het platform raadpleegbaar is.

CITYMAKER

Samenvatting

De Citymaker is ontwikkeld om in het begin van een ruimtelijk planvormingsproces een aantal realistische integrale programmatische scenario's voor een ruimtelijke ontwikkeling samen te stellen. Aan de hand van de Citymakertool krijgen stakeholders inzicht in de relaties tussen de verschillende randvoorwaarden en eisen van verschillende disciplines en wordt het programma van eisen voor een (her)ontwikkelingslocatie zo adequaat mogelijk opgesteld.

Beschrijving

Achtergrond

Met een eenduidig afgestemd programma van eisen kan een efficiënt ontwerpproces worden doorlopen. In tegenstelling tot het traditionele ontwikkelingsproces kan de discussie over het programma van eisen nu worden gevoerd aan het begin van het proces en gaat deze niet in een later stadium het ontwerpproces beheersen. Ook biedt de Citymaker een oplossing voor de toenemende complexiteit bij binnenstedelijke herontwikkelingsprojecten, die vragen om een andere, meer integrale, benadering van het programma.

De Citymaker is opgezet als een instrument voor gebruik bij integrale gebiedsontwikkelingen in en buiten de stad. Na mogelijke uitbouw van het instrument, waarbij ook CO₂-verbruik, waterretentie en ecologische kwaliteiten worden meegenomen, zou de Citymaker ook als analyse-instrument kunnen worden ingezet voor het bestaand stedelijk gebied.

Citymaker bestaat uit de volgende aan elkaar gekoppelde onderdelen:

ruimtegebruik (herontwikkeling & nieuwbouw, wonen, voorzieningen, parkeren en openbare ruimte)

bewoners (demografie, bewoners en voorzieningen)

milieu (CO₂ reductie, EPC reductie, duurzaam opwekken, watertoets en afval)

financiën (grondexploitatie, opstalexploitatie bestaand & nieuwbouw)

bouwstenen (ruimtegebruik weergegeven in maquette bouwstenen)

De parameters van de verschillende randvoorwaardelijke disciplines bij gebiedsontwikkeling (planeconomie, demografie, voorzieningen, duurzaamheid en proces) zijn onder andere op basis van de theorieën van Teake de Jong in een rekenmodel aan elkaar gerelateerd, waardoor deze in samenhang kunnen worden bekeken en toegepast.

Thema:
Functies in de Stad
Proces

Document:
Methode ■

Schaal:
Kavel / Blok
Buurt

Werktype:
Academisch/
professioneel werk

Auteurs:
Citymaker Group
Reviewer:
Berend Hoffman

Afbeelding 1 Uitkomst van een scenario, nader bekeken voor het aspect wonen

Werkwijze

Om tot een passend Programma van Eisen voor de (her)ontwikkeling van een gebied te komen, wordt een specifiek leefmilieu als referentie genomen (landelijk, suburbaan, kleinstedelijk, stedelijk, hoogstedelijk). Het is ook mogelijk een specifiek leefmilieu als referentie in te voeren, bv. Borneo Sporenburg. De parameters uit deze referentiesituaties vormen het vertrekpunt voor het op te stellen Programma van Eisen. Vervolgens worden de parameters in dit model (bijvoorbeeld woningdichtheid) afgestemd op de specifieke wensen voor de locatie. Elke referentieparameter kan worden overruled en naar eigen inzicht worden aangepast. De uitkomsten en de consequenties voor de andere disciplines worden direct inzichtelijk. In een korte tijd kunnen, door aan de verschillende knoppen (parameters) te draaien, verschillende scenario's gemaakt worden.

Het keizerrijk architecten heeft een bouwdoos ontwikkeld om de uitkomsten van mogelijke scenario's tijdens workshop sessies presentabel te maken. Het Programma van Eisen wordt in maquettebouwstenen weergegeven. Het is mogelijk deze bouwstenen op het plangebied te plaatsen en zo een indruk te krijgen van het ruimtegebruik van het doorgerekende scenario.

Trefwoorden

Gebiedsontwikkeling, Integraal, Scenario's, Interactief, Stakeholders, Planeconomie, Demografie, Voorzieningen, Duurzaamheid, Milieu, Proces, Keizerrijk Architecten, Stipo, Stad2, Sumcity, Techniplan

5.4 Meerwaarde bij het combineren van methoden

Tijdens de tweede vakdiscussie met een aantal methodenexperts is een experiment uitgevoerd waarbij de resultaten van verschillende analysemethoden voor Amsterdam over elkaar heen zijn geprojecteerd. Veel experts waren te spreken over dit experiment en daarom heeft het onderzoeksteam Danny Edwards (Edwards Stadsontwerp) gevraagd een case uit te werken, die de analyseresultaten voor Amsterdam van Space Syntax met de Portfolio Approach combineert. In onderstaande alinea's zijn de uitgangspunten en de conclusie van dit extra onderzoek aangehaald. In het artikel 'De prijs van disconnectie, Hoe stedelijke verbindingen en barrières de waarde van uw woning bepalen' is het verslag van dit onderzoek weergegeven (eind hoofdstuk 5).

Opgave

Het onderzoek verkent de meerwaarde van het combineren van moderne analysetechnieken van het stedelijk functioneren. Het gebruikt daarvoor als casus de Amsterdamse woningmarkt in de periode 1979–2005, met als netwerkanalyse-tool de Space Syntax-methode en voor het beschrijven van de ontwikkeling van de woningwaarde de portfoliobenadering.

De netwerkanalyse maakt het vrijwel onveranderlijke ruimtelijke-functionele fundament van de stad zichtbaar; de portfoliobenadering legt de meer vluchtige ontwikkeling in het investeringsgedrag van de burger bloot. Aangehouden wordt dat het combineren van beide methodes extra inzicht, scherpere verklaringen en meer aanknopingspunten voor investering, ontwerp en beheer biedt.

Veronderstelling

Het combineren van Space Syntax en de portfoliobenadering lijkt om meerdere redenen interessant. Ten eerste gaat de Space Syntax-methode uit van het netwerk (=lijnen), de portfoliobenadering van woningen (=punten) geaggregeerd tot buurten (=vlakken). Ten tweede redeneert Space Syntax vanuit stromen en beweging, terwijl de portfoliobenadering zijn verhaal opbouwt op basis van ruimtelijke begrensde eenheden. Wat een dynamische versus een complementaire statische benadering is. Ten derde stelt de portfoliobenadering één stedelijk programma centraal (wonen), terwijl Space Syntax juist de potentiële relaties tussen diverse programma's onderzoekt.

Conclusie

Het veronderstelde voordeel van het combineren van methodes blijkt in de praktijk waarheid te worden. Met Space Syntax zijn de onderliggende randvoorwaarden voor waardeontwikkeling zeer goed in beeld te brengen, en de portfoliobenadering geeft de hoofdlijnen in de werkelijke ontwikkeling weer. Space Syntax helpt de onderliggende logica beter te begrijpen; de portfoliobenadering geeft een concreter handvat voor directe actie.

Verder onderzoek naar het combineren van methodes is daarom wenselijk, evenals het verder standaardiseren van die combinaties

5.5 De échte uitdaging voor de toekomst

Met de uitvoering van het onderzoek is een kennisplatform tot stand gekomen. Het stelt de stedelijk professional (al werkend en lerend) in staat in samspraak met collega's de kennis over analyse in het stedelijk gebied te vergroten. Aan de hand van een digitale bibliotheek vol beproefde en nieuwe theorieën, methoden en casussen. Daarmee beantwoordt het aan de hoofdvraag van het onderzoek: Hoe kunnen de stedenbouwkundige bureaus voldoen aan de actuele vraag van de markt naar kennis van fysiekruimtelijke factoren die van belang zijn voor de duurzame sociaal-economische waardeontwikkeling van steden?

Zoals besproken zijn de specifieke deelvragen tijdens het onderzoek zeer omvangrijk en complex gebleken. Gezien de praktische aard van het onderzoek zijn de deelvragen daarom beantwoordt in relatie tot het einddoel van het onderzoek: het maken van een onderzoeksplatform voor de 'stedelijk professional'. De vraagstukken die relatie hebben tot het platform, maar die nog niet verder zijn uitgewerkt, zijn in dit hoofdstuk benoemd als (genummerde) uitdagingen voor de toekomst. In hoofdstuk 4.8.2 is tot besluit ook aangegeven dat bij het onderzoeksteam de wens bestaat om het platform actief uit te bouwen met nieuwe toepassingen en koppelingen

8 – Als finale echte uitdaging voor de toekomst gaat het onderzoeksteam zich inzetten om het platform, ook na de afronding van het onderzoek (in juni 2014) actief te houden.

DE PRIJS VAN DISCONNECTIE

Hoe stedelijke verbindingen en barrières de waarde van uw woning bepalen

Danny Edwards, Edwards Stadsontwerp, mei 2014

Inleiding

Dit artikel verkent de meerwaarde van het combineren van moderne analysetechnieken van het stedelijk functioneren. Het gebruikt daarvoor als casus de Amsterdamse woningmarkt in de periode 1979–2005, met als netwerkanalysetool de Space Syntax-methode, en voor het beschrijven van de ontwikkeling van de woningwaarde de portfoliobenadering. Netwerkanalyse maakt het vrijwel onveranderlijke ruimtelijke-functionele fundament van de stad zichtbaar; de portfoliobenadering legt de meer vluchtige ontwikkeling in het investeringsgedrag van de burger bloot. Aangetoond wordt dat het combineren van beide methodes extra inzicht, scherpere verklaringen en meer aanknopingspunten voor investering, ontwerp en beheer biedt.

De omslag naar een hybride fysiek-digitale wereld vraagt om een nieuw type stedenbouwkundige. Iemand die in staat is om de onderliggende stromen van de stad en de samenleving haarscherp te zien en rücksichtslos te duiden, en daar zijn handelen met maximaal effect op in weet te richten. Vanuit een bottom-up-houding waar mogelijk, en een top-down-benadering waar noodzakelijk.

Die nieuwe rol in die nieuwe wereld vraagt een nieuw palet aan analyse-, ontwerp-, communicatie- en besluitvormingstools. Op tal van plekken over de hele wereld ontstaan deze in rap tempo. De kunst is nu om die methodes breed toegankelijk te maken en te kijken of deze, met elk hun eigen kracht en zwaktes, te bundelen zijn tot de supertools waarmee de stedenbouwkundige – en zijn/haar opdrachtgevers – de werkelijkheid van vandaag, morgen en overmorgen te lijf kunnen.

Space Syntax

Space Syntax is een innovatieve digitale techniek om stedelijke of regionale netwerken te analyseren en zo de sociaaleconomische kansen en problemen aan te wijzen. Van snelweg tot steeg, van plein tot gracht. Actuele, en op het oog verschillende kwesties als ver-

keersingrepen, winkelleegstand, kantorenoverschot, sociaaleconomische segregatie en meer kunnen zo in één consistent denkraam gevangen worden.

Portfoliobenadering

De portfoliobenadering is een moderne manier om de situatie op en ontwikkeling van de stedelijke woningmarkt op buurtniveau in heldere kaartbeelden te vangen. Door elke buurt jaarlijks als Star, Cash cow, Dog of Question mark te bestempelen wordt het voor eigenaren en investeerders, kopers en gebruikers mogelijk om de mogelijke opbrengsten en risico's van hun handelen beter onder ogen te zien. En dus betere beslissingen te nemen.

Het combineren van Space Syntax en portfoliobenadering lijkt om meerdere redenen interessant: Ten eerste gaat Space Syntax uit van het netwerk (=lijnen), de portfoliobenadering van woningen (=punten) geaggregeerd tot buurten (=vlakken). Ten tweede redeneert Space Syntax vanuit stromen en beweging, terwijl de portfoliobenadering zijn verhaal opbouwt op basis van ruimtelijke begrensde eenheden: Een dynamische versus een complementaire statische benadering. Ten derde stelt de portfoliobenadering één stedelijk programma centraal (wonen), terwijl Space Syntax juist de potentiële relaties tussen diverse programma's onderzoekt.

Space Syntax

De theorie

Stedenbouw heeft zich lang gericht op afgebakende gebieden: buurten, wijken, steden en regio's. Daarbinnen waren stedelijke functies en menselijk gedrag te definiëren, te bestuderen en te sturen. Een statische kijk op de werkelijkheid.

Het nieuwe denken en doen richten zich juist op de dynamiek van het moderne leven. De 21e-eeuwse burger is altijd in beweging, onderweg, anderen ontmoetend en in permanente interactie met de fysieke en digitale omgeving. Al die stromen vinden hun weg via gecompliceerde, veelvormige en eindeloos gelaagde netwerken. Het open, dynamische denken in stromen, knopen en netwerken verdrijft zo het oude denken in begrenzingen.

De snel opkomende wetenschap van de ruimtelijke netwerkanalyse identificeert, meet en verbeeldt de ruimtelijke relaties die ten grondslag liggen aan onze steden en ons leven. Ze berekent het belang van relaties en plekken ['links and nodes']. Zo zijn solide onderbouwde uitspraken te doen over voetgangersgedrag, autoverkeerintensiteiten, detailhandelsconcentraties, sociale segregatie, bebouwingsdichtheid, misdaad hotspots, vastgoedwaarde en nog veel meer.

De praktijk: Amsterdam

Het toepassen van Space Syntax op Amsterdam illustreert het gedetailleerde extra inzicht dat Space Syntax genereert. Drie voor Amsterdam cruciale constateringingen zijn eenvoudig zichtbaar te maken.

Stad achter de dijken

Amsterdam is een stad met een waterfront: Niet het IJ, maar het samenstel van IJ en Amstel. De lijn Haarlemmerdijk–Nieuwendijk–Kalverstraat–Rembrandtplein–Utrechtsestraat–Van Woustraat–Rijnstraat is de langste, levendigste en meest gevarieerde route van de stad. Aan en achter deze dijk ligt de Grachtenstad met zijn continuusysteem van stadsstraten, aan de overkant van IJ en Amstel ligt de gefragmenteerde Eilandenstad met zijn overvloed aan barrières en enkele geïsoleerde centra. De Grachtenstad is een goed geïntegreerd grid met veel economische potentie; de Eilandenstad ontbeert cohesie en is daardoor veel minder kansrijk. Ruim 80% van de Amsterdamse winkels ligt daarom 'achter de dijk', in de Grachtenstad.

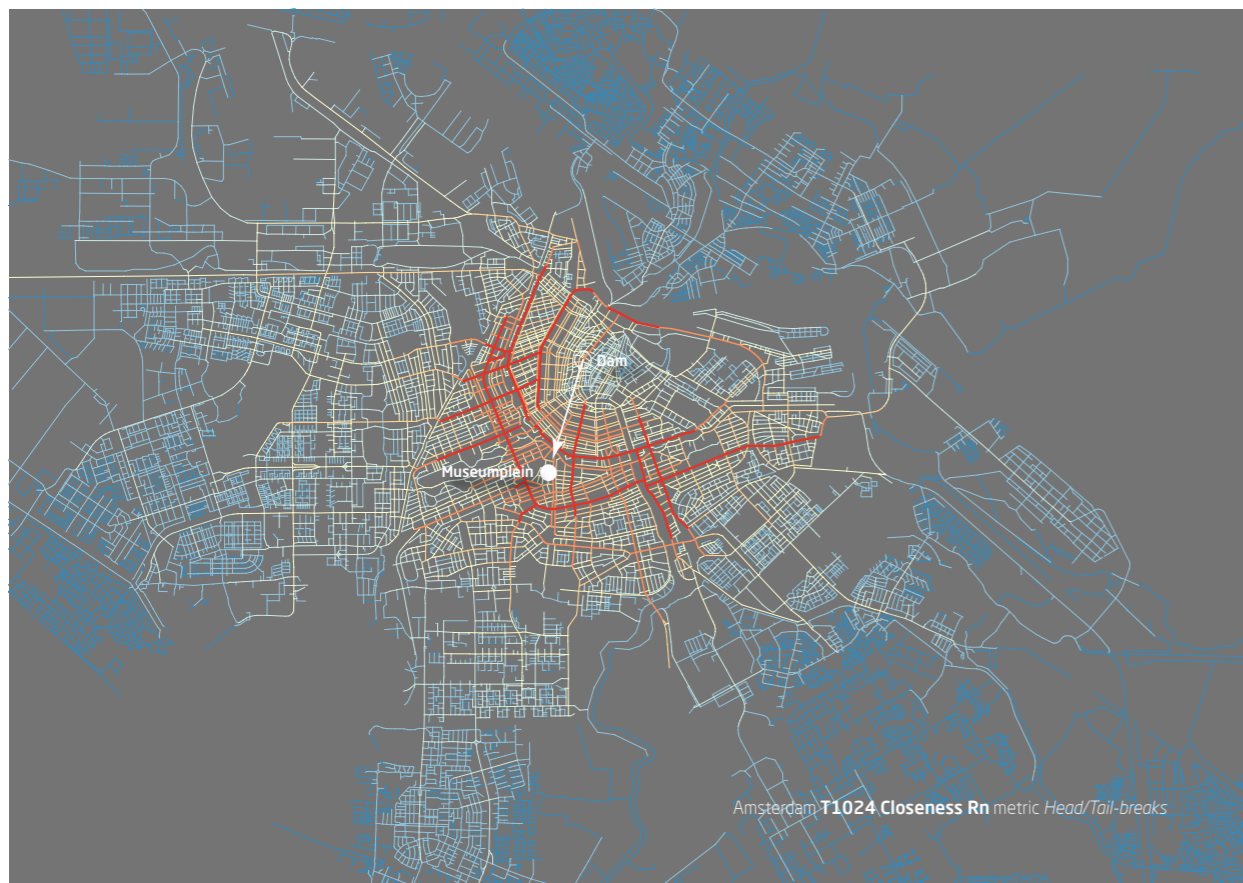

Afbeelding 5.1 Stad achter de dijken

Schuiven naar het zuiden

Zoals in elke waterfrontstad schuift het centrum langzaam van die dijk en het water af, naar het werkelijke zwaartepunt van het netwerk. Dat zwaartepunt van de alledaagse stad is nu het Museumplein en ruime omgeving: Daar wil de Amsterdammer wonen, werken

en recreëren; daar komen veel Amsterdammers bijna dagelijks langs. De drukte in (het westelijk deel van) de 17e-eeuwse binnenstad wordt overeind gehouden door cultuurhistorische kwaliteiten en het Centraal Station. Via het station komt 85% van de toeristen de stad binnen.

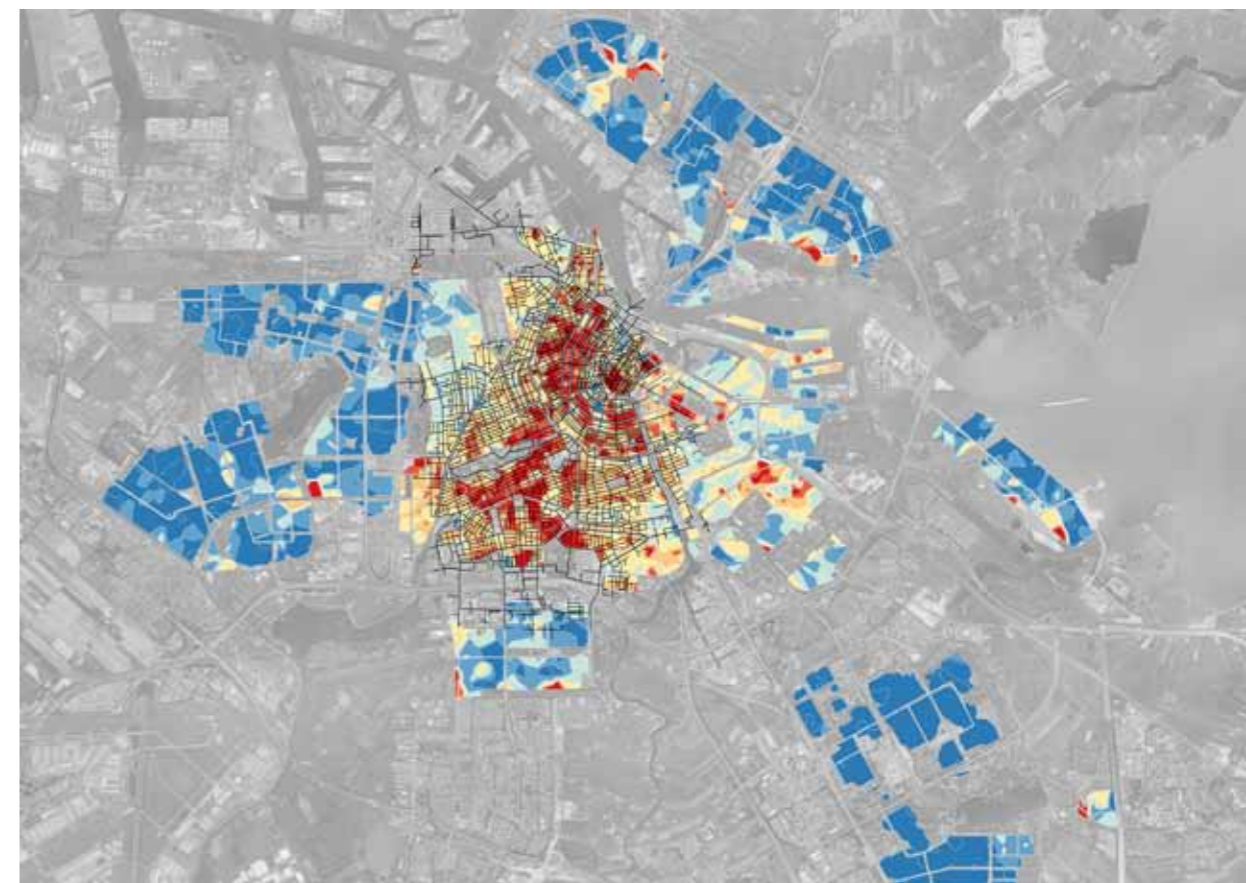

Afbeelding 5.2 Schuiven naar het zuiden

Tussen Schinkel en Amstel

De oorspronkelijke agrarische verkaveling is in de 11e tot 12e eeuw opgespannen tussen twee gekanaliseerde riviertjes: De Amstel in het oosten en de Schinkel in het westen. Nu, duizend jaar later, is de constatering dat het stedelijk leven zich nog altijd concentreert

tussen die beide lijnen. Winkels, horeca, wonen en werken concentreren zich in dit gebied. Vastgoedwaarden zijn hier veruit het hoogst. Dit is verklaarbaar uit de fijnmazigheid van het netwerk in dit gebied: Hier ligt het beste deel van de wandel- en fietsstad.

Afbeelding 5.3 Tussen Schinkel en Amstel

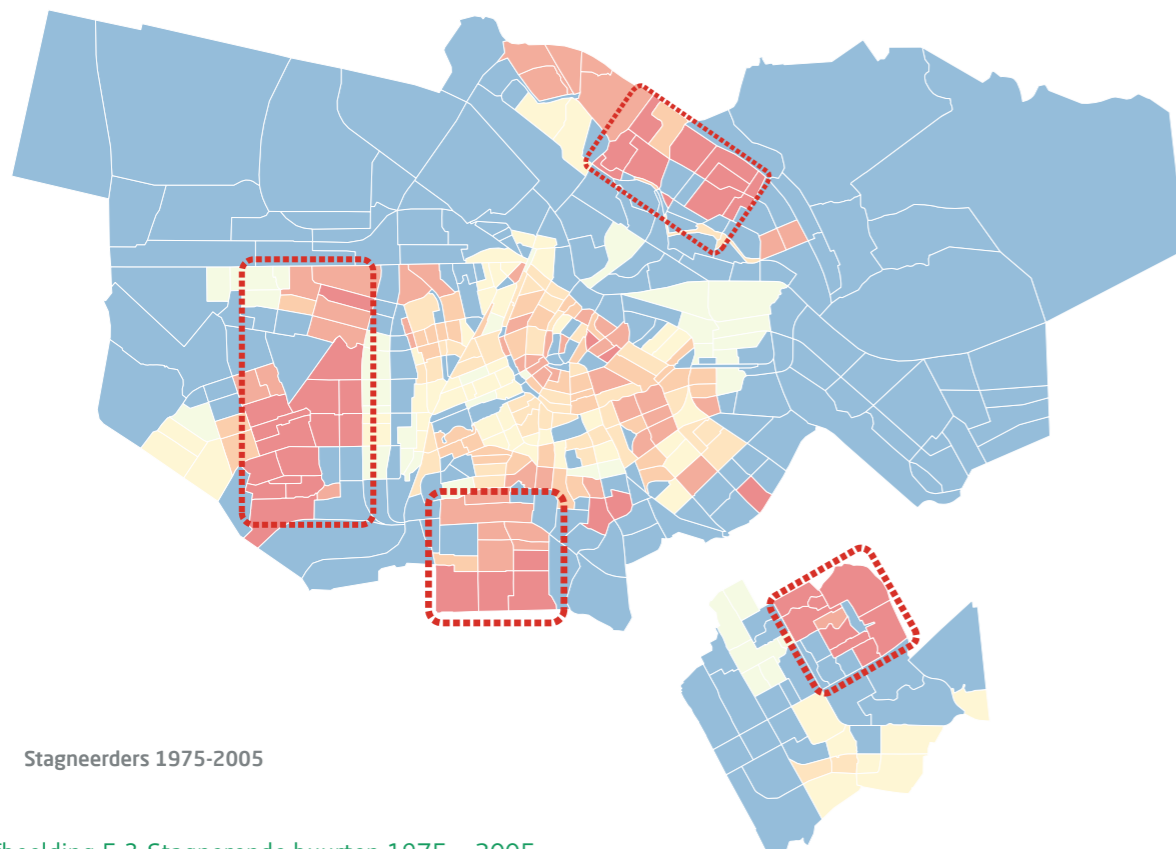
De portfolio benadering

De theorie

De portfolio benadering brengt de marktpositie van woonbuurten in kaart. Het biedt een platform voor discussie over de marktdynamiek en mogelijke interventies in de stad. De portfolio benadering vat de stad als een portfolio van buurten met verschillende posities op.

- Stars zijn buurten met bovengemiddelde waarde die ook bovengemiddeld stijgen. Een logische strategie is het benutten van de sterke positie om publieke doelen te bereiken, of domweg winst te maken.

- Cash cows hebben een hoge vastgoedwaarde, maar een ondergemiddelde stijging. Ze vragen weinig aandacht. Cash cows kunnen inkomsten genereren. Onder meer in de vorm van hoge onroerendzaakbelastingen of erfpachtcanons.
- Dogs kennen lage vastgoedwaarden en een lage stijging en vormen daarmee de zwakkere gebieden in de stad. De lage waarde gaat vaak samen met leefbaarheidsproblemen. Overheidsingrijpen kan wenselijk zijn, maar marktpartijen zullen niet vanzelf mee doen.
- Question marks zijn zwakke gebieden waar tekenen van daadwerkelijke verandering zichtbaar zijn. Soms is de ontwikkeling al aardig gevorderd; in andere gevallen is het vertrouwen vanuit de markt minder en zou de overheid een leidende rol kunnen kiezen.

Stagneerders 1975-2005

Afbeelding 5.3 Stagnerende buurten 1975 – 2005

Op het schaalniveau van de portfolio als geheel is een overkoepelende strategie denkbaar, waarbij de middelen die gegeneerd of bespaard worden in stars en cash cows, in te zetten zijn in dogs en question marks om ontwikkeling op gang te brengen of te stimuleren.

De Praktijk: Amsterdam

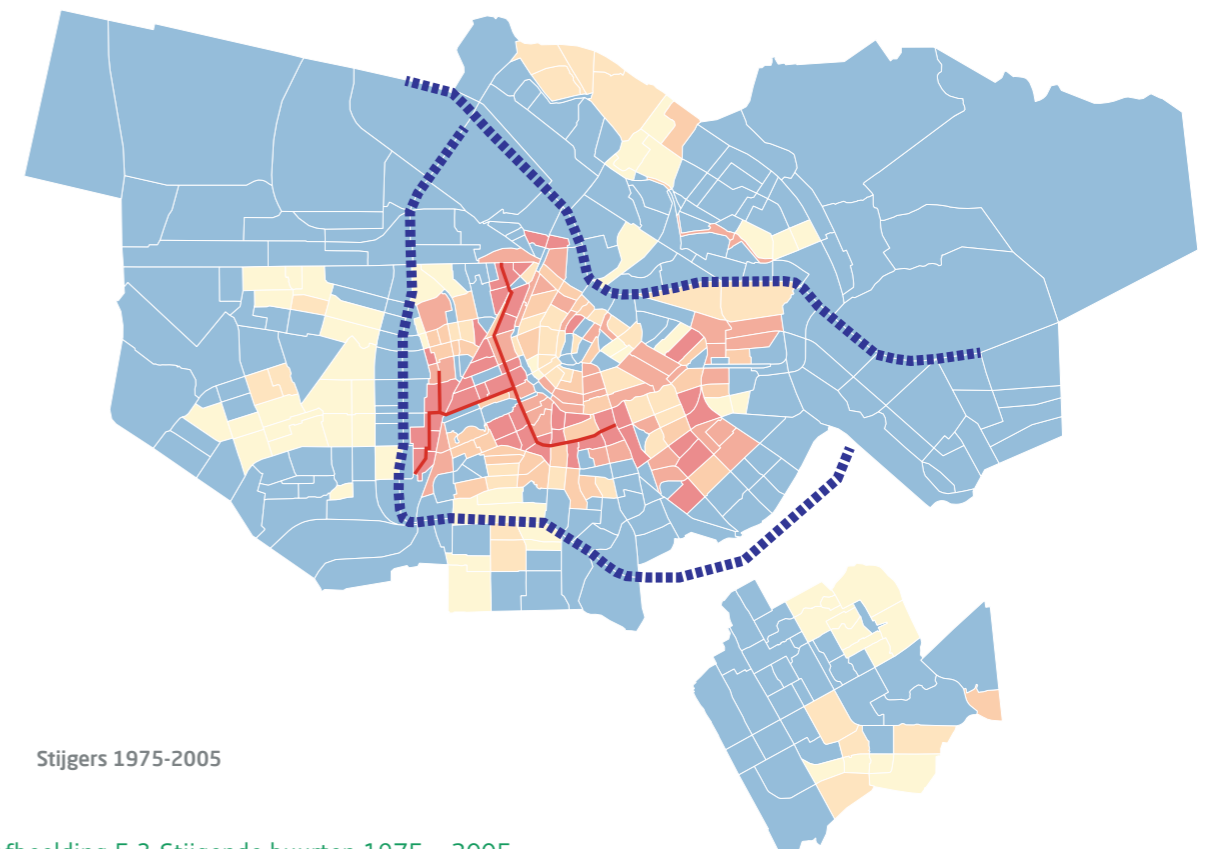
In het onderzoek Mapping the Market heeft Perry Hoetjes de portfolio benadering losgelaten op Amsterdam en Rotterdam, aan de hand van woningwaardegegevens over de periode 1975–2005. De gestage veranderingen van de Amsterdamse woningmarkt zijn zo door Hoetjes treffend ontleed. Dat levert in essentie een beeld op van stagneerders en stijgers.

Stagneerders zijn buurten waar een groot deel van de onderzoeksperiode de waardeontwikkeling bene-

dengemiddeld was. Dat blijken vier duidelijke clusters buiten de A10 te zijn, en één wat vager cluster ten oosten van de Amstel:

- Centraal Noord
- Slotermeer–Overtoomse Veld–Slotervaart
- Zuidas–Buitenveldert
- Bijlmer–Noordoost
- Vooroorlogse stad ten oosten van de Amstel.

Stijgers zijn de buurten die juist consequent over de hele periode in de lift zaten. Dat levert een veel extremer beeld op. Die buurten concentreren zich in de 19e–vroeg 20e – eeuwse ring rond de 17e-eeuwse stad, met uitlopertjes in de Hoofddorppleinbuurt, Watergraafsmeer en het Oostelijk Havengebied.

Stijgers 1975-2005

Afbeelding 5.3 Stijgende buurten 1975 – 2005

De Amsterdamse woningmarkt 1975–2005 verklaard

Wat valt er in het kort uit deze discussies te destilleren? Wat maakt buurten populair, hoe veranderen ze en wat maakt ze interessant om in te investeren? Het zal geen verrassing zijn dat uit wetenschappelijk en marktonderzoek als verreweg belangrijkste factor steevast locatie naar voren komt. Amsterdammers betalen relatief veel voor de plek waar ze wonen, en relatief weinig voor de woning waarin ze wonen.

Eén stad, één centrum

In Amsterdam is een goede locatie haast synoniem voor nabijheid van het centrum. Naarmate de afstand van het centrum toeneemt, zakken de huizenprijzen. Maar het centrum is niet de Dam of de 17e-eeuwse binnenstad. Het Museumplein is het onmiskenbare zwaartepunt van de stad geworden. Vanaf het plein vormen de westelijke en zuidelijke grachtengordel en 19e-eeuwse Amsterdam-Zuid de drie uitlopers van hoge waarde. Vanaf dat kerngebied lopen de waardes alsmaar af. De subpieken in de buitenwijken, dertig jaar geleden nog aanwezig, zijn vrijwel weggevaagd. De polycentrische stad is monocentrisch geworden; de monocentrische regio is polycentrisch. Dat laatste wordt echter niet zichtbaar omdat het portfolio-onderzoek ophoudt bij de gemeentegrenzen.

Interessant om te zien is dat in het oorspronkelijke plan voor de westelijke wijken, het AUP van 1934, juist veel aandacht was voor het verbinden van de nieuwe wijken met de regio. Van die plannen is echter zeer weinig terechtgekomen. Dat wreekt zich nu.

Verbindingen en barrières versus stijgers en dalers

De belangrijkste stijgers liggen in een zone van circa 500 meter aan weerszijden van de Ceintuurbaan, vanaf de Haarlemmerweg tot aan de Amstel. Daar stopt het abrupt.

Andere stijgers liggen in even brede zones aan weerszijden van de Haarlemmermeerstraat-Hoofdweg, en langs de Overtoom. Dat klopt met wat de Closeness/Integration-variabele voorspelt.

Barrières als snelwegen, spoorlijnen, kanalen, parken en grootschalige monofuncties zijn zichtbaar als lacunes in het netwerk en als duidelijke breekpunten in de spreiding van woningwaardes: 'The Wrong Side of the Tracks'. Dat verklaart de ligging van de stagneerders: Buiten de ringweg A10, en binnen de ring ten noorden van het IJ en ten oosten van de Amstel. Ook dat klopt met de Closeness/Integration-variabele.

In het oorspronkelijke AUP was de westelijke ringweg verdeeld over twee stedelijke boulevards, waarvan de regionaal belangrijkste veel verder westelijk zou liggen, door Osdorp en Geuzenveld. De westelijke wijken zouden dan grotendeels binnen de ringweg hebben gelegen.

Kortom: Er is een duidelijk verband tussen stedelijk netwerk en woningmarkt. Space Syntax en portfolio-benadering tonen zo op stedelijke hoofdlijnen hetzelfde beeld. Inzoomend op specifieke buurten zijn echter wel verschillen zichtbaar. Minstens zo interessant, want daar liggen blijkbaar sluimerende problemen of mogelijk onontdekte kansen. Zo lijken er vooral in De Baarsjes en in Buitenveldert nog grote mogelijkheden te liggen. Dat lagere schaalniveau vraagt om vervolgstudie.

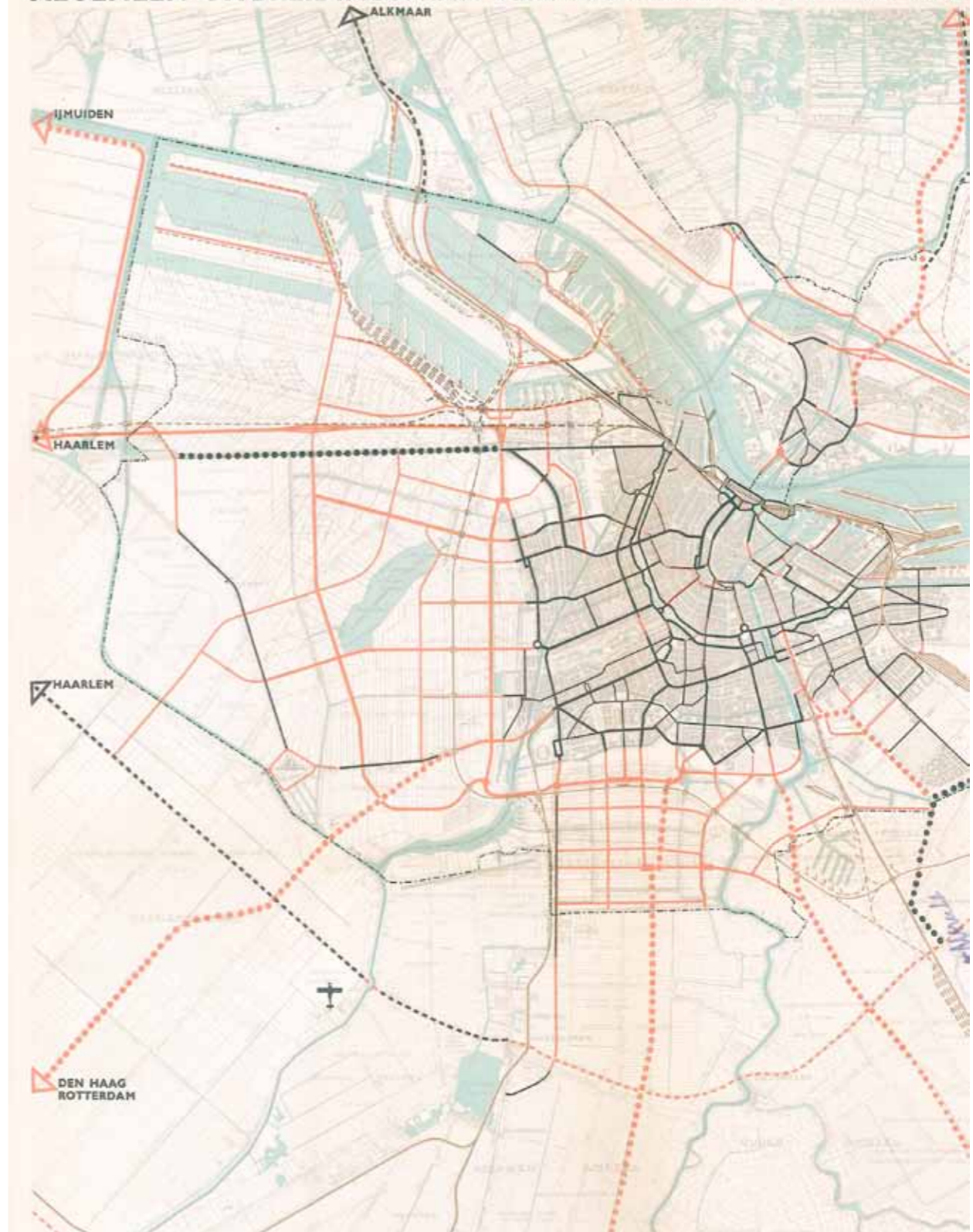
Het ringweg-effect

Eén barrière verdient extra aandacht: De ringweg A10. Bij makelaars was lange tijd spreekwoordelijk dat 'zelfs slechte woningen binnen de A10 altijd verkocht worden'. En omgekeerd is momenteel de 'In de ban van de ring'-discussie actueel, waarbij de stelling is dat woonbuurten buiten de A10 zeer snel in positie achteruitgaan, vanwege de ringweg als barrière.

De onderzoeksperiode 1975–2005 valt grotendeels samen met het gereedkomen van de A10 [1975–1995]. Is wat we zien een bevestiging van de opvatting dat de A10 een scherpe scheiding is?

Afbeelding 5.6 Regionale ligging Nieuw-West zoals gedacht in AUP 1934

ALGEMEEN UITBREIDINGSPLAN VAN AMSTERDAM. SCHAAL 1:50

Op het eerste gezicht wel: De stijgers liggen zoals gezegd uitsluitend binnen de Ring, de stagneerders vrijwel allemaal erbuiten. Maar de werkelijkheid is toch een stuk genuanceerder. De A10 lijkt in essentie vier effecten te hebben:

1. Schaalvergroting op grootstedelijk niveau

De A10 verbetert de regionale bereikbaarheid. De stad Amsterdam is daardoor de metropool regio Amsterdam. De subpieken buiten de A10 zijn er nog wel, maar liggen nu veelal verder weg in onder meer Haarlem, Amstelveen, Ouderkerk en het Gooi.

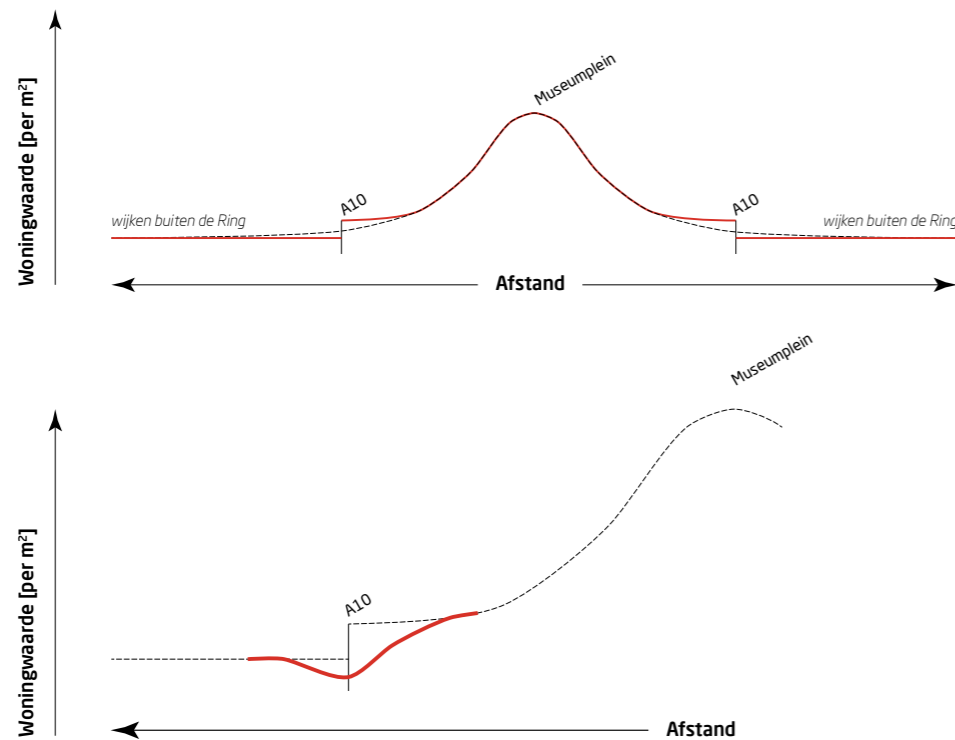
Het gebruikelijke type onderzoek dat stopt bij de gemeentegrenzen is daarom volkomen irrelevant geworden. Woon- en bereikbaarheidsbeleid zijn nu regionale kwesties.

2. 'Waterval' op middenschaal

De natuurlijke flow van woningwaardes vanuit het hart van de stad naar buiten vertoont hier en daar een abrupt 'watervalletje' ter hoogte van de ring. Mensen zien en voelen dat, en interpreteren dat effect op de middenschaal als een globaal effect, en schrijven zo de ringweg een sterker scheidende werking toe dan feitelijk het geval is. Het is de vraag of het verder weg gelegen Osdorp een betere positie zou hebben zonder de A10. Overigens is dit effect ook zichtbaar bij bijvoorbeeld de Schinkel en de Amstel.

3. 'Putje' op lokaal niveau

Herrie, luchtverontreiniging, fijnstof, en 'foute feng shui' maken de A10 leefomgeving vijandig. Dit sterk negatief effect is lokaal, zeg tot op circa 300 meter aan weerszijden, en ruimer nog ter hoogte van de afslagen. Het onderzoek van Hoetjes richt zich op buurtniveau en is daarom iets te grofschalig om dit type effecten zichtbaar te maken.

Afbeelding 5.7 Het Ringweg-effect

Het stevig inzetten op verdichten langs de A10, zoals de Gemeente Amsterdam in het Structuurplan 2040 en in het recente 'Amsterdam maakt mogelijk' doet, zal grote afbreuk doen aan Amsterdam als woonstad. Woonkwaliteit is iets dat beter bottom-up dan top-down gedefinieerd kan worden.

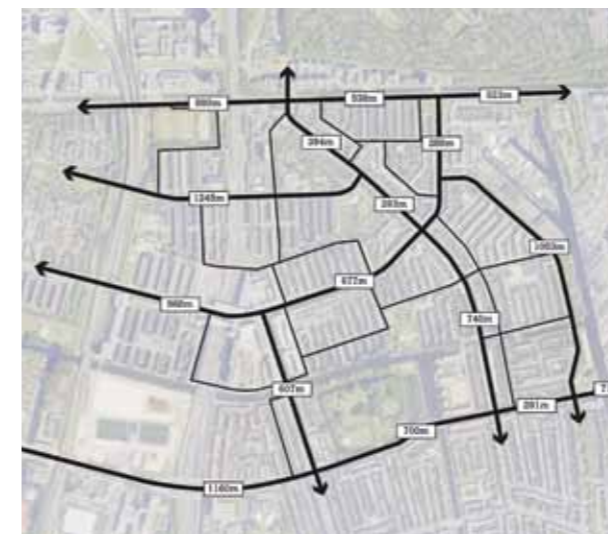
Ontbrekende schakels in het netwerk van stadsstraten

Voor een gezond functionerend stedelijk leven is een binnenstedelijk middengrid met een maaswijdte van circa 400x400 meter onontbeerlijk. De A10 (en de Ringspoorlijn) liggen op tracés waar eigenlijk zo'n levendige stadsstraat had moeten liggen. Een wijk als Bos&Lommer heeft daardoor een aanzienlijk zwakkere draagstructuur voor een sterke buurteconomie dan bijvoorbeeld Oud-Zuid. Bovendien liggen de verder westelijke wijken hierdoor sterk geïsoleerd van de rest van de stad, en doen vrijwel alle buurten direct langs de A10 het uitgesproken zwak.

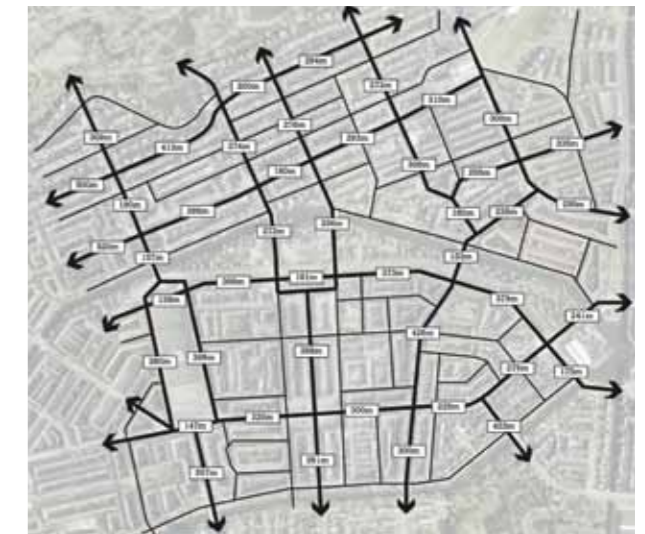
Lessen van combinatie van methodes

Het vooronderstelde voordeel van het combineren van methodes blijkt in de praktijk bewaarheid te worden. Door Space Syntax zijn de onderliggende randvoorwaarden voor waardeontwikkeling zeer goed in beeld te brengen; de portfoliobenadering brengt de hoofdlijnen in de werkelijke ontwikkeling. Space Syntax helpt de onderliggende logica beter te begrijpen; de portfoliobenadering geeft een concreter handvat voor directe actie. Verder onderzoek naar het combineren van methodes is daarom gewenst; evenals het verder standaardiseren van die combinaties.

Dit concrete geval maakt wel pijnlijk duidelijk dat onderzoek naar het functioneren van Amsterdam vooral óf een echt lokale, óf een echt regionale insteek moet hebben. Het gemeentelijke niveau daar tussenin is irrelevant.

Afbeelding 5.8 Middengrid Bos&Lommer

Afbeelding 5.9 Middengrid Oud-Zuid

Bijlage 1 – Enquête Resultaten ‘Spinnetje’ Peildatum 14 december 2012 – 202 respondenten

Dit stuk is een ingekorte weergave van de resultaten van de enquête, welke in november en december open heeft gestaan voor de beroepsgroep. De resultaten van deze enquête zijn in hoofdstuk 1 kort samengevat.

01] Wat is uw achtergrond?

architect		37 (18.32%)
landschapsarchitect		14 (6.93%)
planoloog		10 (4.95%)
stedenbouwkundige		103 (50.99%)
anders, namelijk:		38 (18.81%)
n = 202 # 202		

02] Voor wat voor type bedrijf of organisatie bent u werkzaam?

brancheorganisatie		2 (1.02%)
corporatie		7 (3.55%)
gemeente		36 (18.27%)
onderzoeksbureau		10 (5.08%)
adviesbureau		88 (44.67%)
ontwikkelaar		2 (1.02%)
anders, namelijk:		52 (26.4%)
n = 197 # 197		

03] Wat is de omvang van uw bedrijf of organisatie?

zelfstandige		53 (26.37%)
1 tot 5 medewerkers		26 (12.94%)
5 tot 10 medewerkers		21 (10.45%)
10 tot 20 medewerkers		17 (8.46%)
20 tot 50 medewerkers		9 (4.48%)
50 of meer medewerkers		75 (37.31%)
n = 201 # 201		

04] Wat is het belangrijkste werkveld voor uw organisatie?

bestemmingsplannen		12 (6.06%)
projectontwikkeling		13 (6.57%)
ruimtelijk onderzoek		22 (11.11%)
stedenbouwkundig ontwerp		52 (26.26%)
visies en masterplannen		35 (17.48%)
een ander type opgave, namelijk		64 (32.32%)
n = 198 # 198		

05] Kunt u drie methoden en technieken noemen die in uw organisatie worden gebruikt voor analyse en ontwerp? In de volgende tabellen zijn de resultaten aan deze vraag gecategoriseerd

Methoden die vaker zijn genoemd		Algemene begrippen die als methode zijn genoemd	
Morphologische analyse/reconstructie/onderzoek/studie/reductie/ruimtelijk-morfologisch onderzoek, typomorfologische analyse	14	literatuur onderzoek	4
GIS (technieken/GIS/GPS)	10	schetsen	4
historische ontwikkeling/onderzoek/analyse /kaartanalyse-adh van oude kaarten en foto's/historische analyse en veldinventarisatie, Cultuurhistorische analyse	10	ruimtelijke analyse	3
Lynch (Kevin Lynch methode, Kevin Lynch analyse, The image of the city, methode kevin lynch: stedelijke structuren)	9	kaartanalyses	2
swot (-analyse)	7	mapping	2
scenario (-studie, -methode, trendanalyse/ scenarioplaning, scenariodenken, toekomst scenario's of ruimtelijke scenario's om mogelijkheden, consequenties en draagvlak te testen)	7	Verder zijn genoemd: combineren en verbinden van kaarten, tekenen, maquettes, ruimtelijke analyse door tekeningen, informatie vertalen naar kaarten, bronnenonderzoek, bureaustudie	
space syntax (1: t.b.v. opstellen structuurvisie)	6	Computer programma's die als methode zijn genoemd	
ontwerpend onderzoek /ontwerpend onderzoek bij stedenbouwkundige opgaven	5	Revit	3
spacemate (3) (t.b.v. opstellen structuurvisie (1)), dichtheid analyse (1)	5	luchtfoto	3
BIM (Bouw Informatie Management, -analyse)	4	3 D modellering	2
Placemaking (Gehl (1), abstract (1))	4	adobe cs	2
3 stappenstrategie/1,2,3 methode/3staps analyse/FPC & 1-2-3-order	4	CAD-tekening	2
reductieanalyse, Reductie-techniek (tekeningen)	2	Verder zijn genoemd: 3d ontwerp, computersimulatie, sketchup, excel, rekentools (computer), Bezonningstudie (Sketchup), Oppervlakte-analyse (AutoCad), modelleren	
referenties, Referentiestudie	2	Antwoorden die relatie hebben met Participatie en Process	
anchor point analyse (Anchorpoint)	2	interviews (Actoren interviewen)	6
research and design, research by design	2	participatie	5
pattern language (C. Alexander)	2	stakeholderanalyse /inventarisatie	4
Cullen	2	verhalen van mensen	2
Tekenen en rekenen, rekenen en tekenen	2	gebruikers betrekken/overleggen	2
methode aan de Tijd in Ruimte Tafel	2	workshop (workshop met alle actoren)	2
Verder zijn o.a. genoemd: Robert Venturi, Rombo-tactiek (Ruimtelijke Milieubeleids Ontwerp Strategie), Landscapologie, STOA, Isovisten, MCA, Strategisch, figure grond analysis, cultuurhistorisch onderzoek, Grote Woontest, RGBG, haalbaarheid studies, krachtenveld analyse, loopstromenonderzoek, het maken van een moodboard, het eisenpakket onderzoeken, analyse welstandsnota		Verder werden een keer genoemd: luisteren, vragen stellen, gesprekstafels, bewonersgesprekken, usrs als designers, enquetes onder bewoners, bezoekers en werknemers	
		Antwoorden die relatie hebben met de locatie	
		locatie analyse/onderzoek/survey	4
		locatie bezoek	2
		Verder werden o.a. genoemd: inventarisatie ter plekke, excursies, brainstorming sessies op locatie, analyse van de ruimtelijke context, verbinding met de stad, analyse van bestaande situatie	
		Antwoorden die relatie hebben met methoden uit andere disciplines	
		Risicoanalyse, A.L.S, SPSS, Leonardo, Risman, finnaciele modellen, statistisch onderzoek, online consumenten onderzoek, functionele en demografische prognoses, marktonderzoek, verkeersmodellen, enz.	

06] Waarom worden deze methoden en technieken binnen uw organisatie gebruikt? (twee belangrijkste redenen)

Bij blijven in kennis		10 (8.93 %)
opdrachtgevers vragen het		7 (6.25 %)
professionele druk		6 (5.36 %)
het maakt de opgave inzichtelijk		86 (76.79 %)
het objectiviteit de opgave		30 (26.79 %)
het vormt de onderbouwing van de ingreep		78 (69.64%)
iets anders, namelijk		17 (15.18 %)
		n = 112
		# 234

07] Wordt er afhankelijk van het type project voor een specifieke methode of techniek gekozen?

nee, toelichting:		43 (37.39 %)
ja, toelichting:		72 (62.61 %)
		n = 115
		# 115

08] Gebruikt uw organisatie ook een eigen methode of techniek?

nee, toelichting:		57 (49.14 %)
ja, toelichting:		59 (50.86 %)
		n = 116
		# 116

Genoemde voorbeelden:

Methode aan de Tijd in Ruimte Tafel, LES (leidraad energetische stedenbouw)
Rombo-tactiek (Ruimtelijke Milieubeleid Ontwerp Strategie), standaardinventarisaties, knopenmethode, wereldcafe-methode
smartiekaart (woningbouwprogramma + ruimtebeslag), soms vanuit de oplossing terug redeneren
computerprogramma tbv vastgoedberekeningen

09] Worden er binnen uw organisatie methoden en technieken gebruikt, die met concrete data werken (space syntax, spacemate, place making, anchorpoint analasys, IT databases en sociale media)?

nee, toelichting:		67 (58.26 %)
ja, toelichting:		48 (41.74 %)
		n = 115
		# 115

Genoemde voorbeelden:

GPS Tracking, ReView methode, De harde Euro, PSU product berekening, GIS, retailberekeningen, spacemate, bouwfysische rekentools, social media

10] Voorziet u in de toekomst een grotere behoefte naar de toepassing van meer concrete data en het gebruik van objectievere methoden en technieken in het stedenbouwkundig werkveld?

nee, toelichting:		22 (20.95 %)
ja, toelichting:		83 (79.05 %)
		n = 105
		# 105

11] Wilt u in de toekomst binnen uw organisatie meer gebruik maken van concrete data en van nieuwe methoden en technieken?

nee, toelichting:		16 (15.38 %)
ja, toelichting:		88 (84.62 %)
		n = 104
		# 104

12] Wilt u in de toekomst binnen uw organisatie meer gebruik maken van sociale media om concrete data te verzamelen, als onderdeel van een methode of techniek?

nee, toelichting:		28 (26.67 %)
ja, toelichting:		77 (73.33 %)
		n = 105
		# 105

13] Vindt u het belangrijk om meer concrete data (publiek) te gebruiken en toegankelijk te hebben?

nee, toelichting:		13 (12.38 %)
ja, toelichting:		92 (87.62 %)
		n = 105
		# 105

14] Zou u als organisatie geïnteresseerd zijn algemene en objectieve informatie over methoden en technieken voor analyse en ontwerp met het werkveld te delen?

nee, toelichting:		12 (11.43 %)
ja, toelichting:		93 (88.57 %)
		n = 105
		# 105

15] Wilt u als geïnteresseerde op de hoogte blijven van de vorderingen van ons onderzoek naar de toepassing van nieuwe methoden en technieken?

nee:		19 (18.45 %)
ja, emailadres:		84 (81.55 %)
		n = 103
		# 103

16] Wilt u weten wat het inhoudt om als partij betrokken te worden bij ons onderzoek?

nee		39 (38.61 %)
ja, emailadres:		62 (61.39 %)
		n = 101
		# 101

ThesisTools

http://www.thesisools.com/sys/results_graphs.php?ln=nl&userID=154506&formID=304926&version=1

Legenda:

n = aantal respondenten dat de vraag heeft gezien

= aantal ontvangen antwoorden

BIJLAGE 2 – Evenementenlijst**Enquête openingsseminar**

Wanneer: november – december 2012 (peildatum 14 december 2012)

Waar: online

Wie: stedenbouwkundigen, landschapsarchitecten, planologen en andere stedelijke professionals

Wat: online enquête (202 respondenten, www.thesisools.com)

Openingsseminar

Wanneer: 4 december 2012

Waar: Pakhuis de Zwijger, Amsterdam

Wie: stedenbouwkundigen, landschapsarchitecten, planologen en andere stedelijke professionals

Wat: publieke projectaftrap

Workshop 1 – Factoren

Wanneer: eind februari – begin maart 2013

Waar: Urbanos, Amsterdam – Atelier Pro, Den-Haag – SVP, Amersfoort – Okra, Utrecht

Wie: de bij het onderzoek betrokken bureaus

Wat: onderzoekswerkshop

Vakdebat 1 – Kadaster

Wanneer: 28 maart 2013

Waar: Kadaster, Apeldoorn

Wie: Kadaster en enkele bij het onderzoek betrokken bureaus

Wat: vakdebat – uitwisseling van data

Workshop 2 – Methoden

Wanneer: 12 juni 2013

Waar: Academie van Bouwkunst, Amsterdam

Wie: deelnemers workshop 01 en overige betrokkenen

Wat: onderzoekswerkshop

Tussenevaluatie Consortium

Wanneer: 27 juni 2013

Waar: Hogeschool van Amsterdam, Amsterdam

Wie: Consortium en betrokken bureaus

Wat: Tussenevaluatie – onderzoeksvoortgang

Workshop 3 – Platform

Wanneer: 28 november 2013

Waar: Hogeschool van Amsterdam, Amsterdam

Wie: consortium, bureauleden en overige betrokkenen

Wat: onderzoekswerkshop

Vakdebat 2 – Expertmeeting

Wanneer: 12 maart 2014

Waar: Hogeschool van Amsterdam, Amsterdam

Wie: experts Workshop 2 en anderen

Wat: onderzoekswerkshop

Eindseminar

Wanneer: 27 juni 2014

Waar: Hogeschool van Amsterdam, Amsterdam

Wie: consortium, bureauleden, betrokkenen en andere geïnteresseerden

Wat: lancering platform

BIJLAGE 3 Literatuurlijst onderzoek

- Alexander, C. Ishikawa S. (1977) *A Pattern Language: Towns, Buildings, Construction* New York: Oxford University Press.
- Batty, M. (2001) "Exploring isovist fields: space and shape in architectural and urban morphology" in *Environment and Planning B: Planning and design* 2001. volume 28, 123–150
- Berghauer Pont, M. (2012) "De stad in cijfers, een quantitative benadering" in *Stedenbouw + Ruimtelijke Ordening*, 93e jaargang, nummer 4, augustus 2012.
- Berghauer Pont, M. en Haupt, P. (2010) *Spacematrix*. Rotterdam, NAI Publishers.
- Blaschke, T et al. (2011) "Collective Sensing: Integrating Geospatial Technologies to Understand Urban Systems—An Overview" in *Remote Sensing* 2011, 3.
- Burg, L van den (2004). *Urban Analysis Guidebook: typomorphology*. Delft, TU-Delft.
- Carmona, M en Tiesdell, S. (2007) *Urban Design reader*, Architectural Press
- Cullen, G. (1971) *The Concise Townscape*, Architectural Press
- Ewing R. en Handy, S. (2009) "Measuring the unmeasurable: Urban Design Qualities related to Walkability" in *Journal of Urban Design* Volume 14, Issue 1
- Gehl, J. (2006) "Close encounters with buildings" in *Urban Design International*, 11, 29–47
- Gehl, J. (1996) *Life between buildings*, Danish Architectural Press, Copenhagen (2001)
- Gehl, J. Gemzøe, L. (1996) *Public Spaces and Public Life*, Danish Architectural Press, Copenhagen (2003)
- Gehl, J (2010) *Cities for People*, Island Press, USA
- Hillier B, Hanson J, (1984) *The social logic of space*, Cambridge University Press
- Hillier, B., A. Penn, J. Hanson, T. Grajewski & J. Xu [1993], 'Natural movement: or, configuration and attraction in urban pedestrian movement', *Environment and Planning B*, nr. 1, p. 2966
- Hillier, B. (1999) "Centrality as a process: accounting for attraction inequalities in deformed grids" in *Urban Design International*, nr. 3& 4, p.107127
- Hillier, B. (2001) "The Theory of the City as Object or how spatial laws mediate the social construction of urban space" in J. Peponis, J. Winneman & S. Bafna (eds), *Proceedings Space Syntax 3rd International Symposium*, Georgia Institute of Technology, Atlanta
- Hoedjes, P (2010) *Mapping the Market A portfolio approach for informed deliberation of urban development strategies*. Dissertatie Retrieved from <http://dare.uva.nl/document/171835>
- Jacobs, J. (1961) *The death and life of great american cities*, Random House
- Jacobs A, (1995) *Great streets*, Boston MA, MIT Press

- de Jong, T.M. (2012) *Diversifying environments through design*. Delft, TU-Delft.
- de Jong, T. M. ed. (2009) *Sun wind water earth life living, legends for design*. Delft, Publicatiebureau Bouwkunde.
- Lynch, K. (1960) *The image of the city*. Cambridge, Mass. Technology Press.
- Marshall, S. (2009). *Cities Design and Evolution*. Abingdon, UK: Routledge.
- Metha, V. (2009) "Look Closely and You Will See, Listen Carefully and You Will Hear: Urban Design and Social Interaction on Street" In *Journal of Urban Design*, 14: 1, 29 – 64
- Ministry for the Environment New Zealand (2009) *Urban Design Toolkit*. Retrieved from www.mfe.govt.nz
- Montgomery, J. (1998) "Making a city: Urbanity, vitality and urban design" in *Journal of Urban Design*, 3: 1, 93 – 116
- Porta, Latora, Crucitti. *Multiple centrality assessment: a new approach to the network analysis of urban streets* Retrieved from <http://128.40.111.250/cupum/searchpapers/papers/paper45.pdf>
- Porta, Latora, Crucitti (2004) *The network analysis of urban streets, A primal approach* Retrieved from <http://arxiv.org/pdf/physics/0506009v1.pdf>
- Ratti, C.; Pulselli, R.M.; Williams, S.; Frenchman, D. (2006) "Mobile Landscapes: using location data from cell phones for urban analysis" in *Environ. Plan. B-Plan. Design* 2006, 33, 727–748.
- R. Rogers (2009). *The end of the virtual: digital methods* (Oratiereeks / University of Amsterdam, Faculty of Humanities, 339). Amsterdam: Vossiuspers UvA
- Schaick, J. v. and S. v. d. Spek, (eds.) (2008) *Urbanism on track, Application of tracking technologies in urbanism*. Research in Urbanism Series (RiUS), IOS Press.
- Shoval, N.; Isaacson, M. (2006) *The application of tracking technologies to the study of pedestrian spatial behaviour*. Prof. Geogr. 2006, 58, 172–183
- Shoval, N. (2008) "Tracking technologies and urban analysis" in *Cities* 2008, 25, 21–28
- Sevtsuk, A., Mekonnen, M. (2012) "Urban Network Analysis Toolbox," in *International Journal of Geomatics and Spatial Analysis*, vol. 22, no. 2, pp. pp. 287–305 Retrieved from http://cityform.mit.edu/files/JGSA_urban_network_analysis_toolbox.pdf
- Silberberg, S. (2013) *Places in the Making: How placemaking builds places and communities*. MIT Department of Urban Studies and Planning. Retrieved from <http://dusp.mit.edu/cdd/project/placemaking>
- van der Spek, S. van Schaick, J. de Bois, P. de Haan, R. (2009) "Sensing Human Activity: GPS Tracking" in *Sensors*; 9(4):3033–3055
- de Waal, M (2013) *De stad als interface Hoe digitale media de stad veranderen*. Rotterdam, nai010 uitgevers.
- Whyte, W. and Project for Public Spaces (2001) *The Social Life of Small Urban Spaces*. New York: Project for Public Spaces

de Wit, D. van der Klooster S.P. Zuidema E. (2012) *Stedenbouw als veranderkracht. Trancity*. Retrieved from: http://gebiedsontwikkeling.nu/workspace/uploads/2013.01.28_sav_veranderkracht_-5106e4af11001.pdf

Literatuurlijst 'De prijs van disconnectie'

Hillier, B. (2005) *The Art of Space and the Science of Place* <http://www.scribd.com/doc/125918071/Bill-Hillier-The-Art-of-Place-and-the-Science-of-Space>

Hillier, B. (2009) *The Genetic Code for Cities* http://www.bk.tudelft.nl/fileadmin/Faculteit/BK/Over_de_faculteit/Afdelingen/Urbanism/Onderzoek/Ulab/Conferences/Conference_Complexity_Theories/papers/doc/Hillier.pdf

ACCA (2009) The BCG-Matrix. Retrieved from http://www.accaglobal.com/content/dam/acca/gb/graduates/boston_consulting.pdf

Hillier, B. Vaughan, L. (2010) *The City as One Thing*. Retrieved from <http://eprints.ucl.ac.uk/3272/1/3272.pdf>

Hoetjes, P. (2010) *Mapping the Market*. Retrieved from <http://dare.uva.nl/document/171835>

BIJLAGE 4 Lijst afbeeldingen

Afbeelding 1.1	Openingsseminar – blik in de zaal
Afbeelding 1.2	Openingsseminar – presentatie Mattmo
Tabel 1.3	Synoniemenlijst veelgebruikte termen
Afbeelding 2.1	Workshop 1 – het waarderen van factoren
Afbeelding 2.2	Workshop 1 – het waarderen van factoren
Tabel 2.3a	Toptien succesfactoren bij sociaaleconomische waardeontwikkeling van wijken en steden, volgens de deelnemers van workshop 1.
Tabel 2.3b	Toptien faalfactoren bij sociaaleconomische waardeontwikkeling van wijken en steden, volgens de deelnemers van workshop 1.
Tabel 2.3c	Toptien zuivere ontwerpfactoren bij sociaaleconomische waardeontwikkeling van wijken en steden, volgens de deelnemers van workshop 1.
Figuur 2.4	Relatieschema belangrijkste thema's, volgens de deelnemers van workshop 1.
Figuur 3.1 I	Indeling methoden naar type (netwerk, plaatsgebonden data en verplaatsing)
Afbeelding 3.2	Workshop 2 – methodetafels in groepen
Afbeelding 3.3	Workshop 2 – discussie social media
Afbeelding 4.1	Workshop 3 – toelichting onderzoek
Afbeelding 4.2	Indeling methode naar type met voorbeelden uit deze publicatie
Afbeelding 4.3	Het platform uitgelicht – selectie van een thema levert documenten in een lijst
Afbeelding 4.4	Het platform uitgelicht – gebruik van filters
Afbeelding 4.5	Het platform uitgelicht – selecteren van casussen, aangegeven op een kaart
Afbeelding 4.6	Het platform uitgelicht – beschrijving van een documentpagina
Afbeelding 5.1	Stad achter de dijken
Afbeelding 5.2	Schuiven naar het zuiden
Afbeelding 5.3	Tussen Schinkel en Amstel
Afbeelding 5.3	Stagnerende buurten 1975 – 2005
Afbeelding 5.3	Stijgende buurten 1975 – 2005
Afbeelding 5.6	Regionale ligging Nieuw-West zoals gedacht in AUP 1934
Afbeelding 5.7	Het Ringweg-effect
Afbeelding 5.8	Middengrid Bos&Lommer
Afbeelding 5.9	Middengrid Oud-Zuid

Bijlage 5 Consortium en betrokken bureaus

Hogeschool van Amsterdam

Onderzoeksprogramma De Stad
Jeroen van der Kuur, programmamanager

Onderzoeksteam RAAK programma

Peter de Bois
Joris Dresen
Camila Pizon
Elena Selezneva
Cunera Smit

IT adviseurs IRP

Ties van Ham
Marcin Koziuk
Jo Lahaue

Gastonderzoekers

Danny Edwards
Mark van der Net
Alies Rommers

Consortium

BGSV, Ron van Genderen, Karen van Vliet en Judith de Koster
BNSP, Tjerk Ruimschotel, Koos Seerden
Bouwfonds, Diane de Jong en Martijn Hemmer
Kadaster, Ramona van Marwijk, Michel Pellenburg en Lars Brugman
Soeters van Eldonk, Jaap Brouwer

Bureauleden

Atelier Pro, Martijn de Visser, Eline Keus en Alex Letterboer
Alies Rommerts stedenbouw, Alies Rommerts
Aquapunctuur, Jaap Brouwer
Atelier Dutch, Rob van der velden
Buro MA.AN, Herman Reezigt
Citymakergroep, Berend Hoffmann
Corporatie Stadsgeenoot, Perry Hoetjes
De Tijd In Ruimte Tafel, Caroline van Veen
Direct Governande, Carlinde Adriaanse
DRO Amsterdam, Erik van de Kooij
Edwards Stadsontwerp, Danny Edwards
Gemeente Arnhem, Marlies van der Maarel
GreenCorn, Wouter Meys en Maarten Groen
Het Vooruitzicht, Angélique Mergler
Islant, Remco Reijke
Marc Koehler Architects, Marc Koehler
Mark Huisman Design, Mark Huisman
MATTMO, Marjan Pijnenburg en Monique Mulder
MIXT, Remco de Haan

Movares, Diederik de Koe
Oscity, Mark van der Net
OKRA, Boudewijn Almekinders
Placemakers Amsterdam, Katusha Sol en Martje van Ankeren
Rho, Leo Snel en Fokke Plantinga
SITE urban development, Edwin Hans
Studio Klok, Arjan Klok
SVP, Johan Galjaard
Urbanos, Pepijn Verpaalen
VFICINOTHINXS, Geneviève van Helden
wUrck, Oriol Casas

Urban Knowledge Community leden

Alies Rommerts stedenbouw, Alies
Aquademia, Rutger van Hogezaand
BNSP, Mark Huisman en Remco Jutstra
Dikhof Advies, Pieter Dikhoff
Gemeente Arnhem, Marlies van der Maarel
Kasdelft, Valerie Koppelle
Mark Huisman Design, Mark Huisman
MIXT, Remco de Haan
Oscity, Mark van der Net
Placemakers Amsterdam, Katusha Sol en Martje van Ankeren
Turner & Townsend, Niels Donkervoort

